

S A R A W A K

PENYATA RASMI PERSIDANGAN DEWAN UNDANGAN NEGERI

Sarawak State Legislative Assembly Official Reports and Debates

MESYUARAT KEDUA BAGI PENGGAL KELIMA

Second Meeting of the Fifth Session

12 OKTOBER 2026 – 21 OKTOBER 2026

DEWAN UNDANGAN NEGERI SARAWAK KESEMBILAN BELAS

Nineteenth Sarawak State Legislative Assembly

JUMAAT

16 OKTOBER 2026

(5 Jamadilawal 1448H)

KUCHING

Peringatan untuk Ahli Dewan:

Pembetulan yang dicadangkan oleh Ahli Dewan hendaklah disampaikan secara bertulis kepada Setiausaha Dewan Undangan Negeri Sarawak tidak lewat daripada **14 hari selepas persidangan**.

KANDUNGAN

1.0	PEMASYHURAN DARIPADA TUAN SPEAKER.....	1
2.0	PERTANYAAN-PERTANYAAN BAGI JAWAPAN-JAWAPAN LISAN	
	(199) Cadangan Pembangunan Agropark di Beting Maro.....	1
	(200) Peruntukan Program Keusahawanan dan Pembangunan Wanita Luar Bandar.....	2
	(201) Kesenambungan dan Keselamatan Perkhidmatan Flying Doctor Service (FDS).....	4
	(202) Status of Religious Land Registration under Section 171A of the Sarawak Land Code.....	6
	(203) & (241) Pencapaian Program Pembangunan Keusahawanan Belia Sarawak.....	7
	(204) Telecommunications Blackspots and Sarawak Rural Broadband Network (SRBN) Phase 2.....	11
	(205) Status Tuntutan Hak Sarawak di Bawah MA63 dan Pemberian Khas.....	12
	(206) AirBorneo Direct Flight Connections from Sibu.....	13
3.0	SAMBUNGAN PERBAHASAN ATAS BACAAN KALI YANG KEDUA RANG UNDANG-UNDANG PERBEKALAN (2027), 2026 DAN USUL UNTUK MERUJUK RESOLUSI ANGGARAN PERBELANJAAN PEMBANGUNAN BAGI TAHUN 2027	
	<i>[Perbahasan oleh Ahli Dewan Biasa berkaitan Supply (2027) Bill, 2026]</i>	
	(1) YB Puan Dayang Noorazah bte Awang Sohor – (DUN N.28 Lingga).....	14
	(2) YB Encik Billy anak Sujang – (DUN N.1 Opar).....	19
	(3) YB Encik Rolland Duat anak Jubin – (DUN N.48 Meluan).....	24
	(4) YB Encik Azizul Annuar bin Pehin Sri Adenan – (DUN N.3 Tanjong Datu).....	28
	(5) YB Ir. Christopher Gira @ Gira anak Sambang – (DUN N.59 Tamin).....	34
	(6) YB Dato Friday anak Belik – (DUN N.39 Krian).....	38
	(7) YB Encik Wilson Nyabong anak Ijang – (DUN N.61 Pelagus).....	42
	(8) YB Encik Johnichal Rayong anak Ngipa – (DUN N.33 Engkilili).....	47
	(9) YB Dato Fazzrudin bin Haji Abdul Rahman – (DUN N.6 Tupong).....	52
	(10) YB Datuk Mong anak Dagang – (DUN N.31 Bukit Begunan).....	57
	(11) YB Dato Palu @ Paulus anak Gumbang – (DUN N.80 Batu Danau).....	60
	(12) YB Dato Mohd Chee bin Kadir – (DUN N.40 Kabong).....	64
	(13) YB Dato Haji Razaili bin Haji Gapor – (DUN N.29 Beting Maro).....	69
4.0	PENANGGUHAN MESYUARAT.....	73

SARAWAK
DEWAN UNDANGAN NEGERI SARAWAK KESEMBILAN BELAS

Penyata Rasmi

MESYUARAT KEDUA BAGI PENGKAL KELIMA

Jumaat, 16 Oktober 2026

Dewan bermesyuarat di Petra Jaya, Kuching pada pukul 9.08 pagi

HADIR

Bil.	Nama	Konstituensi
1.	Yang Berhormat Tan Sri Datuk Amar Haji Mohamad Asfia bin Awang Nasar P.S.M., D.A., P.N.B.S., D.S.A.P., D.I.M.P., P.B.K., P.C.E. (Emas) <i>Speaker Dewan Undangan Negeri Sarawak</i>	
2.	Yang Berhormat Datuk Haji Idris bin Haji Buang P.G.B.K., P.S.B.S., D.I.M.P., A.M.N., P.B.S., A.B.S., P.C.D., P.J.P.N., P.T.E. <i>Timbalan Speaker Dewan Undangan Negeri Sarawak</i>	<i>N.16 Muara Tuang</i>
3.	Yang Amat Berhormat Datuk Patinggi Tan Sri (Dr) Abang Haji Abdul Rahman Zohari bin Tun Datuk Abang Haji Openg D.P., P.M.N., S.P.D.K. (Sabah), D.A., P.N.B.S., J.B.S., P.C.E., P.S.N.B. (Brunei), Order of the Rising Sun, Gold and Silver Star (Japan) <i>Premier Sarawak</i> <i>Menteri Kewangan dan Ekonomi Baru</i> <i>Menteri Sumber Asli dan Pembangunan Bandar</i> <i>Menteri Tenaga dan Kelestarian Alam Sekitar</i>	<i>N.26 Gedong</i>
4.	Yang Berhormat Datuk Amar Douglas Uggah Embas D.A., P.N.B.S., P.G.B.K., P.C.E. <i>Timbalan Premier Sarawak</i> <i>Menteri Kewangan dan Ekonomi Baru Kedua</i> <i>Menteri Infrastruktur dan Pembangunan Pelabuhan</i>	<i>N.37 Bukit Saban</i>
5.	Yang Berhormat Datuk Amar Haji Awang Tengah bin Ali Hasan D.A., P.N.B.S., P.G.B.K., A.M.N. <i>Timbalan Premier Sarawak</i> <i>Menteri Sumber Asli dan Pembangunan Bandar Kedua</i> <i>Menteri Perdagangan Antarabangsa, Industri dan Pelaburan</i>	<i>N.82 Bukit Sari</i>
6.	Yang Berhormat Datuk Amar Dr Sim Kui Hian D.A., P.N.B.S., P.J.N., P.B.E. <i>Timbalan Premier Sarawak</i> <i>Menteri Kesihatan Awam, Perumahan dan Kerajaan Tempatan</i>	<i>N.14 Batu Kawah</i>
7.	Yang Berhormat Dato Sri Hajah Fatimah Abdullah P.N.B.S., P.G.B.K., P.C.E. <i>Menteri Pembangunan Wanita, Kanak-Kanak dan Kesejahteraan Komuniti</i>	<i>N.56 Dalat</i>

8.	Yang Berhormat Dato Sri Dr Stephen Rundi anak Utom
P.N.B.S., P.J.N., A.B.S., P.B.E., P.C.E.
<i>Menteri Industri Makanan, Komoditi dan Pembangunan Wilayah</i>	N.69 Kemena
9.	Yang Berhormat Dato Sri Haji Abdul Karim Rahman Hamzah
P.N.B.S., P.G.B.K., P.B.S., P.B.E.
<i>Menteri Pelancongan, Industri Kreatif dan Seni Persembahan</i>
<i>Menteri Belia, Sukan dan Pembangunan Usahawan</i>	N.15 Asajaya
10.	Yang Berhormat Dato Sri Lee Kim Shin
P.N.B.S., P.J.N., K.M.N., P.B.S., P.P.B., B.B.S., P.B.E.
<i>Menteri Pengangkutan</i>	N.75 Senadin
11.	Yang Berhormat Dato Sri John Sikie anak Tayai
P.N.B.S., P.J.N., P.B.S., P.B.E.
<i>Menteri di Jabatan Premier</i>	N.60 Kakus
12.	Yang Berhormat Dato Sri Haji Julaihi bin Haji Narawi
P.N.B.S., P.G.B.K., P.B.S., K.M.N., P.P.D., P.B.E.
<i>Menteri Utiliti dan Telekomunikasi</i>	N.27 Sebuyau
13.	Yang Berhormat Dato Sri Roland Sagah Wee Inn
P.N.B.S., P.G.B.K., J.B.K., P.B.S., P.B.E.
<i>Menteri Pendidikan, Inovasi dan Pembangunan Bakat</i>	N.20 Tarat
14.	Yang Berhormat Datuk Gerawat Gala
P.G.B.K., P.S.B.S., P.B.K.
<i>Timbalan Menteri di Jabatan Premier (Buruh, Imigresen dan Pemantauan Projek)</i>	N.78 Mulu
15.	Yang Berhormat Datuk Dr Jerip anak Susil
P.G.B.K., A.M.N., P.B.E.
<i>Timbalan Menteri Pengangkutan (Penerbangan dan Jalan Raya)</i>	N.19 Mambong
16.	Yang Berhormat Datuk Liwan Lagang
P.J.N., P.P.N., K.M.N., J.B.S., P.B.E.
<i>Timbalan Menteri Utiliti dan Telekomunikasi (Telekomunikasi)</i>	N.65 Belaga
17.	Yang Berhormat Datuk Hajah Rosey binti Haji Yunus
P.G.B.K., J.B.K., P.P.B., P.P.S., P.T.E., P.B.E.
<i>Timbalan Menteri Pembangunan Wanita, Kanak-Kanak dan Kesejahteraan Komuniti (Pembangunan Wanita dan Kanak-Kanak)</i>	N.71 Bekenu
18.	Yang Berhormat Datuk Haji Len Talif Salleh
P.G.B.K., D.J.B.S., P.B.K., P.P.B.
<i>Timbalan Menteri Perancangan Bandar, Pentadbiran Tanah dan Alam Sekitar</i>	N.41 Kuala Rajang
19.	Yang Berhormat Datuk Dr Haji Abdul Rahman bin Haji Junaidi
P.G.B.K., J.B.S., A.B.S., P.B.E.
<i>Timbalan Menteri di Jabatan Premier (Penyelaras Projek untuk Agensi Pembangunan Wilayah, Dewan Bandaraya Kuching Utara dan Hal Ehwal Islam)</i>	N.4 Pantai Damai

20. Yang Berhormat Datuk Hajah Sharifah Hasidah binti Sayeed Aman Ghazali
P.G.B.K., P.T.E., J.B.S.
Timbalan Menteri di Jabatan Premier (Undang-undang, MA63 dan Hubungan Negeri-Persekutuan) N.7 Samariang
21. Yang Berhormat Datuk Dr Malcolm Mussen anak Lamoh
P.G.B.K., P.B.S., P.T.E.
Timbalan Menteri Perdagangan Antarabangsa, Industri dan Pelaburan N.34 Batang Ai
22. Yang Berhormat Datuk Dr Haji Abdul Rahman bin Haji Ismail
P.G.B.K., A.B.S., P.T.E.
Timbalan Menteri Industri Makanan, Komoditi & Pembangunan Wilayah (Industri Makanan) N.79 Bukit Kota
23. Yang Berhormat Datuk Dr Haji Annuar bin Rapa'ee
P.G.B.K., J.B.S., P.T.E.
Timbalan Menteri Pendidikan, Inovasi dan Pembangunan Bakat (Pengajian Tinggi dan Inovasi) N.55 Nangka
24. Yang Berhormat Datuk Dr Penguang Manggil
P.G.B.K., D.J.B.S., K.M.N., P.P.C., P.P.B., P.P.S., P.T.E.
Timbalan Menteri Kesihatan Awam, Perumahan dan Kerajaan Tempatan (Kerajaan Tempatan) N.76 Marudi
25. Yang Berhormat Datuk Snowdan Lawan
P.G.B.K., A.M.N., P.T.E., P.C.E.
Timbalan Menteri Pelancongan, Industri Kreatif dan Seni Persembahan (Industri Kreatif dan Seni Persembahan) N.30 Balai Ringin
26. Yang Berhormat Datuk Abdullah bin Haji Saidol
P.G.B.K., K.M.N., J.B.K., P.T.E.
Timbalan Menteri di Jabatan Premier (Hal Ehwal Korporat dan Unit Komunikasi Awam Sarawak) N.42 Semop
27. Yang Berhormat Datuk Sebastian Ting Chiew Yew
P.G.B.K., P.J.N., D.I.M.P., A.B.S.
Timbalan Menteri Pelancongan, Industri Kreatif dan Seni Persembahan (Pelancongan) N.73 Piasau
28. Yang Berhormat Datuk Ir. Aidel bin Lariwoo
P.G.B.K., P.B.S., P.T.E.
Timbalan Menteri Infrastruktur dan Pembangunan Pelabuhan (Pembangunan Infrastruktur) N.24 Sadong Jaya
29. Yang Berhormat Datuk Dr Ripin bin Lamat
P.G.B.K., J.B.K., K.M.N., P.T.E.
Timbalan Menteri Belia, Sukan dan Pembangunan Usahawan (Pembangunan Usahawan) N.72 Lambir
30. Yang Berhormat Datuk Dr Haji Hazland bin Abang Hipni
P.G.B.K., K.M.N., J.B.S., P.T.E.
Timbalan Menteri Tenaga dan Kelestarian Alam Sekitar N.5 Demak Laut

31.	Yang Berhormat Datuk Maclaine Ben @ Martin Ben
P.G.B.K., J.B.S., P.T.E.
<i>Timbalan Menteri Industri Makanan, Komoditi & Pembangunan Wilayah (Komoditi & Pembangunan Wilayah)</i>	N.22 Kedup
32.	Yang Berhormat Datuk Dr Ricky @ Mohammad Razi bin Sitam
P.G.B.K., K.M.N., J.B.S., P.T.E.
<i>Timbalan Menteri Pembangunan Wanita, Kanak-Kanak dan Kesejahteraan Komuniti (Kesejahteraan Komuniti)</i>	N.35 Saribas
33.	Yang Berhormat Datuk Henry Harry anak Jinep
P.G.B.K., P.S.B.S., A.B.S.
<i>Timbalan Menteri Pengangkutan (Sungai dan Laut)</i>	N.2 Tasik Biru
34.	Yang Berhormat Datuk Dr Juanda bin Jaya
P.G.B.K., DATO' MURSHID DIRAJA, S.S.P.
<i>Timbalan Menteri di Jabatan Premier (Integriti dan Ombudsman)</i>	N.44 Jemoreng
35.	Yang Berhormat Datuk Gerald Rentap Jabu
P.G.B.K., P.S.B.S., A.B.S., P.P.N., J.B.K.
<i>Timbalan Menteri Belia, Sukan dan Pembangunan Usahawan (Pembangunan Belia dan Sukan)</i>	N.36 Layar
36.	Yang Berhormat Datuk Majang anak Renggi
P.G.B.K., P.S.B.S., P.B.K., A.B.S.
<i>Timbalan Menteri Infrastruktur dan Pembangunan Pelabuhan (Pembangunan Pelabuhan)</i>	N.70 Samalaju
37.	Yang Berhormat Datuk Jefferson Jamit anak Unyat
P.G.B.K., B.B.S., P.B.S., K.M.N., J.B.S.
<i>Timbalan Menteri di Jabatan Premier (Undang-undang dan Adat Bumiputera)</i>	N.63 Bukit Goram
38.	Yang Berhormat Datuk Michael Tiang Ming Tee
P.G.B.K., P.B.S.
<i>Timbalan Menteri Kesihatan Awam, Perumahan dan Kerajaan Tempatan (Kesihatan Awam dan Perumahan)</i>	N.54 Pelawan
39.	Yang Berhormat Datuk Haji Ibrahim bin Haji Baki
P.G.B.K., A.B.S., J.B.S., P.S.B.S.
<i>Timbalan Menteri Utiliti (Sarawak Energy Berhad dan PETROS)</i>	N.8 Satok
40.	Yang Berhormat Dato Sri Tiong King Sing
P.J.N., P.N.B.S., D.P.M.K., D.P.M.K., S.S.S.A., D.S.S.A., J.P.	N.52 Dudong
41.	Yang Berhormat Dato' Sri Huang Tiong Sii
P.G.B.K., D.I.M.P., S.S.A.P.	N.45 Repok
42.	Yang Berhormat Dato Fazzrudin bin Haji Abdul Rahman
P.S.B.S., J.B.K., P.B.S.	N.6 Tupong
43.	Yang Berhormat Tan Sri William Mawan anak Ikom
P.S.M., P.N.B.S., P.G.B.K., A.M.N., P.B.S., P.P.D. (Emas)	N.47 Pakan
44.	Yang Berhormat Datuk Mong anak Dagang
P.G.B.K., J.M.N., P.B.S., P.P.D., P.B.K., P.B.E.	N.31 Bukit Begunan

45.	Yang Berhormat Dato Palu @ Paulus Palu Gumbang
P.S.B.S., A.M.N., P.B.S., J.B.K., P.T.E.	<i>N.80 Batu Danau</i>
46.	Yang Berhormat Dato Haji Razaili bin Haji Gapor
P.S.B.S., P.T.E., P.B.S.	<i>N.29 Beting Maro</i>
47.	Yang Berhormat Puan Violet Yong Wui Wui	<i>N.10 Pending</i>
48.	Yang Berhormat Encik See Chee How	<i>N.11 Batu Lintang</i>
49.	Yang Berhormat Datuk Ding Kuong Hiing
P.J.N., A.B.S.	<i>N.46 Meradong</i>
50.	Yang Berhormat Dato Ir. Lo Khare Chiang
P.S.B.S., B.B.S., J.B.K.	<i>N.13 Batu Kitang</i>
51.	Yang Berhormat Dato Mohd Chee bin Kadir
P.S.B.S., A.B.S., P.B.S., P.J.P.N., J.B.S.	<i>N.40 Kabong</i>
52.	Yang Berhormat Dato Miro anak Simuh
P.S.B.S., P.B.S.	<i>N.18 Serembu</i>
53.	Yang Berhormat Dato Sri Wong Soon Koh
P.N.B.S., P.G.B.K., A.B.S., P.C.E.	<i>N.53 Bawang Assan</i>
54.	Yang Berhormat Dato Rolland Duat anak Jubin
P.S.B.S.	<i>N.48 Meluan</i>
55.	Yang Berhormat Dato Friday anak Belik
P.S.B.S., A.B.K., P.P.S., P.P.B., P.B.K., P.P.C.	<i>N.39 Krian</i>
56.	Yang Berhormat Encik Wilson Nyabong anak Ijang
A.M.N., K.M.N., J.B.S.	<i>N.61 Pelagus</i>
57.	Yang Berhormat Encik John anak Ilus
P.B.S., A.P.S.	<i>N.23 Bukit Semuja</i>
58.	Yang Berhormat Ir. Christopher Gira @ Gira anak Sambang
P.B.K.	<i>N.59 Tamin</i>
59.	Yang Berhormat Encik Abdul Yakub bin Haji Arbi
B.B.S., A.B.S., K.M.N., J.B.K.	<i>N.58 Balingian</i>
60.	Yang Berhormat Dr Haji Safiee bin Haji Ahmad
J.B.K., P.P.B.	<i>N.43 Daro</i>
61.	Yang Berhormat Encik Kennedy Chukpai Ugon
J.B.S., P.P.N., A.B.S.	<i>N.66 Murum</i>
62.	Yang Berhormat Encik Allan Siden Gramong
P.B.S., A.B.S.	<i>N.50 Machan</i>
63.	Yang Berhormat Datuk Hamzah bin Haji Brahim
A.M.N., P.M.W.	<i>N.17 Stakan</i>
64.	Yang Berhormat Encik Adam Yii Siew Sang
A.B.S.	<i>N.74 Pujut</i>

65.	Yang Berhormat Puan Dayang Noorazah bte Awang Sohor P.B.S.	<i>N.28 Lingga</i>
66.	Yang Berhormat Dr Simon Sinang @ Sinang anak Bada J.B.K., A.B.S., P.B.S., K.M.N.	<i>N.21 Tebedu</i>
67.	Yang Berhormat Encik Billy anak Sujang P.B.S., P.P.B.	<i>N.1 Opar</i>
68.	Yang Berhormat Encik Azizul Annuar bin Pehin Sri Haji Adenan J.B.K., P.B.S.	<i>N.3 Tanjong Datu</i>
69.	Yang Berhormat Encik Yap Yau Sin P.B.S., K.M.N.	<i>N.12 Kota Sentosa</i>
70.	Yang Berhormat Tuan Haji Mohamad bin Duri J.B.K., P.B.K., A.B.S.	<i>N.38 Kalaka</i>
71.	Yang Berhormat Encik Johnichal Rayong anak Ngipa J.B.S., P.T.E.	<i>N.33 Engkilili</i>
72.	Yang Berhormat Encik Baru Bian	<i>N.81 Ba'Kelalan</i>
73.	Yang Berhormat Encik Anyi anak Jana P.B.S., P.B.K.	<i>N.49 Ngemah</i>
74.	Yang Berhormat Encik Chieng Jin Ek P.B.S.	<i>N.51 Bukit Assek</i>
75.	Yang Berhormat Encik Royston bin Valentine J.B.K., A.B.S.	<i>N.57 Tellian</i>
76.	Yang Berhormat Encik Lidam anak Assan P.B.S.	<i>N.62 Katibas</i>
77.	Yang Berhormat Encik Nicholas Kudi anak Jantai P.B.S.	<i>N.64 Baleh</i>
78.	Yang Berhormat Encik Johnny Pang Leong Ming P.B.S.	<i>N.68 Tanjong Batu</i>
79.	Yang Berhormat Encik Iskandar bin Turkee P.B.S.	<i>N.67 Jepak</i>

TIDAK HADIR
(Kebenaran di bawah Peraturan Mesyuarat 81)

Bil.	Nama	Konstituensi
1.	Yang Berhormat Datuk Francis Harden anak Hollis P.G.B.K., P.B.S., A.B.S., P.B.E. <i>Timbalan Menteri Pendidikan, Inovasi dan Pembangunan Bakat (Pembangunan Bakat)</i>	<i>N.32 Simanggang</i>
2.	Yang Berhormat Dato Dennis Ngau P.S.B.S., J.B.S., P.B.S., P.T.E., B.B.S.	<i>N.77 Telang Usan</i>

3. Yang Berhormat Encik Awla bin Dris
P.B.S., A.B.S. N.25 Simunjan
4. Yang Berhormat Encik Chong Chieng Jen N.9 Padungan
(Digantung daripada Persidangan mulai 15 Oktober 2026 sehingga 21 Oktober 2026 di bawah Peraturan Mesyuarat 40)

TURUT HADIR

1. Encik Nur Azhar bin Bujang
Setiausaha Dewan Undangan Negeri Sarawak
2. Encik Abang Mohammad Adib bin Abang Sallehadin
Pemangku Timbalan Setiausaha Dewan Undangan Negeri Sarawak
3. Inspektor Nelson anak Ensit
Bentara Mesyuarat
4. Inspektor Eldino Erick Joss
Bentara Mesyuarat
5. Penolong Superintenden Hadyan bin Abd Rahman
Bentara Mesyuarat
6. Penolong Superintenden Lydwilkyn Andar anak Umbau
Bentara Mesyuarat
7. Inspektor Rickey Tey Wee Liong
Bentara Mesyuarat
8. Inspektor Bryan Hansen anak Wennedy
Bentara Mesyuarat

PETUGAS PERSIDANGAN

PEGAWAI UNDANG-UNDANG DAN PEMBACA PRUF

1. Puan Adilla Nabilah binti Unus *Jabatan Peguam Besar Negeri Sarawak*
2. Encik Mohammad Mazidul bin Mis *Jabatan Peguam Besar Negeri Sarawak*

PEMBACA PRUF

1. Puan Saidatul Faiqah binti Samasu *Dewan Bahasa dan Pustaka Negeri Sarawak*
2. Puan Askhairunisa binti Alwi *Dewan Bahasa dan Pustaka Negeri Sarawak*

JURUTRENGKAS

(Dikendalikan oleh Persatuan Setiausaha Profesional dan Pentadbir Sarawak (SSS))

1. Puan Dzuridah binti Haji Sariee *Pejabat Timbalan Setiausaha Kerajaan Sarawak (Perancangan Ekonomi dan Pembangunan)*
2. Puan Nurul Izza binti Jem *Jabatan Peguam Besar Negeri Sarawak*
3. Puan Sharlina binti Mushar *Pejabat Setiausaha Kewangan Negeri Sarawak*
4. Puan Malin Arit *Pejabat Setiausaha Kewangan Negeri Sarawak*
5. Puan Nur Afizah binti Raduan *Pejabat Setiausaha Kewangan Negeri Sarawak*
6. Puan Nur Izzatul Fatimah Abdullah *Kementerian Belia, Sukan dan Pembangunan Usahawan Sarawak*
7. Puan Siti Noraishah Amalina binti Kaderi *Kementerian Pelancongan, Industri Kreatif dan Seni Persembahan Sarawak*
8. Puan Nor Shila binti Shamsuddin *Kementerian Pelancongan, Industri Kreatif dan Seni Persembahan Sarawak*

9.	Puan Noor Afifah binti Bahaudin	<i>Kementerian Utiliti dan Telekomunikasi Sarawak</i>
10.	Encik Camillus Andreason anak Nicholas Mijer	<i>Kementerian Utiliti dan Telekomunikasi Sarawak</i>
11.	Puan Hazreenna binti Hussien Ali	<i>Jabatan Kehakiman Syariah Sarawak</i>
12.	Puan Nurzatul Atikah binti Sahak	<i>Jabatan Kebajikan Masyarakat Sarawak</i>
13.	Encik Mohd Alfadjer bin Haji Tuah	<i>Pentadbiran Bahagian Kuching</i>
14.	Puan Siti Aisyah Abdullah @ Rosemary Langub	<i>Perbadanan Kemajuan Perusahaan Kayu Sarawak</i>
15.	Puan Zuriawati binti Haji Mohd Laili	<i>Pustaka Negeri Sarawak</i>
16.	Puan Margaret anak Francis Bohui	<i>Lembaga Penyatuan dan Pemulihan Tanah Sarawak</i>
17.	Puan Sabtuyah binti Haji Adeng	<i>Perbadanan Pembangunan Perumahan Sarawak</i>
18.	Puan Ratna Airnawati binti Haji Md. Junaidi	<i>Perbadanan Pembangunan Perumahan Sarawak</i>
19.	Puan Mariana binti Brahim	<i>Perbadanan Pembangunan Perumahan Sarawak</i>
20.	Puan Valerie Jane anak Aitman	<i>Perbendaharaan Malaysia Sarawak</i>
21.	Puan Bernadette Willon	<i>Mahkamah Negeri Sarawak</i>
22.	Puan Sylvia anak Chichik	<i>Jabatan Kastam Diraja Malaysia Sarawak</i>
23.	Puan Murni binti Norazhar Shah Jeptak	<i>Jabatan Kastam Diraja Malaysia Sarawak</i>
24.	Puan Emely anak Edmund Beatie	<i>Suruhanjaya Pencegahan Rasuah Malaysia Cawangan Sarawak</i>
25.	Puan Beatrice Dinus	<i>Hospital Umum Sarawak</i>
26.	Puan Noorina binti Hamdan	<i>Universiti Malaysia Sarawak</i>
27.	Puan Khalida binti Mohd Mahali	<i>Majlis Islam Sarawak</i>
28.	Puan Nurul Hafizha binti Osman	<i>Perbadanan Pembangunan Ekonomi Sarawak</i>
29.	Puan Nursurfina binti Blassan	<i>Perbadanan Pembangunan Ekonomi Sarawak</i>

JURURAKAM PERSIDANGAN

1.	Puan Nordiana binti Rabae	<i>Jabatan Penyiaran Sarawak</i>
2.	Puan Siti Nazilafatullaini binti Sukri	<i>Jabatan Penyiaran Sarawak</i>
3.	Encik Lee Chang Fu	<i>Jabatan Penyiaran Sarawak</i>
4.	Encik Wan Mohamad Zaki bin Wan Alias	<i>Jabatan Penyiaran Sarawak</i>
5.	Encik Fareez Azizi bin Zakeria	<i>Jabatan Penyiaran Sarawak</i>

JURUCETAK

1.	Encik Mohd Nor Majidi bin Marekan	<i>Percetakan Nasional Malaysia Berhad</i>
2.	Encik Byreen anak Rona	<i>Percetakan Nasional Malaysia Berhad</i>

JURUTEKNIK IT

1.	Encik Abang Hasmadi bin Abang Wahab	<i>SAINS</i>
2.	Encik Mohamad Fadzly bin Arfan	<i>SAINS</i>
3.	Encik Izzat Luqman bin Hasli	<i>SAINS</i>
4.	Encik Azmuddin Yazid bin Jemat	<i>SAINS</i>
5.	Puan Zuraidah binti Zaidi	<i>SAINS</i>
6.	Encik Moses Sim Shien Yon	<i>SAINS</i>

MESSENGER

1.	Encik Mohamed Nazeerudin bin Gulam Mohamed	<i>Kementerian Industri Makanan, Komoditi dan Pembangunan Wilayah Sarawak</i>
----	--	---

2.	Encik Andy anak John	<i>Kementerian Industri Makanan, Komoditi dan Pembangunan Wilayah Sarawak</i>
3.	Encik Lawrence Encharang	<i>Jabatan Pertanian Sarawak</i>
4.	Encik Helmy bin Abdul Rahman	<i>Jabatan Pertanian Sarawak</i>
5.	Encik Shah Riwandu Sia bin Ridzuan	<i>Jabatan Pertanian Sarawak</i>
6.	Encik Erdy Nurwiranata bin Eden	<i>Jabatan Pertanian Sarawak</i>
7.	Encik Altken Cedric anak Lawrence	<i>Jabatan Pertanian Sarawak</i>
8.	Encik Mohamad Zahari bin Hamden	<i>Pejabat Agama Islam Bahagian Kuching</i>
9.	Encik Addison anak Fredrick	<i>Jabatan Tanah dan Survei Sarawak</i>
10.	Encik Fadillah bin Lokman	<i>Jabatan Tanah dan Survei Bahagian Kuching</i>

SEKRETARIAT PERSIDANGAN DEWAN UNDANGAN NEGERI SARAWAK

1. Tuan Haji Abang Zaabar bin Abang Ballia
2. Encik Nurkhairudin bin Osen
3. Puan Noria binti Suut
4. Puan Nur Azira binti Abdul Kadir
5. Puan Rabiah binti Abdul Kadir
6. Puan Aisha Parveen binti Badron
7. Puan Genang anak Timbung
8. Puan Siti Norhiza binti Mohammad Yusri
9. Puan Hanisah Abdullah
10. Puan Hasfarini binti Hassim
11. Puan Nurhaffizah Abdullah
12. Puan Natasha Nadia binti Mohd. Saidi
13. Puan Angela Lisa anak Mathew Linol
14. Encik Felix Aaron anak Michael
15. Puan Calista Abbie anak Sapa@Patrick Sapa
16. Puan Sharina binti Sopian
17. Puan Patricia anak Peter
18. Encik Awang Mohammad Asyrul Jaya bin Awang Putra
19. Sarjan Terence anak Jayan
20. Puan Norziana binti Haji Ahmad
21. Puan Nur Eliana Abdullah
22. Puan Nazmah binti Darham
23. Puan Tracy Lyana anak Bana
24. Encik Muhammad Elliyas bin Matali
25. Encik Mohd Zulkhairi bin Mohammad Hejemi
26. Puan Dayang Nazira binti Abang Martaza
27. Puan Jasmine Sinja anak Robinson
28. Puan Dayang Noorazilla binti Jasni
29. Puan Parcelia Renyelia anak Pamg
30. Puan Nur Zafirah binti Affendy Michael
31. Puan Deidre anak Wilson
32. Puan Siti Nur Marsitah binti Abdullah
33. Puan Nur Amira Lystiani binti Poniman
34. Encik Razali bin Awi
35. Puan Nora binti Atem
36. Encik Zahari bin Bolhi
37. Encik Lukas Jammany anak Kated
38. Encik Ruzaimy bin Muhammad
39. Encik Hazrin Syah bin Hamzah
40. Encik Salman bin Jaya
41. Encik Alwie bin Haji Ali
42. Encik Romzi bin Bujang
43. Encik Musa bin Julai
44. Puan Suraya binti Hamden

45. Puan Noraisah binti Ahmad
46. Puan Siti Zalilah binti Samsawi
47. Encik Iz Mohd. Haiqal Hakeem bin Mahamud
48. Puan Artirah binti Amran

PELAJAR PRAKTIKAL

1. Encik Charles Spencer anak Tonny
2. Encik Gabriel Louis anak Ragai
3. Puan Katelina Usun Kawas

(Mesyuarat dimulakan pada jam 9:08 pagi)

[Tuan Speaker mempengerusikan Mesyuarat]

DOA

PEMASYHURAN DARIPADA TUAN SPEAKER

Tuan Speaker: Ahli-ahli Yang Berhormat, I have granted leave of absence under Standing Order 81 to Yang Berhormat Dato Dennis Ngau, Honourable Member for N.77, Telang Usan and Yang Berhormat Encik Awla bin Dris, Honourable Member for N.25, Simunjan for today's sitting.

PERTANYAAN-PERTANYAAN BAGI JAWAPAN-JAWAPAN LISAN

Tuan Speaker: Yang Berhormat Dato Haji Razaili bin Haji Gapor, Beting Maro.

YB Dato Haji Razaili bin Haji Gapor: Terima kasih, Tuan Speaker. Soalan saya 199.

Cadangan Pembangunan Agropark di Beting Maro.

(199) YB Dato Haji Razaili Bin Haji Gapor bertanya kepada Menteri Industri Makanan, Komoditi dan Pembangunan Wilayah Sarawak: Adakah kementerian mempunyai perancangan untuk mewujudkan sebuah Agropark di kawasan Beting Maro? Jika ada, apakah lokasi yang dicadangkan, keluasan kawasan, jenis aktiviti pertanian yang akan dibangunkan, tempoh pelaksanaan serta anggaran peruntukan bagi projek tersebut?

Timbalan Menteri Industri Makanan, Komoditi dan Pembangunan Wilayah Sarawak (Industri Makanan); dan Ahli Dewan Undangan Negeri N.79 (YB Datuk Dr Haji Abdul Rahman bin Haji Ismail): Tuan Speaker. Assalamualaikum W.B.T. Salam sejahtera, selamat pagi. Sebelum saya menjawab soalan ini, saya cuba nak berpantun sedikit.

*Dah Jumaat Hari Tok,
Sik Berasa,
Terima kasih Soalan No 1.,
Ini jawapannya.*

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat bagi Beting Maro, konsep Agropark merujuk kepada pembangunan kawasan pertanian secara bersepadu yang menggabungkan aktiviti pengeluaran, pemprosesan, pembungkusan dan pemasaran produk pertanian dalam satu rangkaian nilai bagi meningkatkan produktiviti, nilai tambah dan pendapatan pengusaha.

Di kawasan Beting Maro, pendekatan ini telah diterapkan melalui projek pembangunan ladang dan perusahaan nipah bersepadu oleh Lembaga Pembangunan Sago dan Nipah (SNDB). Projek ini melibatkan kawasan nipah seluas 14.6 hektar dan pusat pengumpulan pemprosesan dan pembungkusan (CPPC) gula apong di Kampung Tambak, Pusa, Betong.

Pendekatan ini mencerminkan elemen utama pembangunan Agropark iaitu mengintegrasikan pengeluaran pertanian dengan industri hiliran untuk mewujudkan rangkaian bekalan yang lebih tersusun dan meningkatkan nilai ekonomi hasil pertanian tempatan.

YB Dato Haji Razaili bin Haji Gapor: *(Soalan Tambahan)* Terima kasih, Tuan Speaker. Terima kasih kepada Timbalan Menteri atas jawapan. Saya ada dua soalan tambahan.

- (a) Apakah pelan pembangunan industri gula apong di kawasan Beting Maro?
- (b) Bilakah pembinaan pusat pemprosesan gula apong dijangka disiapkan?

Timbalan Menteri Industri Makanan, Komoditi dan Pembangunan Wilayah Sarawak (Industri Makanan); dan Ahli Dewan Undangan Negeri N.79 (YB Datuk Dr Haji Abdul Rahman bin Haji Ismail): Terima kasih, Yang Berhormat bagi Beting Maro. Untuk menjawab soalan yang pertama, untuk makluman Ahli Yang Berhormat bagi Beting Maro, pelan pembangunan industri gula apong menumpukan kepada peningkatan bekalan nira, pemodenan pemprosesan serta pembangunan usahawan dan pemasaran.

Di bawah (RP1) 2026 Rancangan Malaysia ke-13, SNDB melaksanakan program peningkatan produktiviti pekebun kecil nipah bagi kelestarian bekalan nira dengan peruntukan keseluruhannya RM1 juta. Program ini meliputi penambahbaikan akses bantuan input dan peralatan, pemulihan kawasan serta latihan pekebun kecil termasuk di Beting Maro. Di bawah Betong Divisional Development Authority (BDDA), projek pembangunan ladang dan perusahaan nipah bersepadu dan CPPC gula apong di Kampung Tambak, Pusa menerima peruntukkan RM 11 juta melibatkan kawasan nipah seluas 14.6 hektar termasuk 4.3 hektar yang ditanam secara ladang.

Selain itu, projek pembangunan usahawan sagu dan nipah di kawasan N.29 Beting Maro, daerah Pusa diperuntukkan RM700,000 di bawah BDDA bagi penyediaan mesin dan peralatan pemprosesan. Kesemua inisiatif ini bertujuan meningkatkan pengeluaran nilai tambah produk dan pendapatan masyarakat setempat. Jawapan kepada soalan tambahan kedua untuk makluman Ahli Yang Berhormat bagi Beting Maro, Pembinaan CPPC gula apong di Kampung Tambak, Pusa dijangka siap pada September 2027 berdasarkan tempoh kontrak selama 18 bulan bermula 16 Mac 2026. Sekian, terima kasih.

Tuan Speaker: Yang Berhormat Encik Wilson Nyabong anak Ijang, Pelagus.

YB Encik Wilson Nyabong anak Ijang: Good morning, thank you, Tuan Speaker. My question is number 200.

Peruntukan Program Keusahawanan dan Pembangunan Wanita Luar Bandar

(200) YB Encik Wilson Nyabong Anak Ijang bertanya kepada Menteri Pembangunan Wanita, Kanak-kanak dan Kesejahteraan Komuniti Sarawak: Apakah saluran dan mekanisme permohonan yang boleh digunakan untuk mendapatkan peruntukan Kementerian bagi menganjurkan program khusus untuk wanita luar bandar di DUN Pelagus, khususnya dalam bidang keusahawanan, pembangunan kemahiran, penjana pendapatan isi rumah dan aktiviti ekonomi berasaskan komuniti?

Timbalan Menteri Pembangunan Wanita, Kanak-Kanak dan Kesejahteraan Komuniti Sarawak (Pembangunan Wanita dan Kanak-Kanak); dan Ahli Dewan Undangan Negeri N.71 Bekenu (YB Datuk Hajah Rosey binti Haji Yunus): Terima kasih, Tuan Speaker. Mula dengan pantun *lok*.

*Gunung Subis Tapak Warisan Dunia,
Satu pengiktirafan yang kita bangga,
Tidak dinafi peranan wanita,
Wanita diperkasa keluarga sejahtera.*

Terima kasih Ahli Yang Berhormat bagi Pelagus. Wanita yang berdikari merupakan nadi kepada kesejahteraan keluarga. Untuk tahun 2027, Kementerian kita telah diperuntukkan sejumlah RM880,000 bagi Program Pemerkasaan Ekonomi bertujuan meningkatkan kapasiti wanita di bawah Jabatan Wanita dan Keluarga Sarawak (JWKS). Pihak kementerian berterima kasih atas keprihatinan Yang Amat Berhormat Premier dalam memastikan wanita Sarawak sentiasa dilengkapi dengan pengetahuan dan kemahiran serta akses kepada peluang pekerjaan dan perniagaan agar mampu menjana pendapatan sendiri melalui beberapa program di antaranya Program *Women Skills Training* (WST), *Sarawak Women Network*, dan juga Bantuan Isi Rumah Wanita Sarawak (KIRWaS).

Pihak Ahli Yang Berhormat bagi Pelagus serta badan NGO di kawasan Pelagus juga dialu-alukan untuk berhubung dengan Jabatan Wanita dan Keluarga Sarawak bagi meneroka peluang penganjuran program secara kolaborasi, khususnya yang memberi manfaat kepada wanita dan komuniti setempat. Contohnya tadi;

Women Vocational Skills Training (WST)

Program latihan kemahiran jangka pendek yang merangkumi empat kursus utama, iaitu kursus jahitan, kulinari, kecantikan, serta spa danurut. Penganjuran kursus-kursus ini bertujuan untuk memantapkan kemahiran asas para peserta sama ada bagi kegunaan sendiri ataupun khususnya ingin juga dijadikan sebagai batu loncatan untuk mereka menceburi bidang keusahawanan.

Program ini dilaksanakan di tujuh Pusat Kemahiran Jahitan Komuniti dan melalui Program *Outreach* di beberapa lokasi yang dikenal pasti mengikut keperluan serta permintaan komuniti setempat. Selain itu juga, JWKS juga menyediakan kelas secara atas talian untuk beberapa kursus seperti kecantikan, kulinari, serta juga spa danurut. Jadual kursus boleh diperolehi melalui laman web rasmi Jabatan Wanita dan Keluarga Sarawak.

Sarawak Women Network

Seterusnya, Program Sarawak Women Network merupakan program selama dua hari yang merangkumi komponen peluang pekerjaan, perkhidmatan agensi, dan juga latihan pengupayaan kapasiti. Selaras dengan aspirasi *Post-COVID Development Strategy* (PCDS) 2030 di bawah strategi sektor *Social Services*, inisiatif ini memberi fokus kepada peningkatan penyertaan wanita dalam tenaga kerja serta memperluas akses kepada peluang ekonomi yang inklusif.

Bantuan Ketua Isi Rumah Wanita Sarawak (KIRWaS)

Seterusnya, JWKS juga turut menyediakan bantuan (KIRWaS) iaitu bantuan perniagaan berbentuk tunai berjumlah RM1,000 yang boleh dipohon oleh usahawan ketua isi rumah wanita yang layak di kawasan Ahli Yang Berhormat. Permohonan bantuan dibuat dengan melengkapkan borang permohonan secara atas talian dengan melayari laman web rasmi Jabatan Wanita dan Keluarga Sarawak (JWKS) dan syaratnya untuk maklumat pemegang kad pengenalan tentunya berstatus 'K', sebab ini khusus untuk orang Sarawak, atau isteri kepada pemegang kad pengenalan berstatus 'K'.

Selain itu juga merupakan usahawan wanita yang berumur 18 tahun ke atas, ibu tunggal atau ketua isi rumah wanita, berpendapatan isi rumah tidak melebihi RM2,618 sebulan, belum pernah menerima bantuan (KIRWaS) sebelum ini, dan juga bukan penerima bantuan kebajikan. Permohonan adalah secara atas talian dan hendaklah disertakan dengan dokumen sokongan yang disahkan.

Selain itu, Kementerian turut menyalurkan RM434,000 dalam bentuk geran pemerksaan NGO wanita kepada NGO yang beroperasi di Sarawak. Jadi geran tersebut akan digunakan bagi pelaksanaan Program Pembangunan Wanita dan Keluarga selaras dengan misi JWKS, iaitu '*Pemerksaan Wanita dan Kelestarian Keluarga Melalui Keterangkuman Inovasi Sosial*'. Terima kasih, Tuan Speaker.

YB Encik Wilson Nyabong anak Ijang: (*Soalan Tambahan*) Tuan Speaker, thank you. Timbalan Menteri, *I got two supplementary questions*. Soalan tambahan. Tentang *Women Vocational Skill Training*.

- (a) Berapakah bayaran yang dikenakan kepada setiap peserta untuk menyertai *Women Vocational Skill Training*? Dan

- (b) Apakah jenis aktiviti yang boleh dicadangkan pelaksanaannya melalui permohonan geran pemerkasaan NGO?

Terima kasih.

Timbalan Menteri Pembangunan Wanita, Kanak-Kanak dan Kesejahteraan Komuniti Sarawak (Pembangunan Wanita dan Kanak-Kanak); dan Ahli Dewan Undangan Negeri N.71 Bekenu (YB Datuk Hajah Rosey binti Haji Yunus): Terima kasih, Tuan Speaker dan terima kasih sekali lagi kepada Yang Berhormat bagi Pelagus.

Untuk soalan yang pertama tadi tentang yuran, *sik* perlu berbayar. Jadi *free*. Inilah Kerajaan GPS, Yang Berhormat, Tuan Speaker, ...(*Applause*)... *sik* payah berbayar, datang *dirik empun jak*. *Just come over*, datang *saja*, bawa sendiri cuma *transport lah* kena sendiri dan juga apa-apa keperluan peribadi yang lain. Itu soalan yang pertama.

Untuk soalan yang kedua, berdasarkan misi Jabatan Wanita dan Keluarga Sarawak di Kementerian kita untuk memperkasa wanita dan melestarikan institusi keluarga melalui keterangkuman inovasi sosial, Pertubuhan Bukan NGO di kawasan Ahli Yang Berhormat boleh membuat permohonan geran ini dengan mengemukakan cadangan aktiviti yang bersesuaian dengan keperluan wanita dan komuniti setempat. Antara bidang yang boleh dipertimbangkan termasuklah: Program Pembangunan Ekonomi, Kekeluargaan yang berkaitan dengan Kepimpinan, Advokasi; dan juga Keselamatan Wanita.

Contohnya satu taklimat atau ceramah tentang *Anti Scam* ya boleh dicadangkan. Jadi program yang dicadangkan mestilah selaras seperti yang saya katakan tadi, berkaitan dengan misi jabatan, mengambil kira isu dan keperluan sebenar kumpulan sasar. Sebab itulah sebelum kita mengendalikan apa-apa kursus, kita kena lihat keperluan komuniti setempat ataupun kumpulan sasar, dan dengan harapan supaya apa yang dilaksana itu memberikan manfaat kepada khususnya wanita kita. Terima kasih, Tuan Speaker.

Tuan Speaker: Yang Berhormat Dato Friday anak Belik, Krian.

YB Dato Friday anak Belik: Terima kasih, Tuan Speaker. Soalan saya nombor 201.

Kesinambungan dan Keselamatan Perkhidmatan Flying Doctor Service (FDS)

(201) YB Dato Friday Anak Belik bertanya kepada Menteri Kesihatan Awam, Perumahan dan Kerajaan Tempatan Sarawak: Selepas tragedi helikopter *Flying Doctor Service* yang terhempas baru-baru ini, adakah kerajaan akan meneruskan perkhidmatan tersebut di Sarawak? Apakah tindakan Kerajaan untuk memastikan perkhidmatan FDS yang lebih selamat dan berkesan?

Timbalan Menteri Kesihatan Awam, Perumahan dan Kerajaan Tempatan Sarawak (Kesihatan Awam dan Perumahan); dan Ahli Dewan Undangan Negeri N.54 Pelawan (YB Datuk Michael Tiang Ming Tee): Thank you, Tuan Speaker. I wish to thank Ahli Yang Berhormat bagi Krian for raising this very important question concerning the future of the Flying Doctor Service in Sarawak, following the tragic helicopter crash at Long Lellang, Baram on 8th September 2026.

Tuan Speaker, before I address the measures being taken to ensure the continuity and safety of the Flying Doctor Service, allow me to take this opportunity to reflect upon this tragedy which has deeply saddened not only the medical fraternity, but also the people of Sarawak. On that fateful day, we lost five precious lives: four dedicated healthcare personnel and a helicopter pilot.

They were not on holiday, they were not travelling for personal pleasure, they were in fact carrying out a mission of service, bringing essential healthcare to some of the most remote and isolated communities in our state. They left their families that morning with one simple purpose, that is to fulfil their duties and to help those in need. Tragically, they never returned home.

Tuan Speaker, behind every life lost is a grieving family. Indeed, no words spoken in this august House can truly take away their sorrows. But I believe we owed to these families and to the memory of those who perished, to acknowledge the extraordinary sacrifices made by our frontline healthcare workers. They did not lose their lives in pursuit of personal glory; they lost their life while answering the call of duty in service to humanity. On behalf of Sarawak Government, I wish to convey our deepest condolences and heartfelt sympathies to the bereaved families. May the loved ones be remembered not merely as victims of a tragic accident, but as dedicated individuals whose service brought hope and healthcare to people who needed them most.

Tuan Speaker, to truly appreciate the significance of this tragedy, we must understand the extraordinary circumstances under which our Flying Doctor Service has operated over the past five decades. The Flying Doctor Service was introduced in Sarawak in 1973 to address the tremendous geographical challenges faced by communities living deep in our interior.

For many of us living in towns and cities, visiting a doctor may involve just a short drive to any clinic nearby or hospital. But for families living in the remote interior of Sarawak, the reality can be very, very different. Some communities are separated from the nearest healthcare facilities by vast stretches of tropical rainforests, rugged mountains, and winding rivers. In the earlier decades, before the development of modern roads and improved communication networks, reaching these communities could involve hours or even days of jungle trekking by longboat, going through jungle trails, or navigating unpredictable river conditions.

That was why the Flying Doctor Service became so important in Sarawak, and they are designed to provide primary healthcare, maternal and child health services, and emergency medical evacuation, we call it MEDEVAC, to these remote population that are inaccessible by road.

For your information Ahli Yang Berhormat bagi Krian, the Flying Doctor Service (FDS) has now been temporarily suspended following the incident. To ensure the quality of healthcare services to the communities in the affected localities, the FDS would be temporarily replaced with suitable alternative healthcare delivery methods. The government will continue into evaluate and improve the matters of delivering healthcare services to rural areas. Taking to our account, aspect of safety, effectiveness and service continuity to ensure that rural communities continue to access to the necessary healthcare services. To ensure a safer and more effective FDS in the future, the Government is currently formulating proposals for the comprehensive improvement and empowerment of FDS.

Meanwhile, inter-agency contingency plan had been activated to maintain uninterrupted emergency care during the current FDS helicopter suspension. Lifesaving MEDEVAC evacuation from remote areas has now been coordinated through alternative government air access, that include the Malaysian Fire and Rescue Department (JPBM) Air Unit, The Royal Malaysian Police (PDRM) Air Wing and the Royal Malaysian Airforce (IMAF).

This improvement encompassed aspects of operational safety, the suitability and capability of air access, emergency training and preparedness, the welfare and protection of personnel as well as strengthening of healthcare service delivery matters to rural communities. This approach will take into account, the findings or related assessments and investigations. The service needs in rural localities and appropriate alternative service delivery methods to ensure that the continuity of healthcare services can be maintain while prioritizing safety in effectiveness.

YB Dato Friday anak Belik: *(Soalan Tambahan)* Terima kasih, Tuan Speaker. Terima kasih, YB Timbalan Menteri di atas jawapan yang begitu *comprehensive and also thank you for your sympathetic and thoughtful citation*. Tuan Speaker, I have two supplementary questions.

- (a) What are the alternative healthcare delivery methods being deployed to rural areas during this suspension period?

- (b) What training and engagement programmes has been planned for medical staff to ensure their safety operational readiness and confidence in preparation for medevac duties?

Timbalan Menteri Kesihatan Awam, Perumahan dan Kerajaan Tempatan Sarawak (Kesihatan Awam dan Perumahan); dan Ahli Dewan Undangan Negeri N.54 (YB Datuk Micheal Tiang Ming Tee): Thank you, Tuan Speaker and thank you, Ahli Yang Berhormat bagi Krian for the two supplementary questions. For the information of the Ahli Yang Berhormat bagi Krian, the alternative methods implemented include deploying mobile clinic teams via land, four-wheels drive vehicles and river transport, boats to accessible areas. As to what training engagement program has been planned for this medical staff.

For the information of the Ahli Yang Berhormat bagi Krian, to enhance the safety and operational readiness of healthcare personnel, a Sarawak State Health Department in collaboration with the Malaysian Fire and Rescue Department (JBPM) is organizing the Sarawak Medevac Staff Engagement, Safety Briefing and Aircraft Familiarization Roadshow 2026. This initiative aims to strengthen the understanding, preparedness and confidence on medical staff involved in medevac activation and patient escorts and sharing life saving evacuations are executed safely and efficiently. Thank you, Tuan Speaker.

Tuan Speaker: Yang Berhormat Encik Lidam anak Assan, Katibas.

YB Encik Lidam anak Assan: Tuan Speaker, memandangkan soalan ini daripada gereja maka ia juga bertepatan pada hari Jumaat. Maka saya akan jual satu pantun untuk yang bakal menjawab.

*Hari jumaat turun sembahyang,
Laki wajib walaupun malas,
Hati rindu soalan ditayang,
Harapan gereja jawapannya akan digalas.*

Soalan saya no. 202, terima kasih.

Status of Religious Land Registration under Section 171A of the Sarawak Land Code

(202) YB Encik Lidam anak Assan to ask the Minister of Natural Resources and Urban Development Sarawak: The status of applications and registrations (i.e. vesting orders or religious endowment/wakaf registrations for non-Muslims Religious Bodies) under Section 171A of the Sarawak Land Code. Are there efforts to harmonies the need of different Churches in the implementation and registration of such donated land, particularly untitled NCR Land?

Timbalan Menteri Perancangan Bandar, Pentadbiran Tanah dan Alam Sekitar Sarawak; dan Ahli Dewan Undangan Negeri N.41 Kuala Rajang (YB Datuk Haji Len Talif Salleh): Terima Kasih, Tuan Speaker dan terima kasih, Yang Berhormat bagi Katibas. Saya mampu *jak* jawab dalam dua baris pantun ajak.

*Dari Katibas ke Lubok Antu,
Saya akan jawab soalan 202.
... (Laughter)....*

Tuan Speaker dan Yang Berhormat bagi Katibas, sebelum saya menjawab soalan, saya mengalu-alukan kedatangan, kehadiran ahli Kuala Rajang...(Applause)...50 yang terdiri daripada KMKK, ahli-ahli Parti PBB, Pemuda dan Belia termasuklah pelajar. Kita harapkan mereka dapat manfaat dari kehadiran mereka pada hari ini.

Tuan Speaker, for the information for the Honourable Member of Katibas, The Land Code (Amendment) Ordinance 2025, provides semi provision to cater for the registration of any *wakaf* or endowment of the land to religious bodies specifically. Land and Surveys Department Sarawak is

currently working closely with the Unit for Other Religions (UNIFOR), on establishing overall adaptive procedures to facilitate the registration endowment covering all different religious bodies in the states inclusive of the determination of ownership of the NCR lands, prior to the registration of such endowment. Terima kasih.

YB Encik Lidam anak Assan: *(Supplementary Question)* Terima kasih. Saya ada, kali ini tak ada pantun lah... *(Laughter)*... *I have two supplementary questions.*

- (a) What are the requirements for an endowment of untitled NCR land to be registered?
- (b) What would be the implication of the provision of Section 171A of Sarawak Land Code once effected?

Thank you.

Timbalan Menteri Perancangan Bandar, Pentadbiran Tanah dan Alam Sekitar Sarawak; dan Ahli Dewan Undangan Negeri N.41 Kuala Rajang (YB Datuk Haji Len Talif Salleh): Terima kasih sekali lagi, Tuan Speaker dan terima kasih kepada Yang Berhormat bagi Katibas. Untuk menjawab soalan tambahan satu dan dua.

For the information of the Honourable Member for Katibas, determination ownership on NCR rights under Section 18 of the Sarawak Land Code is required before such registration under the new provisions of Section 171A, of The Sarawak Land Code i.e. document of title must be registered first before registration of endowment can take effect to ensure certainty of proprietorship of the endowed land to the respective religious body.

For the second question, Section 171A aims to ease the registration of the endowment to the intended religious body respectively by establishing one fit-for-all legal mechanism that is clear and structured so that endowed land will be properly administered with little to no risk of future dispute. *Terima kasih*, Tuan Speaker.

Tuan Speaker: Yang Berhormat Dr Haji Safiee bin Ahmad, Daro.

YB Dr Haji Safiee bin Ahmad: Terima kasih, Tuan Speaker.

*Buaya Balingian mati dalam telaga,
Soalan saya nombor 203... (Laughter)...*

Pencapaian Program Pembangunan Keusahawanan Belia Sarawak

(203) YB Dr Haji Safiee bin Ahmad bertanya kepada Menteri Belia, Sukan dan Pembangunan Usahawan Sarawak: Setakat manakah pencapaian pelaksanaan program pembangunan belia dalam bidang keusahawanan termasuk melalui pelbagai Insentif seperti *Youth Technoprenur 2026*, *Sarawak Youth Startup Programme*, *Youth Entrepreneur Setup* Dan BeliaGoBiz?

(241) YB Puan Dayang Noorazah bte Awang Sohor bertanya kepada Menteri Belia, Sukan dan Pembangunan Usahawan Sarawak: Apakah pencapaian Geran MYSED dan Dana SYStartup setakat ini, termasuk jumlah usahawan belia yang dibantu dan peruntukan yang disalurkan, khususnya di Bahagian Sri Aman?

Timbalan Menteri Belia, Sukan dan Pembangunan Usahawan Sarawak (Pembangunan Keusahawanan); dan Ahli Dewan Undangan Negeri N.72 Lambir (YB Dr Ripin bin Lamat): Terima kasih, Tuan Speaker. Terima kasih, Yang Berhormat Daro. Sebelum saya menjawab soalan ini, saya tiada pantun. Saya ingin memohon kebenaran Tuan Speaker untuk menjawab sekali Soalan No. 241, soalan daripada Yang Berhormat Lingga, sebab soalan ini ada hubung kait perkara yang sama.

Tuan Speaker, untuk makluman Yang Berhormat bagi Daro, Kementerian terus memperkukuh pembangunan keusahawan belia dengan pendekatan bersepadu melalui latihan kemahiran, bimbingan perniagaan, pendedahan teknologi digital serta perluasan akses pasaran dan agensi sokongan. Pencapaian pelaksanaan inisiatif yang dibangkitkan adalah seperti berikut:

Youth Technoprenur 2026

Iaitu memperkukuh kemahiran digital dan literasi teknologi usahawan belia. Inisiatif ini memberi penekanan kepada penggunaan teknologi dalam perniagaan, termasuk penghasilan kandungan digital, pemasaran dalam talian dan penggunaan kecerdasan buatan (AI). Antara aktiviti yang telah dilaksanakan ialah Program Pemasaran Viral melalui video AI, serta pertandingan video AI viral di Mukah, yang menyediakan ruang kepada belia mengaplikasikan kreativiti digital dalam mempromosikan produk dan perniagaan.

Sarawak Youth Startup Programme

Manakala bagi *Sarawak Youth Startup Programme*, ini membangunkan usahawan secara berstruktur dan komprehensif, program ini telah menunjukkan peningkatan dalam pembentukan usahawan baharu, penjanaan pendapatan dan pewujudan peluang perniagaan.

Berdasarkan data *SY Start Up* Kohort Tiga, yang dilaksanakan di Sibu iaitu di Zon Tengah pada 4 hingga 11 Oktober 2026, peningkatan penyertaan belia dari luar bandar begitu signifikan, dimana sebanyak 360 permohonan diterima, 150 telah dipilih dan 140 yang mendaftar dan menamatkan kursus intensif tersebut. Peserta dari Zon Tengah iaitu Kapit, Sibu, Mukah dan Sarikei seramai 68 orang, iaitu mewakili 48%, manakala selebihnya daripada Zon Utara, 24 orang dan Zon Selatan 48 orang, manakala bagi kohort satu, pada suku pertama 2026, 175 telah memulakan perniagaan dan meningkat kepada 182 pada suku ketiga 2026. 115 orang telah mendaftar syarikat pada suku pertama, menjadi 123 pada suku ketiga 2026.

Kumulatif pendapatan pada suku ketiga 2026 meningkat kepada RM6.28 juta berbanding daripada suku pertama RM3.05 juta, manakala bagi *kohort* kedua pula daripada 150 orang peserta, setakat suku ketiga 2026, 89 telah memulakan perniagaan berbanding dengan 87 orang pada suku pertama, dan ia telah menjana pendapatan sebanyak RM11.34 juta pendapatan kumulatif berbanding RM2.35 juta pada suku pertama 2026. Secara keseluruhannya, kohort satu dan dua telah menjana pendapatan sebanyak RM17.6 juta setakat suku ketiga 2026, dan mencipta dan memberikan peluang pekerjaan sebanyak 425 peluang pekerjaan.

Youth Entrepreneur Setup (YES) dan BeliaGoBiz

Tuan Speaker, bagi *Youth Entrepreneur Setup (YES)* dan *BeliaGoBiz*, ini adalah memperluas pendedahan kepada belia tentang peluang perniagaan dan sektor pertanian dan penternakan. Program YES 3.0 dan *BeliaGoBiz* menggunakan pendekatan turun padang bagi mendedahkan belia dengan peluang keusahawanan serta agensi pembimbing.

Pelaksanaan YES 3.0 memberi tumpuan khusus kepada bidang pertanian (*agropreneur*), dan penternakan (*vetpreneur*), termasuk pendedahan mengenai pendaftaran perniagaan, perlesenan dan kemudahan pembiayaan. Program ini merupakan kerjasama dengan Kementerian Industri, Makanan, Komoditi dan Pembangunan Wilayah melalui Jabatan Pertanian dan Jabatan Veterinar Sarawak. YES 3.0 telah diadakan di daerah Subis pada 5 September 2026, seramai 200 belia telah menyertai program tersebut. Cadangan seterusnya ialah di kawasan Sadong Jaya yang akan diadakan dalam masa terdekat.

Tuan Speaker, pencapaian program ini dinilai bukan sahaja berdasarkan jumlah penyertaan tetapi juga keupayaan peserta memulakan dan mengembangkan perniagaan, menjana pendapatan serta mewujudkan peluang pekerjaan. Kementerian akan terus memperkukuh latihan, bimbingan

susulan dan jaringan pasaran bagi membantu lebih ramai belia beralih dari mencari kerja kepada mencipta peluang pekerjaan.

Tuan Speaker, saya ingin menjawab soalan Yang Berhormat bagi Lingga. Untuk makluman Yang Berhormat bagi Lingga, terdapat tiga jenis geran di bawah seliaan kementerian ataupun MYSED iaitu;

- (a) Geran Sokongan Aktiviti Belia dan Sukan;
- (b) Geran Sarawak *Youth, Creative Industry Fund* (SYCIF); dan
- (c) Geran *Startup*.

Untuk Geran Sokongan Aktiviti Belia dan Sukan, untuk makluman Yang Berhormat bagi Lingga setakat awal Oktober 2026, kementerian telah menerima sebanyak 162 permohonan geran sokongan termasuk lima permohonan dari bahagian Sri Aman yang melibatkan aktiviti belia dan sukan. Setakat ini sejumlah RM1.52 juta telah diluluskan, di mana RM18,500 telah diluluskan bagi permohonan dari bahagian Sri Aman.

Manakala bagi Geran Sarawak *Youth, Creative Industry Fund* (SYCIF) pula, seramai 128 belia telah menerima manfaat dengan jumlah peruntukan sebanyak RM3.32 juta termasuk dua penerima dari bahagian Sri Aman dengan nilai bantuan berjumlah RM90,900. Manakala bagi Geran *Startup* (SY *Startup*), Kerajaan Sarawak telah meluluskan RM6 juta bagi Geran *Sarawak Youth Startup* bagi tahun 2026-2027 untuk membantu usahawan belia memulakan dan mengembangkan perniagaan. Permohonan telah dibuka dan boleh didapatkan borang di *website* Kementerian dan kita amat berharap peserta SY *Startup* dari bahagian Sri Aman akan memohon geran tersebut.

Selain itu, kerajaan juga telah meluluskan skim pinjaman mudah *soft loan* sebanyak RM25 juta dengan kerjasama Affin Bank dan ini untuk meningkatkan operasi dan meluaskan pasaran produk para peserta SY *Startup*. Kedua-dua bantuan kewangan ini telah terbuka kepada usahawan belia yang mengikuti program SY *Startup* dan terlibat dalam aktiviti keusahawanan. Terima kasih.

YB Dr Haji Safiee bin Ahmad: (Soalan Tambahan) Tahniah saya ucapkan kepada Yang Berhormat Timbalan Menteri khususnya pihak MYSED di atas usaha untuk membangunkan usahawan di kalangan belia kita. Tuan Speaker, saya ada dua soalan tambahan di sini.

- (a) Selain daripada kursus intensif dan *knowledge capital*, apakah skim sokongan yang pihak kementerian berikan kepada usahawan belia, khususnya bagi mereka memulakan perniagaan mereka?
- (b) Apakah perancangan pihak kementerian untuk memperkasakan lagi pembangunan *Startup* belia di Sarawak ini?
Terima kasih.

Timbalan Menteri Belia, Sukan dan Pembangunan Usahawan Sarawak (Pembangunan Usahawan); dan Ahli Dewan Undangan Negeri N.72 Lambir (YB Datuk Dr Ripin bin Lamat): Tuan Speaker, terima kasih Yang Berhormat bagi Daro atas dua soalan tambahan. Untuk menjawab soalan yang pertama, kita di Kementerian di dalam membangunkan perkembangan usahawan belia ini atau usahawan muda. Yang pertama ialah, kita membantu daripada Geran Permulaan Perniagaan iaitu Geran SY *Startup* dan jumlahnya adalah RM15,000. Ini adalah tertakluk kepada syarat dan kelulusan permohonan.

Bantuan ini bertujuan menyokong keperluan permulaan serta pembangunan perniagaan mereka. Manakala perkara yang kedua ialah, akses kepada kemudahan pembiayaan iaitu melalui pinjaman mudah yang telah diusahakan oleh Kementerian atas kerjasama dengan Affin Bank. Dan di sini kita ingin merakamkan jutaan terima kasih kepada Yang Amat Berhormat Premier dan kepimpinan Sarawak yang telah meluluskan *soft loan* dengan peruntukan RM25 juta.

Dan seterusnya ialah bimbingan susulan dan sokongan teknikal. Peserta diberikan bimbingan dalam aspek pendaftaran dan pelesenan, pengurusan kewangan serta penyediaan rancangan perniagaan. Pemantauan susulan turut membantu mengenal pasti cabaran yang dihadapi supaya mereka mendapat khidmat nasihat dan rujukan yang bersesuaian. Selain daripada itu, sokongan pemasaran dan juga jaringan perniagaan. Gabungan sokongan kewangan, bimbingan dan akses pasaran ini bertujuan membantu belia memulakan perniagaan dan memastikan perniagaan mereka dapat terus beroperasi dan berkembang.

Tuan Speaker, untuk menjawab soalan tambahan yang kedua. Untuk makluman Yang Berhormat bagi Daro, Kementerian akan terus memperkukuh pembangunan *Startup* belia melalui pendekatan menyeluruh dan merangkumi latihan, akses pembiayaan, penggunaan teknologi dan perluasan pasaran. Antara perancangan Kementerian adalah seperti berikut:

- (a) Mewujudkan hub *SY StartUp*, yang mana ini telah dirasmikan oleh Yang Berhormat Dato Sri Menteri Kementerian Belia, Sukan dan Pembangunan Usawahan semalam. Hub ini yang pertama diwujudkan sebagai pusat rujukan dan platform jaringan usahawan belia. Hub ini akan memudahkan mereka untuk mendapatkan maklumat mengenai program keusahawanan, peluang pembiayaan dan khidmat bimbingan selain menjadi pusat penyelarasan dan pengurusan serta pengembangan perniagaan secara strategik;
- (b) Penubuhan jawatankuasa khas penglibatan sektor swasta dan GLC dalam pembangunan *Startup* dan PMKS. PMKS ini Perusahaan Mikro, Kecil dan Sederhana. Berdasarkan keputusan mesyuarat *Sarawak Entrepreneur Development Coordination Committee* (SEDCC), Kementerian bekerjasama Kementerian Antarabangsa Industri dan Pelaburan Sarawak (MINTRED) menubuhkan jawatankuasa khas bagi mengkaji dan menyelaraskan penglibatan sektor swasta dan Syarikat Berkaitan Kerajaan (GLC) dalam pembangunan perniagaan pemula ataupun *Startup* serta Perusahaan Mikro, Kecil dan Sederhana. Usaha ini bertujuan membuka lebih banyak peluang, bimbingan industri, padanan perniagaan, akses pasaran dan kerjasama strategik bagi membantu usahawan belia memulakan, mengukuhkan serta mengembangkan perniagaan mereka.

Terima kasih.

YB Puan Dayang Noorazah bte Awang Sohor: (*Soalan Tambahan*) Terima kasih kepada Yang Berhormat Timbalan Menteri. *Bertuah juak rasanya pagi tok lah soalan saya dapat dijawab* dan terima kasih kepada kementerian kerana memberi bantuan kepada golongan belia kita di bahagian Sri Aman. Tuan Speaker, saya ada dua soalan tambahan:

- (a) Apakah faktor utama kegagalan usahawan belia untuk berkembang dan berdaya maju?
- (b) Kenapa belia-belia sekarang ini kurang menceburi sektor perusahaan pertanian dan penternakan?

Terima kasih.

Timbalan Menteri Belia, Sukan dan Pembangunan Usahawan Sarawak (Pembangunan Usahawan); dan Ahli Dewan Undangan Negeri N.72 Lambir (YB Datuk Dr Ripin bin Lamat): Tuan Speaker, terima kasih kepada Yang Berhormat bagi Lingga atas dua soalan tambahan. Bagi menjawab soalan yang pertama untuk makluman Yang Berhormat bagi Lingga, antara faktor utama yang boleh menyebabkan usahawan belia sukar berkembang dan berdaya maju adalah:

- (a) perancangan perniagaan dan pengurusan kewangan yang lemah. Ini termasuklah masalah aliran tunai, *cash flow*;
- (b) Kurang pengalaman ilmu dan kemahiran dalam mengurus serta mengembangkan perniagaan;
- (c) Kesukaran mendapatkan pembiayaan, pasaran dan jaringan perniagaan yang sesuai;

- (d) Kurang menggunakan teknologi dan pemasaran digital untuk meningkatkan daya saing dan yang kelima, tidak konsisten membuat susulan dan menyesuaikan perniagaan dengan perubahan permintaan pasaran.

Faktor-faktor ini biasanya saling berkait. Oleh itu, sokongan melalui latihan, bimbingan, akses pembiayaan dan peluang pasaran penting untuk membantu usahawan belia mengatasi cabaran tersebut.

Tuan Speaker, untuk menjawab soalan yang kedua, *eh*, soalan tambahan yang kedua. Untuk makluman Ahli Yang Berhormat Lingga, antara sebab utama belia kurang menceburi bidang pertanian dan penternakan ialah satu tanggapan bahawa sektor ini memerlukan kerja fizikal yang berat. Kedua, modal permulaan yang tinggi dan tempoh pulangan yang lama.

Ada juga yang menghadapi kesukaran mendapatkan tapak atau tanah dan kemudahan asas teknologi, ilmu teknikal serta akses pasaran. Selain itu, risiko seperti perubahan cuaca, penyakit ternakan dan turun naik harga hasil boleh menjejaskan pendapatan. Namun sektor ini mempunyai potensi besar jika diusahakan secara moden dan komersial, termasuk melalui penggunaan teknologi serta sokongan latihan pembelian dan pemasaran yang berkaitan. Terima kasih.

Tuan Speaker: Yang Berhormat Encik Yap Yau Sin, Kota Sentosa.

YB Encik Yap Yau Sin: Thank you, Tuan Speaker. My question is question number 204.

Telecommunications Blackspots and Sarawak Rural Broadband Network (SRBN) Phase 2

(204) YB Encik Yap Yau Sin to ask the Minister for Utility and Telecommunication Sarawak: What specific actions are being taken to address persistent telecommunications blackspots and optimize the rollout of Phase 2 (if any) of the Sarawak Rural Broadband Network (SRBN)?

Timbalan Menteri Utiliti dan Telekomunikasi Sarawak (Telekomunikasi); dan Ahli Dewan Undangan Negeri N.65 Belaga (YB Datuk Liwan Lagang): Terima kasih, Tuan Speaker. For the information of the Ahli Yang Berhormat bagi Kota Sentosa Sarawak currently internet coverage for settlement is 94.5%, that is by settlement.

One of the initiatives aimed at progressively addressing coverage blindspot is Malaysian Communication and Multimedia Commission (MCMC) Jendela Phase 2, which involved the construction of new telecommunication towers and the provision of off-grid satellite-based internet solution across 337 sites. The initiative is currently at the tendering stage and is expected to commence in the first quarter of 2027.

For rural areas, a total of 618 Sarawak Multimedia Authority Rural Telecommunication or SMART Towers and 196 other telecommunication towers are currently providing connectivity through Sarawak Rural Broadband Network or MySRBN services. This is further complemented by high-speed fibre-to-the-home connectivity under MySRBN XL by leveraging on the Point of Presence (PoP) infrastructure.

YB Encik Yap Yau Sin: (*Supplementary Question*) I have two supplementary questions.

- (a) How has the existing MySRBN infrastructure helped to address connectivity gaps in the rural and urban areas?
- (b) What is the current internet coverage in my constituency of Kota Sentosa?

Timbalan Menteri Utiliti dan Telekomunikasi Sarawak (Telekomunikasi); dan Ahli Dewan Undangan Negeri N.65 Belaga (YB Datuk Liwan Lagang): Thank you, Ahli Yang Berhormat bagi Kota Sentosa for being very concerned about the gap between the rural and the urban. The existing MySRBN infrastructure deployed across, both existing telecommunication towers and new SMART

Towers, has helped address rural connectivity gaps by extending Fixed Wireless Broadband (FWB) services, to communities in areas where conventional fixed line connectivity may be challenging. By leveraging on this technology, MySRBN provides rural and remote communities with access to high-speed internet and for the information of the Ahli Yang Berhormat for Kota Sentosa, the current internet coverage by settlement again for DUN Kota Sentosa is 98.5%. Thank you.

Tuan Speaker: Yang Berhormat Encik Royston bin Valentine, Talian.

YB Encik Royston bin Valentine: Terima kasih, Tuan Speaker. Selamat pagi dan salam sejahtera. Soalan saya nombor 205.

Status Tuntutan Hak Sarawak di Bawah MA63 dan Pemberian Khas

(205) YB Encik Royston bin Valentine bertanya kepada Premier Sarawak: Apakah status terkini usaha mengembalikan hak Sarawak di bawah MA63, khususnya susulan pengumuman pemberian khas Interim RM1.5 bilion oleh Perdana Menteri serta tuntutan satu pertiga kerusi Parlimen, dan apakah pendirian serta langkah seterusnya Kerajaan Sarawak untuk memuktamadkan kedua-dua perkara tersebut?

Timbalan Menteri di Jabatan Premier Sarawak (Undang-undang, MA63 dan Hubungan Negeri – Persekutuan); dan Ahli Dewan Undangan Negeri N.7 Samariang (YB Datuk Hajah Sharifah Hasidah binti Sayeed Aman Ghazali): Terima kasih kepada Yang Berhormat dari Talian. Tuan Speaker, untuk makluman Ahli Yang Berhormat bagi Talian, pada 16 September 2026, Yang Amat Berhormat Perdana Menteri telah mengumumkan peningkatan pemberian khas interim kepada Sarawak daripada RM600 juta kepada RM1.5 bilion. Kerajaan Sarawak menghargai peningkatan tersebut.

Walau bagaimanapun, jumlah RM1.5 bilion itu masih merupakan bayaran interim dan bukannya penyelesaian muktamad kepada Kajian Semula Pemberian Khas di bawah Perkara 112D Perlembagaan Persekutuan.

Bagi penyelesaian jangka panjang, Kerajaan Sarawak telah mengemukakan cadangan supaya satu formula yang jelas dan konsisten diwujudkan bagi menentukan kadar pemberian khas. Cadangan formula tersebut masih dalam perbincangan antara Kerajaan Sarawak dengan Kerajaan Persekutuan dan setakat ini belum ada formula muktamad yang dipersetujui.

Bagi tuntutan perwakilan satu pertiga kerusi Parlimen, seperti yang telah saya jelaskan beberapa hari yang lepas, Kerajaan Sarawak kekal dengan pendirian bahawa kedudukan perwakilan Sabah dan Sarawak di Parlimen perlu mencerminkan semangat dan asas pembentukan Malaysia pada tahun 1963.

Dalam Mesyuarat Majlis Tindakan Pelaksanaan MA63 pada 11 September 2026, Kerajaan Persekutuan telah bersetuju secara prinsip supaya nisbah atau *ratio* perwakilan Sabah dan Sarawak di Dewan Rakyat ditingkatkan daripada kedudukan semasa.

Walau bagaimanapun, mekanisme pelaksanaannya termasuk kerusi dan pindaan kepada Perlembagaan Persekutuan yang diperlukan masih perlu diperhalusi. Kerajaan Sarawak akan terus memperjuangkan perkara-perkara yang masih belum dimuktamadkan melalui rundingan dengan Kerajaan Persekutuan melalui platform perbincangan yang sedia ada iaitu Majlis Tindakan Pelaksanaan MA63. Terima kasih.

YB Encik Royston bin Valentine: (Soalan Tambahan) Terima kasih, Tuan Speaker. Saya ada satu sahaja soalan tambahan.

- (a) Apakah tindakan kita dalam memperjuangkan hak-hak yang belum selesai dalam Perjanjian MA63 sekiranya berlaku perubahan pentadbiran di peringkat Kerajaan Persekutuan?

Thank you.

Timbalan Menteri di Jabatan Premier Sarawak (Undang-undang, MA63 dan Hubungan Negeri – Persekutuan); dan Ahli Dewan Undangan Negeri N.7 Samariang (YB Datuk Hajah Sharifah Hasidah binti Sayeed Aman Ghazali): ...*(Laughter)*... Bagus, dah ada fikir perubahan di peringkat Persekutuan. Bagi kita, walau sesiapa pun yang memegang tampuk kepimpinan di peringkat persekutuan, Kerajaan Sarawak akan terus memperjuangkan hak-hak kita...*(Applause)*... Dan kita akan sentiasa mengutamakan Sarawak. It's always Sarawak First. Apa yang lebih penting ialah kita pastikan kepimpinan kita di Sarawak akan terus mantap, terus tegas dan disegani oleh semua pihak seperti yang ada sekarang di bawah GPS...*(Applause)*... Dan kita akan terus memperjuangkan hak-hak kita walau apa pun yang terjadi. Come with me.

Tuan Speaker: Yang Berhormat Encik Chieng Jin Ek, Bukit Assek.

YB Encik Chieng Jin Ek: Thank you, Tuan Speaker. Before I ask the question, I would like to take this opportunity to welcome Methodist Pastor of Kuching district. A group of 24 of them...*(Applause)*... to the DUN this morning. My question is number 206.

AirBorneo Direct Flight Connections from Sibu

(206) YB Encik Chieng Jin Ek to ask the Minister for Transport Sarawak: What is the status of Sarawak's efforts to establish AirBorneo direct flight connections from Sibu to Kuala Lumpur, Kuching and Kota Kinabalu, and when can these routes potentially commence operations?

Timbalan Menteri Pengangkutan Sarawak (Penerbangan dan Jalan Raya); dan Ahli Dewan Undangan Negeri N.19 Mambong (YB Datuk Dr Jerip anak Susil): Thank you, Tuan Speaker and thank you to the Honourable Member for Bukit Assek.

For the information of the Honourable Member for Bukit Assek and also to the other Members of this honourable House, the proposed direct flight connections to Sibu - Kuala Lumpur, Sibu - Kuching and Sibu - Kota Kinabalu, form part of the AirBorneo's network assessment to improve on public mobility and at the same time to support the economic enhancement and development of central Sarawak.

AirBorneo plans to fly commercial routes within Sarawak by the year 2027. However, all this is subject to the availability of suitable commercial aircraft, air traffic rights, regulatory approvals, airport support, crew requirements, at the same time maintenance arrangements and demand viability. These are important factors to consider when you consider commercial flights by the year 2027. We will further updates and provide once network planning, approvals and operational readiness are finalised.

YB Encik Chieng Jin Ek: *(Supplementary Question)* Thank you very much, Tuan Speaker and the answer from our Deputy Minister. I have two supplementary questions.

- (a) What actions has the Sarawak Government taken to improve the air connectivity between Sibu and Kota Kinabalu, particularly following the suspension of the route?
- (b) What are the current airlines in the daily direct flight frequency operating between Sibu and Kuching, as well as Sibu and Kuala Lumpur, when can the previous flight frequency be restored to its original schedule?

Timbalan Menteri Pengangkutan Sarawak (Penerbangan dan Jalan Raya); dan Ahli Dewan Undangan Negeri N.19 Mambong (YB Datuk Dr Jerip anak Susil): Thank you, Tuan Speaker and thank you for the supplementary questions from Member for Bukit Assek.

The Sarawak Government, through my ministry has been actively engaging with airlines to address the connectivity needs of Sibu, including efforts to resume the services on previously suspended routes. There is good news for those in Sibu, following the latest engagement with AirAsia, the airline has agreed to resume the Sibu – Kota Kinabalu route effective on 2nd November this year, 2026. Congratulations to Ahli Yang Berhormat bagi Bukit Assek. With the frequency of four flights per week and my Ministry will continue to engage with the airlines to monitor the connectivity needs and explore opportunities as well to further improve the services to Sibu.

With regards to the current airlines operating frequencies to Sibu, currently the Sibu - Kuching route is operated solely by AirAsia with a daily frequency of four flights. While Sibu - Kuala Lumpur route is serviced by three airlines consisting of six flights altogether, namely:

- (a) AirAsia with a daily frequency flight of three flights daily;
- (b) Malaysia Airlines have a daily frequency of two flights; and
- (c) Batik Air with a daily frequency of one flight.

The ministry will continue to monitor passenger demands as time goes by and engage with airlines to support adequate flights capacity and connectivity on both routes. With regards to the changes on the regular flight that was mentioned before, may i remind the Member for Bukit Assek that any approvals or any change in flights depends on approvals on all regulations required for any change of schedules. Thank you.

Tuan Speaker: Ahli-ahli Yang Berhormat, question time is up.

**SAMBUNGAN PERBAHASAN ATAS BACAAN KALI YANG KEDUA RANG UNDANG-UNDANG
PERBEKALAN (2027), 2026 DAN USUL UNTUK MERUJUK RESOLUSI ANGGARAN
PERBELANJAAN PEMBANGUNAN BAGI TAHUN 2027**

Tuan Speaker: Ahli-ahli Yang Berhormat, under Standing Order 31(8), I impose a time limit of 20 minutes for every speech. Honourable Member for Lingga.

YB Puan Dayang Noorazah bte Awang Sohor: Terima kasih, Tuan Speaker. Bismillahirrahmanirrahim, Assalamualaikum W.B.T., salam sejahtera dan salam Sarawak Maju Makmur. Terima kasih, Tuan Speaker. Saya bangun untuk mengambil bahagian dalam perbahasan Belanjawan Sarawak 2027, dengan penuh keyakinan terhadap hala tuju Kerajaan Sarawak dan dengan amanah untuk membawa suara rakyat N.28 Lingga ke Dewan yang mulia ini. Terlebih dahulu, saya merakamkan penghargaan dan tahniah kepada Yang Amat Berhormat Premier Sarawak. Ini adalah kerana belanjawan ini memperlihatkan kepimpinan beliau yang berpandangan jauh, keberanian memperkukuh sumber hasil negeri dan kesungguhan menyeimbangkan pembangunan ekonomi dengan kesejahteraan rakyat. Sarawak memerlukan kepimpinan yang bukan sahaja tahu menetapkan sasaran, tetapi mampu membina asas untuk mencapainya.

Tuan Speaker, unjuran hasil negeri sebanyak RM15.091 bilion bagi tahun 2027 merupakan yang tertinggi dalam sejarah Sarawak, berbanding RM6.864 bilion pada tahun 2017. Dalam tempoh sedekad, Sarawak telah mencatat lonjakan hasil sebanyak RM8.227 bilion, iaitu peningkatan hampir 120%, lebih dua kali ganda daripada kedudukan 10 tahun yang lalu. Pencapaian luar biasa ini bukan sekadar pertumbuhan angka, tetapi manifestasi kepimpinan yang berwawasan, keberanian dalam melakukan transformasi ekonomi serta keupayaan Kerajaan Sarawak membina kekuatan kewangannya sendiri. Namun, saya ingin menegaskan bahawa kejayaan sebenar tidak berhenti pada penyata kewangan. Kejayaan sebenar adalah apabila kekuatan kewangan itu menjadi air bersih yang mengalir ke rumah rakyat, jalan yang selamat, sekolah yang kondusif dan peluang pendapatan yang bermaruah.

Tuan Speaker, di Lingga, ukuran pembangunan mempunyai wajah yang sangat nyata. Ia adalah wajah pesawah yang mahu hasil padinya meningkat, nelayan yang memerlukan pesisir yang selamat, ibu tunggal yang ingin mengembangkan perusahan makanan, anak muda yang

mempunyai idea perniagaan tetapi belum mempunyai modal dan keluarga di kampung yang berharap bekalan air tidak lagi terganggu. Maka, apabila kita membicarakan pertumbuhan ekonomi negeri, kita mesti menghubungkannya dengan kehidupan masyarakat di lapangan.

Tuan Speaker, saya menyambut baik kemudahan pinjaman mudah RM25 juta bagi perusahaan diterajui wanita dan RM25 juta bagi usahawan muda. Saya juga menyokong RM9.49 juta bagi skim kredit mikro, pinjaman perusahaan kecil dan sederhana serta dana bantuan khas, di samping RM12.5 juta kepada TEGAS bagi pembangunan bakat digital dan keusahawanan. Semua ini menunjukkan bahawa Kerajaan Sarawak melihat wanita, belia dan perusahaan tempatan sebagai penggerak ekonomi, bukan sekadar penerima bantuan.

Namun Tuan Speaker, ada satu jurang yang mesti kita tutup, iaitu jurang maklumat. Bantuan yang diumumkan di peringkat negeri belum tentu difahami oleh usahawan di setiap kampung. Ada yang tidak tahu skim mana yang sesuai, dokumen apa yang diperlukan atau agensi mana yang perlu ditemui.

Mereka bukan tidak mahu berusaha, mereka memerlukan jalan masuk yang lebih jelas. Jangan biarkan peluang ekonomi hanya mudah dicapai oleh mereka yang dekat dengan pejabat dan pusat bandar. Sehubungan itu, saya mencadangkan Program Jelajah Pembiayaan dan Pemerkasaan Usahawan dilaksanakan secara berkala di setiap daerah, di setiap bahagian termasuklah di Sri Aman, Lingga, Maludam dan Triso.

Bawa bersama agensi keusahawanan, institusi kewangan, agensi latihan dan pihak berkuasa tempatan. Program ini tidak seharusnya terhenti pada ceramah. Sediakan kaunter semakan kelayakan, bantuan dokumen, permohonan terus, bimbingan pemasaran digital dan sistem susulan sehingga pemohon menerima keputusan. Keberkesanannya diukur melalui bilangan usahawan yang benar-benar mendapat pembiayaan dan meningkatkan jualan.

Tuan Speaker, kita mahu wanita menjadi pemilik perusahaan, belia menjadi pencipta pekerjaan dan PKS luar bandar menjadi pembekal yang mampu bersaing. Saya menyokong dasar Kerajaan GPS kerana ia membuka ruang ke arah itu, tetapi sokongan kita mesti diterjemahkan kepada pelaksanaan yang sampai ke akar umbi. Sarawak yang makmur bukan sekadar kaya hasilnya, rakyatnya juga mesti kaya dengan peluang, keyakinan dan masa depan.

KEUTAMAAN PEMBANGUNAN DAN KESELAMATAN RAKYAT N.28 LINGGA

Tuan Speaker, saya beralih kepada isu-isu khusus kawasan. Saya membawa perkara ini dengan semangat membina dan menyokong kerajaan.

Industri Padi dan Ekonomi Pesawah

Saya menyambut baik komitmen RM1 bilion untuk transformasi industri padi Sarawak yang melibatkan 14,000 hektar dengan 20.47 juta diperuntukkan pada 2027 dan sasaran tahap sara diri bebas 60% menjelang 2030. Inisiatif ini sangat relevan kepada kawasan Batang Lupar yang juga melibatkan kawasan rakan seperjuangan saya di Bukit Begunan dan juga Simanggang. Kita tidak boleh memisahkan agenda keselamatan makanan daripada kesejahteraan pesawah yang menghasilkan makanan tersebut.

Maka, saya mohon penyelarasan yang lebih tersusun antara Kerajaan Sarawak, agensi Persekutuan dan pelaksana IADA Batang Lupar. Tumpuan hendaklah meliputi saliran, pengairan, kawalan banjir, jalan ladang, benih berkualiti, penggunaan jentera dan khidmat nasihat pertanian. Projek yang dibangunkan perlu disertai jadual pelaksanaan yang dapat diketahui pesawah. Petunjuk prestasi juga mesti meliputi hasil sehektar, kos pengeluaran, kekerapan musim tanaman dan pendapatan bersih petani. Kita tidak mahu keluasan bertambah, tetapi hasil dan pendapatan kekal tidak menentu.

Hakisan Pantai dan Tebing Sungai

Tuan Speaker, saya menghargai peruntukan RM32.87 juta dalam Belanjawan 2027 untuk projek perlindungan sungai dan pantai.

Bagi penduduk pesisir, hakisan bukan sekadar masalah alam sekitar. Ia juga boleh mengancam rumah, tanah keluarga, jalan penghubung, jeti dan sumber rezeki. Maka, kami memohon perhatian dan pertimbangan Kerajaan Negeri dengan keadaan jalan utama dari Kampung Agropolitan Seduku ke Pekan Lingga sepanjang 31.3km yang semakin berbahaya kerana dikhuatiri jalan tersebut semakin terhakis akibat arus deras sungai di Batang Lingga. Terutamanya di kawasan KM 4.2 dari Kampung Agropolitan Seduku menuju ke Lingga yang jarak perantaraan sungai ke jalan utama dalam anggaran kurang daripada 10 meter sahaja.

Kami tidak dapat menjangkakan berapa lama jalan tersebut boleh bertahan. Maka kami mohon Kerajaan Negeri mempertimbangkan dua cadangan bagi menangani masalah tersebut:

- (a) Pembinaan *Riverbank Protection* di KM 4.2 dari Kampung Agropolitan Seduku menuju ke Lingga dengan anggaran panjang 2km
- (b) Untuk jangka masa panjang cadangan bagi membina jalan alternatif baharu dari Agropolitan Seduku ke Lingga.

Bekalan Air Bersih

Tuan Speaker, saya menyokong peruntukan RM183 juta bagi Grid Bekalan Air Sarawak, RM250 juta untuk penggantian paip melalui pembiayaan alternatif dan RM450 juta bagi kemudahan bekalan air termasuk pembesaran loji rawatan. Ini pelaburan besar yang wajar kita hargai. Namun bagi penduduk daerah Lingga dan persoalannya mudah, adakah bekalan sampai secara konsisten apabila mereka membuka paip di rumah?

Saya memohon supaya ketahanan sistem bekalan air diberi perhatian khusus terutamanya ketika kemarau, ketika jerebu, kebocoran saluran dan gangguan operasi loji. Pertimbangkan kapasiti tangki simpanan kecemasan di lokasi strategik, pelan penghantaran air yang terselaras, inventori peralatan kritikal dan saluran pemberitahuan gangguan yang cepat.

Saya turut mencadangkan satu lokasi baharu untuk dikaji dan dibangunkan sebagai Lokasi Sumber Air Baharu, iaitu di Sungai Parit yang terletak di seberang Jambatan Lingga-Sebuyau. Terdahulu, Sungai Parit ini adalah salah satu sumber bekalan air bersih kepada masyarakat setempat dan juga pekerja *Sawmill* di kawasan perhutanan Lingga.

Cadangan ini dibangkitkan semula kerana bekalan air bersih di kawasan daerah Lingga sangat terjejas semasa musim *El-Nino* dan jerebu hingga menyebabkan lokasi sumber air yang sedia ada di Lingga kering dan loji rawatan air terpaksa ditutup. Kami mengharapkan cadangan ini mendapat perhatian dan tindakan daripada pihak kementerian serta JBALB Sarawak.

Pendidikan, Keselamatan Pelajar dan Masa Depan Belia

Tuan Speaker, saya menyokong komitmen Kerajaan Sarawak dalam memperkukuh pembangunan pendidikan dan modal insan. Namun kita harus sedar bahawa pendidikan bukan sekadar soal pencapaian akademik tetapi juga pembentukan sahsiah, disiplin, integriti dan jati diri generasi muda, *"The youth of today are the leaders of tomorrow"*.

Ungkapan ini membawa satu mesej yang sangat besar. Generasi muda yang kita didik pada hari ini akan menentukan wajah, kekuatan dan masa depan negeri serta negara pada hari esok. Justeru itu, isu buli, keganasan dan salah laku dalam kalangan pelajar tidak boleh dipandang ringan.

Sekolah mesti menjadi tempat yang selamat untuk menimba ilmu, membina keyakinan dan membentuk peribadi, bukannya tempat anak-anak hidup dalam ketakutan.

Tuan Speaker, kita boleh membina bangunan yang tinggi, jalan raya yang moden dan ekonomi yang bernilai berbilion ringgit. Namun, segala kemajuan itu tidak akan bermakna sekiranya kita gagal membina generasi yang berilmu, berakhlak dan bertanggungjawab. Oleh itu, saya mencadangkan agar kerjasama antara Kementerian Pendidikan Negeri dan Malaysia, pihak sekolah, ibu bapa, agensi penguatkuasaan dan komuniti diperkukuh melalui langkah pencegahan, sistem aduan yang selamat, pendidikan nilai serta intervensi awal yang berkesan. Masa depan Sarawak bukan hanya bergantung pada kekayaan sumber yang kita miliki pada hari ini, tetapi pada kualiti generasi yang bakal mewarisi dan memimpin negeri ini pada masa hadapan. Jika kita mahu melihat bagaimana Sarawak 10 atau 20 tahun yang akan datang, lihatlah bagaimana kita mendidik dan melindungi anak-anak kita pada hari ini.

Pewartaan Tanah Perkuburan Islam di Triso

Tuan Speaker, saya juga memohon perhatian kepada status tanah perkuburan Islam sedia ada dan keperluan pewartaan tapak tanah perkuburan lama dan baharu di Triso. Ini adalah kerana kedua-dua tapak tanah perkuburan tersebut didapati belum lagi diwartakan dan masih di bawah lingkaran kawasan pengusahaan kuari. Perkara ini perlu ditangani dengan cermat, menghormati sensitiviti masyarakat dan mematuhi proses undang-undang serta tatacara pentadbiran tanah. Kepastian status tapak amat penting bagi perancangan komuniti dan mengelakkan kesulitan pada masa hadapan.

Pengurusan Sampah, Kebersihan Persekitaran dan Kesihatan Awam

Tuan Speaker, seterusnya, saya ingin membangkitkan satu isu yang mungkin kelihatan kecil berbanding projek pembangunan bernilai jutaan ringgit, tetapi memberi kesan yang amat besar terhadap kesihatan, keselamatan dan kesejahteraan rakyat, iaitu masalah pengurusan sampah, kebersihan persekitaran dan penyelenggaraan sistem saliran.

Di kawasan Maludam, masalah pembuangan sampah ke dalam sungai dan longkang merupakan antara perkara yang memerlukan perhatian serius. Sampah yang terkumpul boleh menyekat aliran air, menjejaskan keberkesanan sistem saliran dan meningkatkan risiko banjir, khususnya ketika hujan lebat serta air pasang. Lebih membimbangkan, persekitaran yang tidak terurus dan bekas-bekas yang menakung air turut mewujudkan tempat pembiakan nyamuk aedes, sekali gus meningkatkan risiko penularan wabak denggi.

Tuan Speaker, perkara ini bukan sekadar kebimbangan. Pada September 2026, sebanyak 16 kes denggi telah dilaporkan di Maludam, sehingga memerlukan gerakan gotong-royong secara besar-besaran untuk membendung penularannya. Saya juga amat prihatin terhadap risiko komplikasi denggi yang serius, termasuk denggi berdarah, khususnya kepada golongan warga emas, kanak-kanak dan mereka yang berisiko tinggi. Persoalannya, adakah kita perlu menunggu sehingga rakyat dimasukkan ke hospital, banjir melanda rumah penduduk atau wabak semakin merebak, barulah tindakan pembersihan dilaksanakan secara menyeluruh?

Saya ingin menegaskan bahawa kebersihan bukan sekadar soal keindahan persekitaran. Kebersihan ialah soal kesihatan awam, keselamatan rakyat dan kecekapan pentadbiran. Dalam masa yang sama, saya turut ingin menarik perhatian terhadap tahap pengurusan dan pembersihan sampah di Bandar Sri Aman, khususnya di kawasan lot-lot kedai komersial, pasar tamu dan tempat pengumpulan sampah.

Saya menerima aduan pembuangan sampah yang kotor, mengeluarkan bau kurang menyenangkan serta menjejaskan keselesaan peniaga, pelanggan dan pengunjung. Bandar Sri Aman merupakan pusat kegiatan ekonomi, namun apabila kita melihat sampah tersebut, maka "*sik berselera kita nak pegi ke Sri Aman*". Ha... okay.

Sehubungan itu, saya mencadangkan agar Kerajaan Sarawak melalui kementerian berkaitan dan pihak berkuasa tempatan memperkenalkan Sistem Penilaian Prestasi Kebersihan Daerah yang dilaksanakan secara berkala di seluruh Sarawak. Penilaian ini hendaklah merangkumi keberkesanan kutipan sampah, kebersihan pasar dan kawasan komersial, keadaan tempat pengumpulan sisa, penyelenggaraan longkang dan parit, serta kecekapan tindakan terhadap aduan rakyat.

Saya juga mencadangkan agar setiap pihak berkuasa tempatan menetapkan petunjuk prestasi utama atau KPI yang jelas, termasuk jadual kutip sampah yang dipatuhi, pemeriksaan kebersihan berkala, tempoh penyelesaian aduan dan tindakan pembetulan terhadap kontraktor atau pihak yang gagal memenuhi standard perkhidmatan.

Memperkukuh Kepercayaan Melalui Prestasi

Tuan Speaker, dalam tempoh 10 tahun, Sarawak telah memperlihatkan perubahan yang amat ketara. Seperti yang saya maklum, hasil negeri telah melonjak dari RM6.864 bilion pada tahun 2017 hingga mencapai RM15.091 bilion pada 2027. Kita menyaksikan bagaimana kestabilan politik, keberanian membuat keputusan dan kepimpinan yang berwawasan mampu mengangkat kekuatan ekonomi negeri ini. Saya ingin menegaskan bahawa kejayaan ini bukan berlaku secara kebetulan. Ia lahir daripada kepimpinan yang mempunyai hala tuju, kerajaan yang mempunyai kestabilan dan dasar yang mempunyai kesinambungan.

Tuan Speaker, as the great civil rights leader, Martin Luther King Jr. once said:

*"If you can't fly then run.
If you can't run, then walk.
If you can't walk, then crawl.
But whatever you do, you must keep moving forward".*

This is the very spirit that must continue to drive Sarawak forward. We may face challenges. We may encounter obstacles. But Sarawak must never stop moving forward. Progress belongs to those who dare to dream, work and never give up.

Sarawak has come a long way, but our greatest achievements must still lie ahead. I firmly believe that political stability, visionary leadership, unwavering commitment, and the collective determination of our people, Sarawak will not merely rise to meet the future, Sarawak will rise to shape it. Our progress is our proof. Our resilience is our strength. And our future is our responsibility. So let us stand together not with fear, but with courage not with hesitation, but with conviction not as spectators of history, but as the authors of Sarawak's destiny. Let the world hear this clearly. Sarawak will not wait for the future. Sarawak will build it. Sarawak will lead it. Sarawak will rise stronger, bolder, and greater than ever before. This is our time. This is our moment. This is Sarawak's destiny.

Tuan Speaker, sebelum mengakhiri perbahasan, izinkan saya menyampaikan dua rangkap pantun.

*Dari Maludam menuju Lingga,
Singgah sebentar di Tanjung Bijat;
GPS terus kukuh dan berjaya,
Rakyat menyokong penuh semangat.
...(Applause)...*

*Indah terbentang Bumi Kenyalang,
Rakyat bersatu teguh setia;
GPS terus maju menuju gemilang,
PRN mendatang, GPS menang bergaya.
...(Applause)...*

Dengan itu, saya menyatakan sokongan penuh terhadap Belanjawan Sarawak 2027. Sekian, terima kasih.

Tuan Speaker: Honourable Member for Opar.

YB Encik Billy anak Sujang: Terima kasih, Tuan Speaker. Terima kasih kerana memberikan saya peluang untuk turut mengambil bahagian dalam perbincangan bagi menyokong Rang Undang-Undang Perbekalan (2027), 2026 yang telah dibentangkan oleh Yang Amat Berhormat Premier Sarawak, Menteri Kewangan dan Ekonomi Baru Sarawak yang juga Ahli Dewan Undangan Negeri bagi N.26 Gedong.

Terlebih dahulu, izinkan saya merakamkan setinggi-tinggi penghargaan, ucapan syabas dan tahniah kepada Yang Amat Berhormat Premier atas pembentangan Belanjawan Sarawak 2027 yang bertemakan, *"Bersama Membina Kemakmuran dan Menjamin Masa Hadapan Kita."* Tema ini sangat bertepatan dengan aspirasi pembangunan Kerajaan Sarawak dalam usaha untuk menjadi sebuah wilayah yang maju, makmur, mapan dan berpendapatan tinggi menjelang tahun 2030.

Belanjawan ini bukan sekadar dokumen yang memperincikan hasil dan perbelanjaan Kerajaan Sarawak. Sebaliknya, ia merupakan Belanjawan yang mencerminkan komitmen Kerajaan GPS untuk terus mempertahankan hak dan kepentingan Sarawak, memperkukuh ekonomi, menentukan hala tuju pembangunan serta memastikan kesejahteraan rakyat sentiasa menjadi keutamaan. Inilah semangat perjuangan yang berteraskan kepada *"Sarawak First, Utamakan Sarawak; Jaga Sarawak, Intu Sarawak"*.

Belanjawan yang baik mampu merangsang pertumbuhan ekonomi yang mapan, inklusif dan terancang untuk memastikan kemakmuran dapat dinikmati oleh semua lapisan masyarakat secara adil dan saksama. Mewakili seluruh penduduk di kawasan N.1 Opar, kita ingin memastikan kejayaan ekonomi Sarawak yang dinikmati hari ini dapat diterjemahkan kepada pembangunan infrastruktur asas seperti jalan raya, bekalan air, elektrik, kemudahan internet, sistem komunikasi, pertanian moden, peningkatan peluang dan juga kualiti pendidikan, kemudahan kesihatan, peluang pekerjaan dan kesejahteraan hidup rakyat secara keseluruhannya.

Tuan Speaker, izinkan saya menyentuh beberapa perkara penting yang terkandung dalam Belanjawan Sarawak 2027 serta impaknya kepada pembangunan dan kesejahteraan rakyat di seluruh Sarawak khasnya di N.1 Opar.

KEKUATAN KEWANGAN SARAWAK: ASAS KEMAJUAN DAN KEMAKMURAN MASA HADAPAN

Tuan Speaker, menerusi Belanjawan 2027, kita melihat kedudukan kewangan Sarawak yang semakin kukuh, sekali gus menangkis dakwaan pihak pembangkang beberapa tahun lalu bahawa kewangan negeri tidak mampan dan dia katakan kita akan *bankrupt* sampai hari ini kita semakin maju.

Kerajaan Sarawak mengunjurkan hasil sebanyak RM15.091 bilion pada tahun 2027, berbanding RM13.049 bilion pada tahun 2026. Dengan anggaran perbelanjaan biasa sebanyak RM14.845 bilion, negeri dijangka mencatat lebihan belanjawan sebanyak RM246 juta. Bagi terus memacu pembangunan, sebanyak RM10.098 bilion diperuntukkan untuk tujuan pembangunan ini. Kedudukan ini mencerminkan pengurusan kewangan yang berhemah serta keberkesanan pendekatan *revenue re-engineering* dalam memperkukuh sumber hasil negeri sekali gus membolehkan lebih banyak projek pembangunan dilaksanakan dan mutu perkhidmatan kepada rakyat ditingkatkan.

Selain itu, penubuhan Sarawak Sovereign Wealth Future Fund, dengan cadangan tambahan RM300 juta dalam Belanjawan 2027, membuktikan perancangan jangka panjang kerajaan untuk memastikan kekayaan yang dinikmati hari ini turut memberi manfaat kepada generasi akan datang. Sesungguhnya, kejayaan sesebuah belanjawan bukan sekadar diukur melalui angka berbilion

ringgit yang diperuntukkan tetapi berdasarkan sejauh mana manfaatnya dirasakan oleh rakyat, peluang yang diwujudkan dan masa depan yang lebih makmur yang dapat kita bina bersama.

**KEPENTINGAN TEMA BELANJAWAN 2027:
BERSAMA MEMBINA KEMAKMURAN DAN MENJAMIN MASA DEPAN KITA**

Tuan Speaker, tema ini membawa makna strategik yang besar kerana mencerminkan dua matlamat utama pembangunan Sarawak, iaitu meningkatkan kesejahteraan rakyat hari ini dan menjamin kemajuan yang mampan untuk generasi yang akan datang. Tema ini akan menegaskan komitmen Kerajaan Sarawak bahawa setiap ringgit yang dibelanja mesti membawa manfaat kepada rakyat, setiap pembangunan mesti membuka peluang dan setiap keputusan hari ini mesti mengambil kira kepentingan generasi pada masa akan datang.

Bagi masyarakat luar bandar khususnya di kawasan N.1 Opar, kemakmuran bukan sekadar diukur melalui peningkatan hasil negeri. Bagi anak petani, kemakmuran bermaksud hasil pertanian yang meningkat, pasaran yang lebih luas, harga jualan yang lebih baik, peluang pendidikan yang lebih cerah serta kehidupan yang lebih sejahtera. Kita bukan sekadar membina Sarawak untuk hari ini, tetapi sedang meletakkan asas yang kukuh agar generasi akan datang dapat merasai dan mewarisi sebuah negeri yang maju, makmur, inklusif dan mampan. Inilah makna sebenar kemakmuran iaitu kemajuan yang dapat dinikmati bersama dan masa depan yang terjamin untuk semua.

KEBAJIKAN RAKYAT: MANFAAT KEPADA ANAK SARAWAK

Tuan Speaker, terima kasih Yang Amat Berhormat Premier atas keprihatinan berterusan terhadap kesejahteraan rakyat melalui pelbagai inisiatif kebajikan dan bantuan sosial yang disediakan dari awal kelahiran hinggalah penghujung kehidupan. Antaranya Sumbangan Keperluan Asas Sarawak ataupun SKAS, *Endowment Fund Sarawak*, Bantuan Ibu Bersalin, *Kenyalang Gold Card*, Bantuan Ehsan Kematian serta pelbagai bantuan kesihatan dan subsidi utiliti. Keseluruhan inisiatif ini memperlihatkan pendekatan kebajikan yang menyeluruh untuk kita semua harga. Inilah kekuatan sebenar Kerajaan Sarawak yang tidak ada di negeri lain di Malaysia.

PEMBANGUNAN INFRASTRUKTUR LUAR BANDAR DI OPAR

Tuan Speaker, pembangunan infrastruktur merupakan keperluan asas dalam meningkatkan taraf hidup masyarakat luar bandar. Pada kesempatan ini, ingin saya merakamkan sekali lagi terima kasih kepada Yang Amat Berhormat Premier serta seluruh kepimpinan GPS atas perhatian, sokongan dan komitmen terhadap pembangunan di N.1 Opar sepanjang penggal ini. Terima kasih juga kepada seluruh warga Opar yang telah memberikan kepercayaan dan sokongan kepada saya untuk terus memikul tanggungjawab sebagai wakil rakyat.

Pembangunan bukanlah sesuatu yang mudah. Ia memerlukan masa, perancangan teliti, kesabaran, ketegasan dalam pelaksanaan dan akauntabiliti terhadap hasil. Bagi kawasan yang luas seperti DUN Opar, usaha berterusan amat diperlukan untuk memperbaiki kemudahan jalan raya, bekalan air bersih, elektrik, pendidikan dan juga peluang ekonomi. Justeru, saya menyambut baik komitmen Kerajaan Sarawak menyediakan peruntukan pembangunan yang besar, khususnya bagi kawasan luar bandar.

Pencapaian Projek GKCD dan RTP

Sepanjang penggal ini, sebanyak 187 projek *Greater Kuching Coordinated Development Agency* (GKCD), bernilai RM150 juta dan 170 projek RTP bernilai RM25 juta telah diluluskan untuk DUN N.1 Opar. Di bawah GKCD, projek-projek tersebut merangkumi:

- (a) 16 projek penurapan jalan kampung bernilai RM33 juta;
- (b) 53 jalan pertanian bernilai RM31 juta;

- (c) 50 sistem bekalan air paip graviti dan tiga projek sambungan air terawat bernilai RM22.24 juta;
- (d) 37 dewan masyarakat bernilai RM14.82 juta;
- (e) Tujuh projek menaik taraf sawah padi bernilai RM23 juta;
- (f) Pemasangan lampu jalan dalam kampung bernilai RM5 juta; serta
- (g) Pelbagai projek lain melibatkan jambatan, sekolah, gereja, bekalan air dan kemudahan asas.

Daripada 187 projek GKCDAs tersebut, 42 telah siap, 72 sedang dilaksanakan, 66 masih dalam perancangan dan proses perolehan tender, manakala tujuh lagi belum dimulakan. Bagi RTP pula, hampir semua projek telah dilaksanakan, kecuali beberapa projek yang diluluskan pada tahun 2026, masih dalam peringkat proses perolehan.

Antara projek RTP ialah pembinaan lapan dewan masyarakat baharu bernilai RM2.8 juta, menaik taraf 41 dewan masyarakat dan balai raya bernilai RM5.1 juta, pembinaan 38 jalan pertanian bernilai RM5.86 juta, 27 sistem perparitan bernilai RM3 juta, 14 sistem paip graviti bernilai RM2.26 juta serta 13 kemudahan sukan seperti gelanggang futsal, sepak takraw, *pickleball*, badminton bernilai RM1.6 juta. Selain daripada itu, sebanyak tujuh sekolah telah dibaik pulih dengan kos RM1.47 juta.

Projek-projek ini turut melibatkan penurapan jalan, pembinaan jeti nelayan, lampu jalan, rumah ibadat, pusat tani, tempat pengumpulan sampah, rumah adat dan pelbagai keperluan masyarakat. Walaupun projek-projek ini kelihatan kecil dari segi nilai, impaknya amat besar kepada masyarakat luar bandar. Kemudahan yang sekian lama dinantikan, seperti dewan masyarakat, balai raya dan jalan kampung berturap, kini dapat dinikmati hasil usaha dan kepimpinan Kerajaan Sarawak serta GPS.

Projek Bekalan Air dan Infrastruktur Utama

Tuan Speaker, selain projek GKCDAs dan RTP, saya merakamkan penghargaan kepada Yang Amat Berhormat Premier, Kerajaan Sarawak dan Kementerian Utiliti dan Telekomunikasi atas kelulusan dua projek bekalan air utama di Lundu, iaitu Lundu New Water Treatment Plant di Kampung Sedaing bernilai RM130 juta dan juga Lundu-Sematan Regional Water Supply (*Distribution and Reticulation System*) bernilai RM150 juta, dengan jumlah keseluruhan sebanyak RM280 juta. Kedua-dua projek ini akan memberi manfaat kepada penduduk di DUN N.1 Opar dan juga DUN N.3 Tanjung Datu serta seluruh kawasan di Daerah Lundu dan sekitarnya. Loji rawatan air berkapasiti 20 juta liter sehari dijangka membekalkan air terawat dari Biawak hingga ke Telok Melano, Sematan dan projek ini amat dinantikan oleh penduduk yang sekian lama memerlukan air bersih dan bekalan yang berterusan.

Saya juga ingin merakamkan penghargaan ke atas kelulusan Projek Bekalan Air Luar Bandar di bawah KKDW bernilai RM129 juta, melibatkan pemasangan paip utama dan sistem retikulasi di Daerah Lundu. Projek ini memberi juga manfaat kepada penduduk Opar dan Tanjong Datu, telah dianugerahkan kepada kontraktor pada 1 Oktober 2026 dan dijangka siap pada 20 September 2029. Saya berharap JBALB dapat memantau pelaksanaannya dengan rapi bagi memastikan projek ini disiapkan mengikut jadual dan spesifikasi.

Jalan Raya dan Perhubungan Luar Bandar

Saya juga ingin menyentuh dua projek penting di Kementerian Kemajuan Desa dan Wilayah iaitu Projek Jalan Kendaie-Selampit yang bernilai RM72 juta dan Projek Jambatan Selampit yang bernilai RM27.93 juta. Kedua-dua projek ini saling melengkapi dan amat diperlukan oleh penduduk Selampit dan Bitokan serta Kendaie. Memandangkan kedua-duanya sedang dilaksanakan, saya berharap pihak JKR dan agensi pelaksana memastikan kerja-kerja disiapkan dengan sempurna dan mengikut jadual.

Satu lagi projek yang amat dinantikan ialah Projek Jalan Biawak-Kendaie yang bernilai RM77 juta. Saya telah membangkitkan perkara ini melalui soalan lisan, namun tidak sempat dibacakan

dalam Dewan yang mulia ini. Saya dimaklumkan oleh Timbalan Menteri Pembangunan Infrastruktur Sarawak bahawa projek tersebut kini pada peringkat akhir penilaian tender selepas ditender semula. Saya berharap penduduk yang menggunakan laluan ini akan terus bersabar. Sebagai wakil rakyat, saya akan terus berhubung dengan pihak kementerian dan JKR Sarawak bagi memastikan projek ini dapat direalisasikan.

Keterjaminan Makanan dan Kelestarian Alam Sekitar

Tuan Speaker, dalam memperkukuhkan keterjaminan makanan, Kerajaan Sarawak telah meluluskan Metropolitan Food Cluster Sarawak (MFCS) di Stungkor Baru yang bernilai RM80 juta. Selain itu, tujuh projek sawah padi bernilai RM23 juta turut diluluskan dan sedang dilaksanakan di bawah GKCD. Kedua-dua inisiatif ini penting untuk meningkatkan pengeluaran makanan tempatan, membuka peluang ekonomi kepada petani dan mengurangkan kebergantungan kepada bekalan luar. Matlamat kita jelas, iaitu memastikan makanan terus berada di atas meja rakyat.

Dalam aspek kelestarian alam sekitar pula, Projek Lundu *Sanitary Landfill* di Siluk bernilai RM40 juta, kini sedang dalam pembinaan Fasa 2. Projek ini amat penting memandangkan tapak pelupusan sedia ada telah penuh dan tidak lagi sesuai untuk digunakan. Pengurusan sampah dan sisa buangan yang sistematik perlu dipastikan demi menjaga kebersihan, kesihatan awam dan kelestarian alam sekitar.

Pembangunan Rumah Ibadat dan Kebajikan Rakyat

Dalam mengejar kemajuan, kita tidak harus mengabaikan kepentingan iman, kepercayaan dan keharmonian masyarakat. Melalui Unit Hal Ehwal Agama-Agama Lain (UNIFOR), sebanyak RM10.03 juta telah disalurkan bagi 48 projek rumah ibadat di kawasan DUN N.1 Opar, termasuk pembinaan 15 buah gereja atau *chapel* baharu serta kerja-kerja baik pulih dan naik taraf rumah-rumah ibadat. Saya merakamkan penghargaan dan terima kasih kepada Kerajaan Sarawak dan UNIFOR atas keprihatinan ini.

Tuan-tuan dan puan-puan, Tuan Speaker, selain program seperti Program Penambahbaikan Rumah Rakyat Miskin Sarawak (PPRMS) serta Minor Rural Project (MRP) turut membantu membaiki rumah-rumah rakyat yang usang, bocor dan rapuh. Bantuan seperti ini mungkin kecil kosnya, tetapi besar maknanya kepada keluarga yang memerlukan.

Bekalan Elektrik

Bekalan elektrik yang stabil merupakan pemangkin kepada kegiatan ekonomi, perniagaan dan pembelajaran anak-anak. Saya mengucapkan terima kasih kepada Kementerian Utiliti dan Telekomunikasi Sarawak serta Sarawak Energy Berhad atas usaha memperluaskan bekalan elektrik melalui *Alternative and Late Application Fund* (ALAF). Sehingga kini, 868 rumah telah mendapat bekalan elektrik, manakala 237 lagi masih belum dilaksanakan. Saya dimaklumkan bahawa baki ini akan dilaksanakan dalam masa terdekat dan saya amat berharap projek ALAF ini dapat direalisasikan sebelum Hari Krismas tahun ini supaya keluarga yang terlibat dapat menyambut perayaan tersebut dalam suasana yang terang dan bermakna.

Impak Pembangunan kepada Kehidupan Rakyat

Tuan Speaker, projek GKCD dan RTP mungkin nilainya agak kecil, tetapi manfaatnya sangat besar. Pembinaan jalan pertanian memudahkan petani meneroka kawasan baharu, membawa baja, racun dan peralatan ke ladang serta mengangkut hasil pertanian dan pasaran yang lebih baik dalam keadaan segar. Bekalan air bersih meningkatkan kebersihan, kesihatan dan kualiti hidup, manakala bekalan elektrik yang stabil membantu ekonomi. Jelaslah bahawa kemudahan ini bukan suatu kemewahan, tetapi keperluan harian yang menjadi asas kepada kehidupan yang lebih selesa, produktif dan inovatif.

Rakyat luar bandar tidak seharusnya menjadi pemerhati kepada arus kemajuan Sarawak. Mereka mesti terlibat menjadi peserta yang aktif, merebut peluang ekonomi dan menikmati hasil pembangunan agar taraf hidup mereka terus meningkat. Inilah pembangunan yang kita perjuangkan, pembangunan yang bukan sekadar membina jalan, jambatan dan bangunan, tetapi membina peluang, meningkatkan kesejahteraan serta menjamin masa depan yang lebih baik untuk seluruh rakyat di kawasan N.1 Opar khususnya dan di seluruh Sarawak amnya.

TRANSFORMASI PERTANIAN MEMACU PENDAPATAN RAKYAT

Justeru, Kerajaan Sarawak memodenkan sektor pertanian amat dialu-alukan bagi meningkatkan produktiviti dan memperkukuhkan keterjaminan makanan. Transformasi pertanian tidak terhad kepada bantuan baja, benih, peralatan semata-mata tapi kita perlu beralih kepada pertanian moden, berteknologi tinggi dan berorientasikan pasaran bagi meningkatkan hasil, mengurangkan kos serta menjamin pendapatan petani.

BIAWAK SEBAGAI HAB EKONOMI ANTARABANGSA

Tuan Speaker, Biawak berpotensi dibangunkan sebagai hab perdagangan antarabangsa yang strategik, menghubungkan kawasan Opar dan daerah Lundu di Sarawak dengan Kalimantan Barat, Indonesia. Dengan perancangan yang betul, kawasan ini bukan sekadar menjadi pintu keluar masuk sempadan tetapi boleh berkembang sebagai pusat perdagangan, logistik, pengedaran hasil pertanian, pelabuhan dan juga peluang pekerjaan. Bagi DUN N.1 Opar, gagasan ini boleh menjadi sebahagian daripada strategi pembangunan ekonomi sempadan yang menyokong aspirasi Sarawak untuk mewujudkan ekonomi berpendapatan tinggi, memperkukuh hubungan serantau dan meningkatkan kesejahteraan rakyat luar bandar.

Idea ini selari dengan kenyataan Premier Sarawak pada 27 September 2026 bahawa Biawak akan diperkasa sebagai pintu strategik ekonomi rentas sempadan yang boleh memperluas jaringan perdagangan dengan Kalimantan dan ASEAN. Justeru itu, usaha untuk menaiktaraf ICQS Biawak adalah sangat relevan. Kita memerlukan infrastruktur perdagangan yang sesuai, sistem pengurusan yang cekap, kemudahan logistik yang baik, mempertingkatkan kemudahan imigresen, kastam, kuarantin, keselamatan, kenderaan perdagangan antarabangsa, ruang pemeriksaan, sistem dokumentasi digital dan segala keperluan lainnya.

PENYUKATAN TANAH NCR

Tuan Speaker, saya ingin merakamkan penghargaan dan terima kasih kepada Menteri Sumber Asli dan Pembangunan Bandar yang telah menghuraikan secara bertulis mengenai pencapaian penyukatan tanah NCR di Kawasan DUN N.1 Opar. Sehingga 30 September 2026, sebanyak 29 kawasan daripada 58 buah kampung dalam kawasan N.1 Opar dengan keluasan 13,154 hektar telah siap diukur perimeter yang meliputi 37 kampung.

Untuk pengukuran Lot Individu, sebanyak tiga kawasan berkeluasan 593 hektar telah diukur melibatkan sejumlah lot 714. Sebanyak enam lagi kawasan berkeluasan sebanyak 4,454 hektar melibatkan 11 kampung sedang dalam proses pengukuran dimana seluas 3,554 hektar daripadanya telah siap diukur melibatkan sebanyak 4,003 lot. Dalam simpanan pihak Jabatan Tanah dan Survei ketika ini, sebanyak 422 surat hak milik tanah di bawah Seksyen 18 Kanun Tanah Sarawak di DUN N.1 Opar sedia untuk diserahkan kepada pemilik tanah.

Kita akan sentiasa memohon kepada kerajaan untuk terus menyukat tanah-tanah NCR ini dari semasa ke semasa. Usaha mendokumentasikan tanah, menyukat lot tanah di N.1 Opar ini akan terus diperkasakan pada tahun hadapan, seterusnya sehingga selesai penyukatan. Untuk mempercepatkan proses pendokumentasian, penyukatan melalui DBNA adalah satu alternatif yang terbaik.

PENGHUJUNG PENGGAL DUN DAN MENGHARGAI PENCAPAIAN, MENERUSKAN AMANAH

Tuan Speaker, memandangkan kita kini berada di hujung penggal Dewan Undangan Negeri Sarawak Yang Ke-19, izinkan saya merakamkan setinggi-tinggi penghargaan kepada Yang Amat Berhormat Premier atas kepimpinan, kepercayaan dan komitmen beliau terhadap pembangunan negeri Sarawak, termasuk kawasan yang saya wakili. Penghargaan turut saya sampaikan kepada barisan Timbalan-timbalan Premier, Menteri, Timbalan Menteri, penjawat awam serta semua kementerian dan agensi pelaksana atas kerjasama dalam menjayakan agenda pembangunan demi kesejahteraan rakyat.

Kepada seluruh masyarakat di kawasan yang saya wakili, terima kasih atas sokongan, dorongan, kepercayaan, pandangan dan teguran sepanjang saya menjalankan amanah sebagai wakil rakyat. Saya sedar bahawa masih terdapat keperluan pembangunan yang belum dapat diselesaikan sepenuhnya. Namun, saya percaya bahawa usaha dan pencapaian sepanjang penggal ini telah membina asas yang lebih kukuh untuk kita melangkah ke hadapan bersama. Kejayaan sebenar bukan pada apa yang telah dicapai, tetapi juga pada kesungguhan menyempurnakan apa yang masih belum selesai. Kita menghargai pencapaian, kita teruskan pelaksanaan projek dan kita teruskan memperjuangkan keperluan rakyat.

Penghujung penggal bukanlah pengakhiran perjuangan, sebaliknya peluang untuk menilai pencapaian, memperbaiki kelemahan dan memperkukuh tekad demi masa depan yang lebih baik. Kita menghargai pencapaian yang telah dikecapi, menyempurnakan amanah yang masih dipikul dan meneruskan perjuangan demi kesejahteraan rakyat, Sarawak maju dan makmur. Selamat Hari Krismas buat semua yang akan menyambut Hari Krismas, Selamat Tahun Baru untuk semua pada tahun 2027 nanti. Semoga kita semua sentiasa diberkati.

Tuan Speaker, saya dengan tegas dan sepenuh hati menyokong Rang Undang-Undang ini. Sekian, terima kasih.

Tuan Speaker: Honourable Member for Meluan.

YB Dato Rolland Duat anak Jubin: Terima kasih Tuan Speaker.

Tuan Speaker, terlebih dahulu izinkan saya merakamkan setinggi-tinggi penghormatan dan ucapan Selamat Hari Lahir ke-80 kepada kepada Tuan Yang Terutama Yang di-Pertua Negeri Sarawak, Tun Pehin Sri Dr. Haji Wan Junaidi Tuanku Jaafar sempena ulang tahun kelahiran 80 ini, saya bagi pihak rakyat di kawasan N.48 Meluan ingin menyampaikan ucapan setulus ikhlas kepada Tuan Yang Terutama, diiringi doa agar Tun sentiasa dikurniakan kesihatan yang baik, dipanjangkan usia, dilimpahkan kesejahteraan serta terus diberi kekuatan dan kebijaksanaan dalam menaungi negeri Sarawak. Semoga Tun terus menjadi simbol perpaduan, kestabilan dan keharmonian serta terus memayungi seluruh rakyat Sarawak dalam semangat Sarawak maju makmur dan sejahtera.

Tuan Speaker, izinkan saya menyampaikan penghargaan dan terima kasih kepada Yang Amat Berhormat Premier Sarawak atas pembentangan Bajet 2027 yang begitu jelas hala tujunya, dan berani dalam perancangan dan paling penting dekat dengan denyut nadi rakyat. Bajet ini bukan sekadar angka dan peruntukan, tetapi merupakan manifestasi kesungguhan Kerajaan Sarawak untuk memastikan pembangunan negeri terus bergerak ke hadapan dan dapat dirasai rakyat dan tiada kawasan yang tertinggal daripada arus pembangunan. Bajet ini memperlihatkan bahawa Kerajaan Sarawak bukan sahaja melihat kepada pembangunan hari ini, tetapi sedang membina asas untuk masa depan generasi muda yang datang. Bajet 2027 memperuntukkan RM14.845 bilion termasuk RM9.098 bilion bagi pembangunan, dengan RM6.4 bilion dikhususkan kepada inisiatif pembangunan luar bandar. Ini amat dekat dengan hati saya sebagai wakil rakyat kawasan N.48 Meluan.

Tuan Speaker, pada pandangan saya, kekuatan sesebuah bajet bukan hanya terletak pada jumlah wang yang diperuntukkan. Kekuatan sebenar bajet ialah sejauh mana peruntukan itu mampu

mengurangkan beban rakyat dan meningkatkan kualiti kehidupan mereka. Sebab itu saya menyambut baik peranan Bajet Sarawak 2027 terhadap pengukuhan kebajikan isi rumah, bantuan asas, utiliti, jaringan keselamatan sosial dan perumahan. Sumbangan Keperluan Asas Sarawak (SKAS) menerima peruntukan RM650 juta. Bantuan yang ditunjukkan dalam pembentangan ini memberi tumpuan kepada tiga kumpulan utama, isi rumah B40 yang layak sebanyak RM1,100 setahun, warga emas yang layak sebanyak RM600 dan individu bujang yang layak sebanyak RM375.

Bagi sesetengah orang, mungkin jumlah tersebut kelihatan sederhana. Tetapi bagi keluarga yang sedang mengira setiap ringgit untuk membeli makanan, membayar keperluan anak-anak dan menampung perbelanjaan harian, bantuan ini membawa makna yang besar. Bagi seorang warga emas, RM600 bukan sekadar angka. Ia adalah sedikit ruang untuk bernafas. Bagi individu bujang yang sedang membina kehidupan, bantuan itu juga boleh menjadi sokongan ketika kos kehidupan semakin meningkat. Inilah pendekatan yang saya lihat dalam Bajet 2027. Kerajaan bukan sahaja membina negeri, tetapi turut membina ketahanan setiap keluarga.

Kelegaan Bil Elektrik dan Air

Tuan Speaker, saya juga amat mengalu-alukan inisiatif *Utility Bill Relief 2027* yang memberi kelegaan secara langsung kepada pengguna domestik. Bagi bil elektrik, Kerajaan menyediakan diskaun sebanyak 25% bagi tempoh Januari hingga Disember 2027. Inisiatif ini ditunjukkan memberi manfaat kepada kira-kira 716,000 pengguna domestik, dengan implikasi kewangan sebanyak RM281 juta. Bagi bekalan air pula, program subsidi RM5 sebulan akan memberi manfaat kepada kira-kira 600,000 pengguna domestik, dengan implikasi kewangan sebanyak RM35 juta.

Ini bukan sekadar bantuan bil. Ini ialah bantuan kepada perbelanjaan bulanan keluarga. Apabila bil elektrik berkurangan, ada wang tambahan untuk membeli makanan. Apabila beban bil elektrik diringkaskan, wang itu boleh digunakan untuk persekolahan anak, pengangkutan atau keperluan harian. Bagi kawasan luar bandar seperti Meluan, kita memahami bahawa *utilities* bukan sekadar kemudahan. Air dan elektrik adalah asas kepada pendidikan, kesihatan, keselamatan, produktiviti dan peluang ekonomi.

Jaringan Keselamatan Sosial dan Bantuan Bencana

Tuan Speaker, saya turut menyambut baik peruntukan RM45.9 juta bagi pelbagai program bantuan kebajikan dan RM13.6 juta bagi bantuan bencana. Sarawak ialah negeri yang luas dengan masyarakat yang tinggal di bandar, luar bandar, pedalaman, kampung dan rumah panjang. Dalam keadaan sedemikian, jaringan keselamatan sosial yang kukuh amat penting. Kita tidak tahu bila sebuah keluarga akan diuji dengan bencana. Kita tidak tahu bila seseorang pencari nafkah berdepan dengan kesukaran. Kita tidak tahu bila sesebuah keluarga memerlukan bantuan segera.

Sebab itu saya percaya kerajaan yang kuat ialah kerajaan yang bukan sahaja hadir ketika rakyat berjaya, tetapi turut berdiri bersama rakyat ketika rakyat atau mereka diuji. Saya menyokong pendekatan ini kerana kebajikan bukan tanda kelemahan, kebajikan ialah tanda bahawa pembangunan kita mempunyai wajah manusia.

Pembangunan N.48 Meluan: Hasil yang Rakyat Boleh Lihat

Tuan Speaker, sebagai wakil rakyat N.48 Meluan, saya ingin membawa perhatian Dewan kepada bagaimana agenda besar Bajet Sarawak 2027 ini berkait rapat dengan keperluan rakyat di kawasan saya. Sepanjang kepimpinan Yang Amat Berhormat Premier Sarawak, kawasan N.48 Meluan telah menerima perhatian pembangunan yang nyata. Saya menyebut perkara ini bukan untuk memuji secara kosong, tetapi kerana rakyat di Meluan sendiri dapat melihat perubahan yang tersebut.

Kerajaan Sarawak telah memperuntukkan RM282 juta untuk dua projek infrastruktur di kawasan Meluan iaitu RM92 juta bagi pembinaan jalan dari Nanga Lasi ke Suchong Balut dan RM190 juta bagi projek bekalan air. Kedua-dua projek ini dijangka memberi manfaat kepada lebih 10,000 penduduk. Bagi saya, RM282 juta itu bukan sekadar angka di atas kertas. Ia adalah pelaburan terhadap kehidupan rakyat. Ia adalah jalan menuju peluang ekonomi. Ia adalah air untuk keluarga. Ia adalah asas kepada pembangunan yang lebih luas.

Jalan Raya: Jalan ke Sekolah, Klinik dan Rezeki

Tuan Speaker, jalan raya adalah antara isu yang paling kerap dibawa kepada saya oleh rakyat. Apabila jalan rosak, yang terjejas bukan hanya kenderaan. Anak-anak yang hendak ke sekolah terjejas. Pesakit yang hendak ke klinik terjejas. Jadi, jalan raya bukan sekadar jalan. Jalan raya ialah jalan ke sekolah, membawa hasil pertanian ke pasar dan akhirnya jalan raya ialah jalan menuju kehidupan yang lebih baik.

Air dan Elektrik: Asas Kehidupan Luar Bandar

Tuan Speaker, air bersih pula adalah isu yang tidak boleh kita pandang ringan. Bagi kita yang tinggal di kawasan yang mempunyai bekalan air stabil, mungkin kita membuka paip dan air terus mengalir. Tetapi bagi sesetengah keluarga di luar bandar, setitis air bersih membawa makna yang sangat besar. Saya amat menghargai perhatian Yang Amat Berhormat Premier dan Kerajaan Sarawak terhadap isu bekalan air di kawasan Meluan. Projek air bernilai RM190 juta merupakan satu komitmen yang besar. Selain itu, terdapat usaha meningkatkan kapasiti sistem bekalan air, termasuk projek takungan air baharu dan penambahbaikan infrastruktur bekalan air.

Saya juga ingin memohon supaya pelaksanaan projek-projek ini terus dipantau agar manfaatnya benar-benar sampai kepada rakyat di hujung paip, bukan hanya sampai kepada hujung kertas projek. Rakyat tidak mahu lagi mendengar janji bahawa air akan datang. Rakyat mahu membuka paip dan melihat air mengalir. Itulah ukuran sebenarnya kejayaan pembangunan.

Dalam aspek elektrik pula, saya merakamkan penghargaan kepada Kerajaan Sarawak terutama Kementerian Utiliti dan Telekomunikasi Sarawak. Hari ini, hampir 90% kawasan pedalaman Meluan telah menikmati bekalan elektrik melalui sambungan grid. Ini merupakan satu perubahan besar jika dibandingkan keadaan dahulu. Namun, masih ada komuniti yang menunggu. Saya sekali lagi di Dewan yang mulia ini membawa isu penyambungan grid elektrik ke beberapa rumah panjang yang masih belum menerima grid elektrik seperti:

- (a) Rumah Engkiau;
- (b) Rumah Steven Janggut;
- (c) Rumah Lumbok;
- (d) Rumah Teresa;
- (e) Rumah Buki;
- (f) Rumah Philip Libo;
- (g) Rumah Martin.

Harapan saya, baki kawasan yang masih belum menikmati bekalan elektrik ini dapat diberi perhatian sewajarnya sehingga kita benar-benar dapat mengatakan bahawa setiap keluarga di Meluan mempunyai akses kepada tenaga elektrik yang stabil.

Pendidikan dan Kesihatan

Tuan Speaker, pendidikan mesti kekal sebagai keutamaan. Kalau kita mahu memutuskan rantai kemiskinan luar bandar, pendidikan adalah antara senjata yang paling ampuh. Kita mahu anak-anak Meluan mempunyai peluang yang sama seperti anak-anak di Kuching, Miri, Sibuan dan Bintulu. Saya menyeru supaya kemudahan sekolah luar bandar terus dinaik taraf, termasuk

infrastruktur asas, akses digital, kemudahan pembelajaran, asrama serta persekitaran sekolah yang kondusif.

Kita tidak boleh menerima hakikat bahawa seorang anak terpaksa bermula dengan kekurangan hanya kerana dia dilahirkan jauh dari bandar. Saya mahu anak-anak Meluan membesar dengan satu keyakinan, bahawa tempat kelahiran mereka bukan penghalang untuk mereka mencapai kejayaan.

Dalam bidang kesihatan pula, saya amat menghargai usaha kerajaan memperkukuhkan akses rawatan di Julau dan Meluan. Pembinaan Klinik Kesihatan Jenis 4 yang sedang dalam pembinaan merangkumi kemudahan Pejabat Kesihatan Daerah serta kuarters kakitangan merupakan satu langkah penting bagi mendekatkan perkhidmatan kesihatan kepada masyarakat luar bandar. Bagi penduduk pedalaman, jarak bukan sekadar ukuran. Jarak boleh menjadi perbezaan antara mendapatkan rawatan dengan segera atau terpaksa menunggu. Jarak boleh menjadi beban kos, masa, tenaga kepada keluarga.

Oleh itu, saya berharap projek kesihatan ini dapat disiapkan mengikut jadual dan beroperasi dengan kapasiti yang mencukupi. Kita mahu rakyat Meluan mendapat rawatan yang berkualiti tanpa perlu sentiasa bergantung kepada hospital yang jauh.

Pertanian dan Pembangunan Ekonomi Luar Bandar

Tuan Speaker, sektor pertanian juga tidak boleh dipinggirkan. Meluan mempunyai tanah, rakyat yang rajin dan potensi yang besar. Apa yang kita perlukan ialah akses, teknologi, modal, pasaran dan bimbingan. Saya menyokong usaha untuk memperkasakan pertanian moden, agropreneur, pemprosesan hasil serta pembangunan jalan ladang. Saya juga telah menyuarakan keperluan dana tambahan bagi jalan ladang, khususnya di kawasan Lasi, Serau, Ulu Sungai Serusa, Ulu Mujok, Ulu Kanowit, Ulu Entabai dan Ulu Entaih. Kita mahu pertanian bukan sekadar menjadi pengeluar bahan mentah. Kita mahu mereka menjadi usahawan tani yang mampu menghasilkan produk bernilai tinggi.

Saya juga ingin mengambil kesempatan ini untuk mengucapkan ribuan terima kasih kepada Kementerian Industri Makanan, Komoditi dan Pembangunan Wilayah kerana telah banyak memberi bantuan ke kawasan N.48 Meluan terutama Bantuan Baja Kelapa Sawit dan Lada (BBKSL), Subsidi Pesawah Padi dan Bantuan Baja Foliar dan seterusnya menganjurkan *Agriculture Community Outreach Program* (AgriCorp) bagi memperkasakan pengetahuan, kemahiran dan kesedaran petani dalam teknologi pertanian moden.

Generasi Muda dan Masa Depan Meluan

Tuan Speaker, saya ingin menyentuh soal generasi muda. Anak-anak muda Meluan tidak mahu sekadar diberi bantuan. Mereka mahu peluang, kemahiran dan pekerjaan. Mereka mahu menjadi usahawan. Mereka mahu pulang ke kampung dan membina masa depan tanpa perlu meninggalkan keluarga. Maka, pembangunan TVET, ekonomi digital, keusahawanan belia, pertanian moden dan industri berasaskan sumber tempatan mesti terus diperluaskan. Kita perlu memberi mereka sebab untuk percaya bahawa masa depan mereka juga boleh dibina di Meluan. Kita mahu mereka melihat pembangunan yang sedang berlaku bukan hanya sebagai projek kerajaan, tetapi sebagai peluang untuk mereka membina kehidupan yang lebih baik.

Penutup: Terima Kasih kepada Premier dan Kerajaan Sarawak

Tuan Speaker, sebelum saya mengakhiri ucapan ini, izinkan saya, bagi pihak rakyat Meluan, merakamkan setinggi-tinggi penghargaan dan ucapan terima kasih kepada Kerajaan Negeri Sarawak, khususnya Yang Amat Berhormat Premier Sarawak. Terima kasih kerana mendengar suara rakyat Meluan. Terima kasih kerana memberi perhatian kepada kawasan pedalaman. Terima kasih kerana menyediakan peruntukan yang besar untuk jalan dan air. Terima kasih kerana memberi

perhatian kepada elektrik, kesihatan, pendidikan, pertanian dan pembangunan luar bandar. Dan terima kasih tidak terhingga saya berikan kepada Kementerian Pembangunan Bandar dan Sumber Asli kerana telah meluluskan tapak stesen minyak yang sering kali tanpa gagal disuarakan oleh saya di dalam Dewan yang mulia ini.

Bagi pihak rakyat Meluan, saya ingin menyatakan bahawa kami amat menghargai setiap usaha kerajaan yang membawa perubahan kepada kehidupan rakyat. Namun sebagai wakil rakyat, tugas saya bukan hanya mengucapkan terima kasih. Tugas saya juga ialah memastikan suara rakyat terus didengar.

Justeru itu, saya akan terus membawa isu-isu yang masih belum selesai kepada kerajaan. Saya terus meminta supaya projek yang telah diluluskan dipercepatkan, penyelenggaraan dilaksanakan dengan baik dan setiap peruntukan benar-benar memberi impak kepada rakyat. Kita tidak mahu pembangunan hanya cantik dalam laporan. Kita mahu pembangunan yang dapat dilihat, disentuh dan dirasakan oleh rakyat.

Dengan penuh keyakinan dan penuh tanggungjawab kepada rakyat, saya mewakili, saya berdiri di Dewan yang mulia ini untuk menyatakan bahawa saya menyokong sepenuhnya Bajet 2027 yang telah dibentangkan oleh Yang Amat Berhormat Premier Sarawak. Semoga segala perancangan dan peruntukan ini terus membawa Sarawak ke arah masa depan yang lebih maju, makmur, inklusif dan sejahtera dan semoga Meluan terus menjadi sebahagian daripada perjalanan besar Sarawak ini. Dengan itu, sekian, saya menyokong Bajet 2027. Terima kasih.

Tuan Speaker: Honourable Member for Tanjong Datu.

YB Encik Azizul Annuar bin Pehin Sri Haji Adenan: Terima kasih, Tuan Speaker di atas peluang kerana membahas belanjawan pada tahun ini. Sebelum itu, saya ingin mengalu-alukan kedatangan rombongan pihak KMKK dan juga parti GPS daripada N.3 Tanjong Datu yang bersama dengan kita pada hari ini...(Applause)...

Hari ini saya mewakili suara rakyat Sarawak secara amnya dan masyarakat Tanjong Datu secara khasnya untuk menyatakan sokongan sebulat suara dan dukungan penuh terhadap Belanjawan 2027 yang amat komprehensif ini. Saya ingin mengucapkan setinggi-tinggi penghargaan dan terima kasih kepada Yang Amat Berhormat Premier, *Member from Gedong*, di atas pembentangan Belanjawan dan menunjukkan bahawa Belanjawan pada tahun ini adalah bukti nyata sebuah ikrar perpaduan untuk melonjakkan kemakmuran negeri sambil memastikan tiada bahagian atau daerah yang ketinggalan di belakang. Kerajaan GPS pada kali ini sekali lagi telah membuktikan kecekapan mentadbir kewangan negeri dengan mencatatkan perbelanjaan yang berhemah serta unjuran positif dan stabil.

Tuan Speaker, semangat sehati sejiwa ini harus terus menjadi kekuatan kita di dalam menterjemahkan bajet ini kepada impak yang benar-benar dirasakan oleh rakyat diperingkat akar umbi. Bagi Sarawak, Belanjawan ini membawa harapan yang besar untuk kita meneruskan momentum pembangunan infrastruktur strategik, memperkasa ekonomi digital, dan memperluas jaringan tenaga hijau, serta menjaga kebajikan setiap lapisan masyarakat dari bandar hingga ke pedalaman yang jauh. Terima kasih, Yang Berhormat bagi Opar.

Belanjawan ini juga yang telah dibentangkan *is not a mere yearly accounting report*, ia adalah satu cerminan tekad politik ataupun *political will* Kerajaan GPS di dalam merapatkan jurang pembangunan serta meletakkan batu asas yang kukuh menuju Strategi PCDS 2030. Ini adalah satu bajet yang dibina untuk transformasi struktur dimana sebanyak 68% daripada perbelanjaan ini telah diperuntukkan secara ketat untuk perbelanjaan pembangunan dan kita melaburkan durian runtuh ini di tempat yang paling memerlukan.

Secara *crucial* bajet ini memastikan komuniti luar bandar tidak lagi terpinggir. Dan khas nya di bawah Teras Strategik Lima, pembangunan luar bandar dianggap sebagai satu aset ekonomi

strategik dan bukan sekadar kebajikan tambahan. Kita boleh perhatikan bahawa pelan tindakan jangka panjang bernilai RM1 billion yang konkrit untuk penanaman padi komersial dan semestinya kami di kawasan N.3 Tanjong Datu ingin melihat kemajuan ini disebabkan salah satu kawasan penanaman padi iaitu Tanjung Purun berada di dalam zon yang diberi keutamaan.

Tuan Speaker, selain itu kita juga secara aktif menjaga masa depan anak-anak kita dimana peruntukan sebanyak RM300 juta telah diletakkan di dalam Dana Kekayaan Berdaulat ataupun *Sovereign Wealth Fund* untuk memastikan kekayaan sumber semasa kita dipelihara dengan bersih untuk manfaat generasi masa depan.

Tuan Speaker, apabila kita mencatatkan unjuran hasil tertinggi di dalam sejarah sebanyak RM15.091 billion ini, soalan utama yang mungkin ditanya oleh rakyat di kaki lima, di warung-warung dan kampung-kampung adalah bagaimanakah kejayaan kewangan ini dapat dirasai secara terus oleh kami dan jawapannya semestinya ada di dalam Belanjawan ini dan juga telah dibahas dan diterangkan oleh Ahli-ahli Yang Berhormat yang lain di mana RM281 juta telah diperuntukkan untuk meneruskan diskaun 25% bil elektrik kepada 716,000 akaun domestik di seluruh Sarawak. Kemudian, sebanyak RM35 juta telah diperuntukkan bagi subsidi air percuma sebanyak RM5 sebulan untuk 600,000 isi rumah. Bagi sebuah keluarga di luar bandar seperti di daerah Lundu ataupun komuniti pesisir, pengurangan bil utiliti ini memberikan ruang bernafas ataupun *Fiscal Breathing Space* yang amat berharga setiap bulan.

Selain itu, langkah GPS tidak berhenti setakat subsidi utiliti. Malahan, peningkatan peruntukan Sumbangan Keperluan Asas kepada RM680 juta merupakan satu tindakan proaktif yang berpandangan jauh dan sinergi diantara subsidi utiliti automatik dan bantuan nilai SKAS ini adalah formula yang sangat berkesan sekali. Dimana subsidi air dan elektrik menyerap tekanan kos asas harian di rumah dan bantuan SKAS pula memelihara kuasa beli ataupun *Purchasing Power* bagi keluarga B40 dan B40 luar bandar dan inilah contoh tadbir urus fiskal berhemah yang mengutamakan maruah dan kesejahteraan rakyat ataupun *people-first budgeting*.

Ini membuktikan bahawa Kerajaan GPS bukan sahaja bijak menjana hasil baharu menerusi ekonomi hijau dan inovasi kewangan, malah amat prihatin di dalam mengagihkan semula kemakmuran tersebut secara saksama. Usaha ini memastikan bahawa Sarawak sedang melangkah gagah menuju status negeri berpendapatan tinggi menjelang 2030 dan tidak ada seorang pun rakyat Sarawak sama ada di bandar mahupun di ceruk pedalaman, di luar bandar, di pesisir ditinggalkan di belakang.

Tuan Speaker, ingin saya menyentuh sedikit manfaat strategik penganjuran Sukan SEA 2027 kepada wilayah Sarawak dan rakyatnya.

Manfaat Strategik Penganjuran Sukan SEA 2027 kepada Wilayah Sarawak dan Rakyatnya

Seperti yang dibentangkan Yang Amat Berhormat Premier, pelaburan strategik berjumlah RM264 juta yang merangkumi RM120 juta untuk perbelanjaan pengurusan acara dan RM120 sehingga RM140 juta bagi kerja-kerja menaik taraf fasiliti sukan utama bukanlah sekadar perbelanjaan penganjuran sukan jangka pendek. Sebaliknya, ia adalah pemangkin transformasi sosioekonomi jangka masa panjang yang membawa pulangan besar kepada masyarakat di negeri Sarawak secara amnya. Antaranya adalah:

(a) Kerja-Kerja Menaik Taraf Fasiliti Sukan

- (i) Kerja-kerja menaiktaraf fasiliti sukan ini memastikan bahawa infrastruktur sukan bertaraf antarabangsa yang mematuhi piawaian global ada di negeri kita ini. Dan juga, selepas tirai Sukan SEA melabuh, kemudahan moden ini akan terus menjadi aset bernilai tinggi kepada anak-anak muda, institusi pendidikan, dan atlet pelapis negeri untuk berlatih di dalam satu persekitaran profesional, sekaligus membolehkan Sarawak untuk membida penganjuran kejohanan peringkat serantau dan global pada masa akan datang. Ia juga

telah diterangkan Sarawak akan menjadi tuan rumah untuk *Islamic Solidarity Games* pada tahun 2029.

(b) Lonjakan Sektor Pelancongan dan Ekonomi Tempatan.

- (i) Dengan adanya Sukan SEA dan sukan serantau ini kita akan melihat kehadiran beribu-ribu atlet, pegawai kontinjen, pengamal media, dan pelancong dari seluruh Asia Tenggara dan Asia yang akan merancakkan sektor perhotelan, perkhidmatan pengangkutan, industri makanan, serta perniagaan runcit secara langsung; dan
- (ii) Penganjuran ini juga bertindak sebagai medium promosi percuma yang berkesan untuk mempamerkan keindahan pelancongan, kepelbagaian budaya, dan keramahan rakyat Sarawak di mata dunia dan dijangka menjana limpahan hasil pelancongan berkekalan pasca kejohanan.

(c) Memperkasa Usahawan Tempatan dan Perusahaan Kecil Sederhana

- (i) Keperluan logistik, katering, pengurusan acara, dan perkhidmatan sokongan yang besar membuka ruang perniagaan yang luas dan lumayan kepada usahawan tempatan serta perusahaan kecil dan sederhana; dan
- (ii) Penganjuran ini turut merangsang peluang pekerjaan sementara dan separuh kekal dalam pelbagai sektor perkhidmatan, sekali gus menjana pendapatan tambahan kepada warga tempatan.

(d) Pembangunan Modal Insan dan Semangat Perpaduan

- (i) Pendedahan belia secara langsung kepada kejohanan bertaraf antarabangsa di halaman sendiri juga akan membakar semangat generasi muda Sarawak untuk menceburi bidang sukan secara serius, berdisiplin, dan berdaya saing; dan
- (ii) Semangat kesukanan yang merentasi pelbagai lapisan masyarakat ini dan latar belakang etnik ini akan memperkukuh perpaduan dan keharmonian, serta rasa bangga bersama kita di bawah payung semangat *Segulai Sejalai*.

Dan saya bagi pihak Majlis Olimpik Malaysia sememangnya amat mengalu-alukan peningkatan perbelanjaan penganjuran *SEA Games* kali ini.

FREE TERTIARY EDUCATION SCHEME (FTES)

Tuan Speaker, let me state clearly from the outset that the vision behind this is both noble and historic especially when our state leadership committed RM250 million under the 2026 Budget followed by RM200 million for next year which we are scaling toward an annual investment of RM400 million and it is sent an unmistakable message to every family in Sarawak that your financial standing will never be a barrier to your child's potential.

The Pros Democratizing Opportunity and Building Our Future

Among the core pillars, let me repeat it here, is by unlocking:

- (a) By fully absorbing tuition fees for undergraduate degrees across our state institutions and of course; and
- (b) The inclusion of over 64 focused disciplines from STEM to Computer Science and Medicine and Law directly aligns with our Post COVID Development Strategy (PCDS) 2030;

The Cons Confronting Fiscal Realities and the Threat of Brain Drain

However, Tuan Speaker, as legislators entrusted with public funds, the praise must be balanced with hard-headed pragmatism. We must address two glaring vulnerabilities in the current framework:

- (a) While this scheme brilliantly supports *Anak Sarawak* in state-owned universities, it will create an unintended inequality. What of the *Anak Sarawak* studying the exact same engineering or medical degree at other Malaysian public institutions like UNIMAS, UiTM, or local TVET institutions? I do hope that their families will not be considered as less deserving of state support; and
- (b) Which I think is the most critical vulnerability. We are investing roughly RM400 million a year of taxpayer money to produce world class graduates. But because the scheme carries no service bond what stops Singapore, Kuala Lumpur, or Western multinationals from poaching our best engineering and tech minds the moment they graduate? If we fund their degrees only to watch them board flights abroad, we risk becoming a tuition paying incubator for foreign economies.

Solutions How We Secure Our Investment and Retain Our Talent

However, Tuan Speaker, talent does not stay where it is merely educated; talent stays where opportunity and dignity are found. To ensure that our annual investment yields a permanent return for Sarawak, there is possibly some solution to this:

- (a) Industry graduate co-funded pipeline. We must mandate and incentivize state linked giants like PETROS and Sarawak Energy, Sarawak Petchem alongside foreign investors in our green energy and hydrogen hubs, to partner directly with FTES institution which means every graduating cohort must have a guaranteed, high-wage local job track mapped out before they collect their scroll; and
- (b) Rather than relying on restrictive legal bonds which often breed resentment let us use carrots instead of sticks. We should introduce certain rebates, and I believe the State Government has introduced the housing assistance grants, or even more so, startup incubation funds specifically for FTES graduates who choose to build their careers right here in Sarawak for their first three years.

Tuan Speaker, the Free Tertiary Education Scheme is not merely a social welfare payout; it is an equity investment in the sovereign wealth of our people. If we refine its mechanics, plug the leakage of brain drain through robust local career ecosystems, and ensure fiscal equity across all institutions, Sarawak will not just educate its youth we will empower them to build a global powerhouse right here on our own soil.

Tuan Speaker, hari ini saya juga turut membawa suara seluruh warga DUN N.3 Tanjung Datu yang merangkumi zon Lundu, Sampadi, dan Sematan untuk merakamkan rasa terharu dan berterima kasih atas komitmen luar biasa Kerajaan Negeri di atas penyaluran projek pembangunan yang bernilai ratusan juta ringgit sepanjang tempoh 2021 hingga 2026.

- (a) Melalui peruntukan Projek Rakyat bernilai hampir RM140 juta landskap perhubungan di kawasan kami telah berubah. Rakyat kini telah menikmati keselesaan naik taraf jalan raya utama seperti laluan dari Pan Borneo ke Telok Melano dan Telok Serabang, naik taraf Jalan Selarat/ Perigi ke Pugu serta pembinaan jalan penghubung baharu ke Kampung Stunggang Melayu Baru. Ini belum termasuk peruntukan RTP tahun demi tahun yang konsisten menaik taraf jeti nelayan, sistem perparitan dan juga pemasangan lampu solar di pesisir Pantai;

- (b) Kewujudan Anjung Usahawan di Telok Melano dan Sematan, dan juga Medan Selera Lundu telah membuka peluang keemasan kepada usahawan tempatan untuk menjana pendapatan. Tambahan pula, menerusi agensi GKCDNA naik taraf jalan pertanian, naik taraf *Townsquare* dan naik taraf menara 4G telah merapatkan jurang digital di kawasan kami ini.

Dan saya turut bersama-sama Ahli Yang Berhormat daripada N.1 Opar berterima kasih dengan pihak Kementerian Utiliti dan Telekomunikasi di atas projek air, dua projek air yang bernilai hampir setengah billion-ringgit dan saya turut merakamkan penghargaan kepada semua agensi pelaksana sama ada JKR, JBALB, MINTRED, dan semua yang terlibat dalam menjayakan pembangunan di kawasan saya. Walau bagaimanapun, ingin juga saya membincang sedikit isu-isu utama di Daerah Lundu, iaitu kestabilan bekalan elektrik.

Tuan Speaker, sejak akhir-akhir ini, penduduk di Daerah Lundu sampai ke Daerah Sematan sering kali berdepan dengan isu gangguan bekalan elektrik yang tidak menentu. Selain itu fenomena kejatuhan *low voltage* dan impak isu elektrik ini amat dirasai oleh sektor kesihatan, sektor pelancongan dan juga pengusaha agro di kawasan saya termasuklah *household-household* dan kampung-kampung yang terlibat. Dan selalunya apabila bekalan elektrik ini terganggu, ia akan turut mengganggu capaian telekomunikasi *telco* di kawasan kami berdua ini. Saya pun bercakap bagi pihak N.1 Opar, kita kongsi satu daerah.

Saya ingin mengemukakan beberapa syor penyelesaian kepada Menteri ataupun kementerian yang terlibat, iaitu:

- (a) Memohon SEB membina pencawang baharu yang berkapasiti tinggi bagi memisahkan beban grid dari kawasan lain;
- (b) Pemasangan janakuasa ataupun *standby genset* yang sentiasa dipantau. Kita boleh membina *genset*, tetapi sekiranya tidak dipantau pun susah *juak*, untuk simpanan di Rawatan Loji Air Lundu dan Hospital Lundu bagi mengelakkan gangguan utiliti apabila berlaku litar pintas; dan semestinya yang ketiga
- (c) Penyelenggaraan ataupun *clearing*, memperkemas dahan pokok di jajaran kabel elektrik utama sepanjang laluan dan juga *maintenance* secara berkala untuk melihat tiang-tiang elektrik yang sentiasa terjejas oleh cuaca dan sebagainya.

Tuan Speaker, Ahli Yang Berhormat N.1 Opar ada membincangkan mengenai Biawak tapi kami di kawasan N.3 *pun maok juak*, Tuan Speaker. Saya juga ingin menyentuh isu sempadan. Sempadan di Telok Melano di daerah Lundu dan juga Temajuk di Kabupaten Sambas, Kalimantan Barat. Sejak siangnya projek ikonik Pan Borneo yang bermula di kilometer 0, peta sosioekonomi di kawasan ini telah berubah secara mendadak dan pengaktifan semula Pos Lintas Batas Temajuk dan Pusat Kawalan Sempadan menandakan lembaran baharu dalam hubungan rentas sempadan dua negara. Saya melihat kawasan ini mempunyai potensi dan banyak kelebihan yang bernilai tinggi. Antaranya:

- (a) Adalah untuk menjadi satu hub pelancongan pesisir Pantai Dwinegara;
- (b) Adalah untuk merencanakan perdagangan komuniti tempatan; dan
- (c) Adalah memelihara Ikatan sosiobudaya.

Namun begitu, wujud cabaran keselamatan yang mendesak yang tidak boleh kita pandang ringan, antaranya adalah:

- (a) Infrastruktur kawalan yang terhad; dan
- (b) Risiko sempadan terbuka.

Cadangan saya adalah untuk mempercepat binaan Kompleks CIQ yang penuh, mengukuhkan rondaan bersepadu dan memperkenalkan pendekatan komuniti polisi. Keseimbangan antara

kemajuan ekonomi dan keteguhan keselamatan adalah kuncinya. Kita mahu Telok Melano terus berkembang sebagai pintu masuk pelancongan dan perdagangan yang makmur, namun kedaulatan dan keselamatan di negara ini ialah benteng paling hadapan yang sama sekali tidak boleh dikompromi.

Tuan Speaker, secara kesimpulannya, kepimpinan yang bertanggungjawab sentiasa melihat dari sudut kedua-dua belah pihak. Walaupun peluangnya amat luas, kita ini menghadapi tekanan struktur sebenar yang kita tidak boleh abaikan. Antara halangan kita ialah pelaksanaan projek dan juga *supply side capacity* kita. Kita telah memindahkan lebih RM10 bilion dalam dana pembangunan melalui saluran tempatan dan kita memerlukan kecekapan operasi yang sempurna.

Sehingga September 2026, kira-kira 58% sahaja daripada bajet pembangunan tahun itu yang telah berjaya digunakan. Meningkatkan garis perbelanjaan yang intensif secara berturut-turut memberikan tekanan besar kepada sektor kejuruteraan sivil kita, dan berisiko mewujudkan kesesakan tenaga kerja tempatan, kekurangan bahan, dan juga kenaikan kos disebabkan kenaikan harga minyak. Risiko ini juga diperbesarkan di kawasan geografi luar bandar yang terpencil, di mana kesesakan keterhubungan logistik boleh melambatkan kelancaran utiliti kritikal dan infrastruktur pertanian.

Akhir sekali, kita mesti memantau dengan teliti *our revenue engineering* dalam menggandakan royalti air minyak mentah daripada 2.5 kepada 5 sen setiap meter padu adalah satu langkah bernas ke arah kemerdekaan *fiscal* dalaman. Walau bagaimanapun, ekonomi asas memberi amaran kepada kita bahawa peningkatan kos operasi hulu ataupun *upstream* yang berpanjangan boleh meresap secara perlahan-lahan dari semasa ke semasa dan menjelma sebagai kos yang lebih tinggi pada jangka masa akan datang untuk pengguna komersial dan pembuatan tempatan.

Bajet Sarawak bukanlah pelan perbelanjaan yang pasif dan defensif. Ia adalah satu lonjakan terancang ke hadapan yang memberikan pulangan tinggi. Ia memanfaatkan kekuatan berasaskan sumber dan kita bijak untuk membiayai infrastruktur, rangkaian pertanian, dan sistem hijau masa depan.

Kejayaan kita tidak akan diukur dari segi saiz peruntukan yang dibentangkan hari ini, tetapi oleh disiplin pelaksanaan kita yang berterusan. Jika kita menguruskan pendedahan ekonomi secara berhemat, melaksanakan projek kita dengan lancar mengikut jadual, dan melindungi ekosistem perniagaan tempatan daripada inflasi kos bajet, ini akan berjaya membuka babak makmur yang seterusnya untuk setiap rakyat Sarawak.

This 2027 Sarawak Budget is living proof that under the banner of *Segulai Sejalai*, under the steadfast governance of the GPS state administration, Sarawak is no longer just an equal partner Sarawak is the New Economic Tiger of this region! ... (*Applause*)...

Let us stand united behind this budget. Let the noise of cynicism outside be drowned out by the thunderous roar of progress cascading from Lundu all the way to Lawas and with absolute faith and immense pride, and unwavering determination, I give my full, and unreserved support to pass the Sarawak State Budget of 2027. Thank you, Tuan Speaker, thank you.

Tuan Speaker: Ahli-ahli Yang Berhormat, we have break. Sitting resume at 2.30 p.m.

(*Mesyuarat ditangguhkan pada jam 11.38 pagi*)

(*Mesyuarat dimulakan pada jam 2:38 petang*)

[*Timbalan Speaker mempengerusikan Mesyuarat*]

Timbalan Speaker: Ahli-ahli Yang Berhormat, kita teruskan dengan perbahasan. Ahli Yang Berhormat bagi Tamin, silakan.

YB Ir. Christopher Gira @ Gira anak Sambang: Tuan Speaker, thank you for allowing me to participate in the debate on the Supply Bill 2027.

I wish to congratulate the Right Honourable Datuk Patinggi Tan Sri (Dr) Abang Haji Abdul Rahman Zohari bin Tun Datuk Abang Haji Openg, Premier of Sarawak and Minister for Finance and New Economy, for tabling the 2027 Sarawak Budget. The Budget proposes ordinary expenditure of RM14.845 billion. It projects record revenue of RM15.091 billion and an estimated surplus of RM246 million. It provides RM5.747 billion for operating expenditure and RM9.098 billion for the Development Fund Account. Development expenditure for 2027 is budgeted at RM10.098 billion.

I fully support these allocations. This give us the means to improve essential services, strengthen our economy and prepare our young people for the future. But our responsibility is clear. These resources must produce clean water, safe roads, reliable electricity and internet, better education and healthcare, and higher household incomes. Every *ringgit* must deliver lasting value to the people.

FAIR REPRESENTATION AND THE PROPOSED BUKIT ARIP CONSTITUENCY

Tuan Speaker, this House already increase from 82 to 99 state constituencies on 7th July 2025. However, Bukit Arip was excluded from the Election Commission's recommendation displayed in September 2026. Selangau covers areas 9,193 km², with around 400 longhouses in Tamin and 350 in Kakus. Neither the constituency received an additional seat despite the vast area and scattered settlements.

I fully support the formal objection submitted by voters from PDM Lemai, which is part of N.59 Tamin, and urge the Election Commission to reconsider Bukit Arip. Delineation must consider geography, accessibility and travelling distances alongside voter numbers. Equal numbers do not necessarily produce equal representation. Budget 2027 allocations should also reflect the higher cost of providing services to scattered rural communities.

TREATED WATER SUPPLY IN N.59 TAMIN

Tuan Speaker, reliable, treated water remains one of Tamin's most urgent needs. Two major projects were approved through the Federal Ministry of Rural and Regional Development (KKDW):

- (a) the Stapang – Sekuau Water Supply Project, estimated at RM117 million; and
- (b) the Selangau – Arip – Baoh – Ulu Selangau Water Supply Project, estimated at RM198 million.

As I have raised previously, these projects were approved more than eight years ago. Yet physical implementation has still not commenced. I request an update on their status. I also request clear explanations for the delays, the responsible implementing agency, and the expected dates for tender, commencement and the completion. Funding and implementation arrangements must be resolved so these projects can move forward in 2027. I welcome the arrangement allowing approved KKDW water projects of RM50 million and below to be implemented through the Sarawak Rural Water Supply Department or JBALB. I propose extending this authority to larger projects, given JBALB's experience and local knowledge.

Meanwhile, I request the funding for Acute Water Treatment Systems in critical areas along the Pan Borneo Highway from Selangau to Arip, Jalan Sapudun-Balingian, Jalan Nanga Tajam, Jalan Igu Dijih Tamin, Ulu Oya and Ulu Pakoh. Areas with existing pipelines but inadequate water supply also require attention. These include a Pasai Siong, Sebintek, Sekuau, Dijih and Nanga Duat.

INFRASTRUCTURE AND PUBLIC FACILITIES

Tuan Speaker, roads connect rural residents to schools, clinics, markets and emergency services. I sincerely thank the GPS Government for allocating funds under JKR and MiRRDA for the following road projects:

- (a) Proposed new road from Rumah Enjah to Rumah Meroda, Ulu Bunau is cost at RM23 million;
- (b) Proposed new road from Nanga Sekuau to SK Pakoh/ Rantau Lumbang, Ulu Oya is cost at RM204 million;
- (c) Construction of the access road from the Pan Borneo Highway to Selangau town is cost at RM7 million;
- (d) Proposed new road from Nanga Pakoh to Ulu Bunau Bekikik is costs RM164 million;
- (e) Upgrading and construction of the road from Rumah Sebeli to Rumah Emong, Nanga Woh, Ulu Mukah is cost at RM175 million. Finally;
- (f) Proposed new road from Sungai Engkasan to Lemayong, Selangau is cost at RM63 million.

These six projects represent a total allocation of RM636 million.

I appreciate the GPS Government's commitment to improving rural connectivity. These roads will help residents reach schools and clinics, bring agricultural produce to market and access economic opportunities. I request JKR, MiRRDA and the relevant implementing agencies to provide this House with a detailed progress report on each of these six road projects. Separately, I request the upgrading of about 60 km of abandoned logging road in Ulu Mukah to JKR standards. Under the 2027 Budget, I request sufficient funding to maintain roads and bridges registered under MARRIS in N.59 Tamin.

Other Facilities Funded by the GPS Government

Tuan Speaker, I also wish to acknowledge and thank to the GPS Government for funding the following public facility projects:

- (a) Selangau District Office;
- (b) The Agricultural Station at Stapang, Selangau;
- (c) Selangau Waterfront;
- (d) Selangau Mini Sports Complex;
- (e) Construction of a school block at SK Tong Ah; and
- (f) The proposed State Government quarters in Selangau.

These projects are at various stages of completion, construction and planning. I appreciate the GPS Government's commitment to improving public services, agricultural support, education, recreation and accommodation for the government staff. For the projects still being planned or built, I request the relevant agencies to provide progress reports and a clear implementation and completion timelines.

INTERNET AND MOBILE CONNECTIVITY

Tuan Speaker, I thank both the State and Federal Government for expanding rural coverage in Tamin. However, reliable service is still needed in areas with poor or no coverage, including Rumah Uban in Ulu Mukah, SK Nanga Arau in Ulu Mukah, Rumah Emong in Ulu Mukah and Sebintek area. I request coordinated action by the relevant Ministries, the Malaysian Communications and Multimedia Commission, the Sarawak Multimedia Authority and service providers.

At the recent Selangau Youth Carnival, network congestion disrupted an e-sports competition event. This showed why network quality and capacity need to be improved. For major events like

this, organisers should notify providers early. This will allow demand to be assessed, temporary capacity to be provided and technical tests to be conducted.

ELECTRICITY SUPPLY AND HOUSEHOLD WIRING

Tuan Speaker, I wish to acknowledge and thank the GPS Government for allocating RM54 million for rural electricity supply in N.59 Tamin. The allocation has benefited 1,513 households across of 81 longhouses. However, new longhouse extensions and additional family units, or *bilik*, still waiting for connections. Applications may be considered under the Additional or Late Applicant Fund (ALAF), subject to the queue and available funding. I request sufficient allocations in 2027, faster processing and clear connection schedules for outstanding applications.

Eligible low-income families also need assistance with internal wiring. This work must be carried out by qualified personnel and according to safety standards. Many other projects under RTP, PPRMS and MRP have also benefited the people of N.59 Tamin. Due to time constraints, I will not elaborate on them here.

INCLUSIVE DEVELOPMENT, EDUCATION AND THE DAYAK COMMUNITY

Tuan Speaker, as a Dayak leader representing Tamin, where most residents are Iban, or Sea Dayak, I disagree with the general allegation that the Dayak community has been deliberately marginalised by the GPS Government.

Allocations for infrastructure, education, healthcare, community facilities, small businesses and Native Customary Rights land directly benefit our predominantly Dayak constituency. The Sarawak Government has established regional development agencies to accelerate rural development. These include the Upper Rajang Development Agency (URDA), the Mid-Rajang Regional Development Agency (MiRRDA) and the Highland Development Agency (HDA).

They serve many areas where the Dayak community forms the majority and help to ensure that our people are not left behind. Some needs remain uncomplete, and I will continue raising them. Progress must be assessed through completed projects, better services and opportunities reaching the people.

Education and Skills

Tuan Speaker, I wish to welcome RM200 million for the Free Tertiary Education Scheme (FTES) in 2027 Budget. It is expected to benefit up to 10,600 qualifying students in approved programmes at Sarawak owned institutions. Eligible Sarawakian students pursuing full-time diploma or bachelor's degree programmes at recognised public and private institutions throughout Malaysia can also receive annual special financial assistance of RM1,200.

Laptop assistance and travel subsidies will further reduce family expenses. These initiatives benefit eligible Sarawakians, including members of the Dayak community. I request that information and application support reach rural schools, parents and community leaders. I also request close monitoring of the construction of SMK Selangau, attention to dilapidated schools in Tamin, and progress on relocating flood-prone SK Nanga Selangau and SK Nanga Kua.

I also welcome RM121.5 million for the TVET institutional operations and RM13 million for TVET development and RM4.5 million for NextGen TVET programmes. Through CENTEXS, Sarawak Skills, i-CATS and related institutions, training must lead to employment and entrepreneurship. I encourage more Dayak youths to pursue Science, Technology, Engineering and Mathematics, or STEM, as well as Technical and Vocational Education and Training, or TVET.

Our people must also work hard, meet the eligibility requirements and make full use of the opportunities available. We must take initiative and participate. To support this, I request guidance and recruitment programmes in rural areas, including N.59 Tamin.

Healthcare and Household Support

Tuan Speaker, I welcome RM650 million for SKAS, RM50 million for the Senior Citizens Health Benefit, and RM14.2 million for medical assistance and assistance for kidney patients. The 25% domestic electricity bill discount throughout 2027 and the RM5 monthly domestic water bill subsidy will also help households.

Application procedures should be clear to all communities, with mobile counters provided in remote areas. Klinik Tepus and Klinik Sekuau need adequate facilities, equipment and staffing to reduce the burden on patients who have to travel to other clinics or hospitals for treatment.

ILLEGAL ONLINE GAMBLING AND THE PROTECTION OF LONGHOUSE COMMUNITIES

Tuan Speaker, I am very concerned about illegal online gambling reportedly facilitated through some convenience stores, or *kedai serbaneka*, including those in N.59 Tamin. Why does this activity continue?

I ask the State Government, together with PDRM, to provide enforcement figures for 2025 and 2026: the premises raided, and players, workers, operators, financiers and syndicate leaders arrested, charged or convicted. What action is being taken to trace organisers, disrupt financial networks and stop misuse of business licences? Enforcement must reach those who organise and profit from illegal gambling. Although policing is a Federal responsibility, the State Government can coordinate licensing enforcement and community prevention.

For 2027, I request awareness programmes, youth activities, counselling and confidential reporting channels involving longhouse chiefs, schools and families.

GPS ACHIEVEMENTS AND SARAWAK'S FUTURE

Tuan Speaker, as a second-term State Assemblyman, I appreciate the progress achieved under the leadership of the Right Honourable Premier. Sarawak recorded RM14.2 billion in revenue in 2024. This was more than double in 2017. Sarawak also achieved World Bank recognition as a high-income region ahead of the PCDS 2030 target.

Strategic achievements include the takeover of the Bakun Hydroelectric Dam, the return of Bintulu Port, the establishment of PETROS and DBOS, Sarawak's position as AFFIN Bank's largest shareholder, and the establishment of AirBorneo.

These assets must support productive investment, better connectivity, employment and higher household incomes for Sarawakians. We must preserve inclusive government and harmony across races and religions. As we approach the 13th Sarawak State Election, I appeal to Sarawakians to support GPS in continuing this development agenda and defending MA63. Subject to the party leadership's decision, Tuan Speaker, I am ready to continue serving in the Premier's team. My commitment remains clear to serve faithfully, accelerate rural development and ensure that Tamin's voice is heard.

BUMIPUTERA PARTICIPATION IN DEVELOPMENT PROJECTS

Tuan Speaker, I refer to the statement made by the Honourable Member for Padungan in this august House opposing the allocation of 30% of projects to Bumiputera. The position taken by the Honourable Member for Padungan clearly shows that he does not wish to see the Bumiputera community progress together with other communities in Sarawak. In Sarawak, we have always

practised an inclusive policy and upheld fairness for all races. This 30% allocation is not intended to marginalise anyone.

It is intended to ensure that Bumiputera children in rural areas and longhouses, including Tamin and Selangau also have opportunities to advance, do business and to compete. If the Honourable Member for Padungan rejects efforts to develop the Bumiputera community, then it is clear that he wants Bumiputera votes in urban areas during elections, but he does not want to see the community itself progress.

Therefore, I urge all Bumiputera voters residing in urban areas to reject this candidate in the next election.... (*Applause*).... Reject the party that does not want to see you progress but only wants your vote.

CONCLUSION

For conclusion Tuan Speaker, I would like to thank the Premier, the Cabinet, civil servants, implementing agencies and fellow Honourable Members for their dedication. I wish all the GPS candidates every success in the coming state election. Looking ahead, I wish Honourable Members, officers of this House and all Sarawakians a Merry Christmas and a happy, healthy and prosperous New Year 2027. With that, I fully support the Supply Bill 2027 tabled by the Right Honourable Premier in this august House. Thank you, Tuan Speaker.

Timbalan Speaker: Thank you, Yang Berhormat for Tamin. Seterusnya, Yang Berhormat Krian. Silakan.

YB Dato Friday Anak Belik: Terima kasih, Tuan Speaker, kerana memberi peluang kepada Krian untuk mengambil bahagian dalam membahaskan Rang Undang-undang Perbekalan (2027), 2026 yang telah dibentangkan oleh Yang Amat Berhormat Datuk Patinggi Tan Sri (Dr) Abang Haji Abdul Rahman Zohari bin Tun Datuk Abang Haji Openg, Premier Sarawak merangkap Menteri Kewangan dan Ekonomi Baru dan juga Ahli bagi N.26 Gedong pada 12 Oktober 2026 di Dewan yang mulia ini. Mewakili rakyat Krian, saya amat gembira dan berterima kasih kepada Yang Amat Berhormat Premier dan Kerajaan GPS kerana sekali lagi berjaya membentangkan dan menyediakan satu belanjawan bagi Sarawak bagi tahun 2027 yang prihatin, *people centric*, inklusif dan *forward looking*.

Krian mengucapkan syabas dan terima kasih kepada Yang Amat Berhormat Premier. Di kesempatan ini juga, Krian mengucapkan selamat menyambut hari lahir ke-80 kepada Tuan Yang Terutama Yang di-Pertua Negeri Sarawak yang jatuh pada 10 Oktober 2026. Kami rakyat di DUN Krian mendoakan Tuan Yang Terutama Tun dan Yang Amat Berbahagia Toh Puan diberikan kesihatan dan kebahagiaan yang berpanjangan.

Saya juga mengucapkan jutaan terima kasih dan setinggi penghargaan kepada Tuan Yang Terutama Yang di-Pertua Negeri Sarawak kerana sudi dan berkenan untuk menganugerahkan Pingat Darjah Yang Amat Mulia Bintang Sarawak, Panglima Setia Bintang Sarawak kepada saya bersempena dengan hari lahir Tuan Yang Terutama yang ke-80 pada 10 Oktober 2026 yang lepas. Yang pasti, saya menerima gelaran ini dengan penuh kesyukuran dan menjadikannya sebagai dorongan untuk saya terus berkhidmat dan memberikan yang terbaik untuk membawa perubahan kepada kehidupan rakyat khususnya di DUN N.39 Krian.

Tuan Speaker, Belanjawan yang dibentangkan oleh Yang Amat Berhormat Premier, adalah hasil daripada kajian dan analisa yang amat teliti dengan mengambil kira ketidaktentuan yang berlaku di dunia sejak kebelakangan ini, seperti keadaan pasaran global yang tidak menentu, ketegangan geopolitik, dan kesan daripada perubahan iklim. Dengan berlatarbelakangkan senario ini, maka amatlah kritikal bagi sesebuah kerajaan untuk melakukan penyesuaian selari dengan tuntutan semasa dalam membuat sebarang perancangan. Yang penting ianya mesti mempunyai kekuatan dan berdaya saing, berpandangan jauh dan kesatuan ataupun perpaduan.

Tuan Speaker, belanjawan Sarawak 2027 yang bertemakan, *“Together Building Prosperity and Securing Our Futures”* ataupun *“Bersama Membina Kemakmuran dan Menjamin Masa Depan Kita”* bukan sekadar perancangan kewangan, tetapi merupakan satu *road map*, untuk meningkatkan kehidupan rakyat, memperkukuhkan ekonomi, memelihara jaringan keselamatan sosial, memperkukuhkan kedudukan fiskal dan membuka serta meneroka peluang baharu yang mampu membela dan meningkatkan kehidupan rakyat ke arah yang lebih sejahtera, makmur dan mampan sejajar dengan PCDS 2030.

Untuk memastikan Belanjawan Sarawak 2027 ini mencapai kejayaan seperti yang dirancang, ianya berdasarkan dengan lima matlamat strategik, sembilan teras strategik dan dibantu oleh inisiatif-inisiatif ataupun pemboleh yang menggariskan langkah dan tindakan secara teliti dan konprehensif, mencangkupi semua sektor pembangunan seperti infrastruktur, sosial, ekonomi, pendidikan, pelancongan, kebudayaan dan industri berasaskan teknologi dan AI hinggalah kepada *governance* dan tatacara pengurusan kewangan yang berkesan. In summary, in the words of YAB Premier, quote, *“It is a budget of confidence and a Budget of opportunity”*.

Tuan Speaker, the State Budget 2027 was carefully crafted based on the financial capability arising from the ability of the GPS Government in generating revenue projected to be amounting to RM15.091 billion in 2027 against RM13.049 billion in 2026, a marked increase of 16%. This was made possible due to the State’s strong fiscal foundation as a result of prudent financial management and forward-looking policies.

Tuan Speaker, unjuran hasil RM15.091 bilion membolehkan kerajaan mampu menyediakan satu bajet yang terbesar setakat ini dengan memperuntukkan RM14.845 bilion bagi meneruskan agenda pembangunan khususnya di kawasan luar bandar. Bajet 2027 memperuntukkan RM5.747 bilion sebagai perbelanjaan operasi dan RM9.98 bilion untuk membiayai perbelanjaan pembangunan. Ini menjadikan perbelanjaan pembangunan keseluruhan bagi tahun 2027 sebanyak RM10.098 bilion, pertambahan sebanyak RM826 juta daripada anggaran awal. Daripada jumlah RM10.098 bilion, sebanyak RM6.4 bilion dikhaskan untuk membiayai pembangunan luar bandar. Bajet 2027 juga memperlihatkan satu bajet lebih sebanyak RM246 juta.

PEMBANGUNAN LUAR BANDAR

Tuan Speaker, Krian menyambut baik penekanan Belanjawan Sarawak 2027 terhadap pembangunan luar bandar. Sebagai wakil rakyat yang mewakili kawasan luar bandar seperti Krian, saya yang masih jauh ketinggalan dalam aspek pembangunan, Krian amat mengalu-alukan bajet ini.

Tuan Speaker, ini merupakan penggal pertama saya menjadi wakil rakyat mewakili GPS di DUN N.39 Krian. Boleh saya katakan di sini bahawa Krian *only return to the mainstream development after 2022. As all of us know, from 2011 until 2021, Krian was under the opposition.* There was no RTP, no PPRMS, no MRP and practically left out from the mainstream development for 10 long years. Mengikut, *in the words of* Yang Berhormat Timbalan Premier Prof. Datuk Amar Dr Sim Kui Hian, *“Kita tengok dan kita dengar saja”*.

When I took over, Tuan Speaker, I have a lot of catching ups to be made. On this note, Tuan Speaker, I strongly feel that those initiatives like RTP, PPRMS, MRP and many others, not only to be continued but must be intensified and enhanced further as this form of low-hanging fruits sort of development projects can really improve the livelihood of the rural community especially in Krian.

Tuan Speaker, seterusnya saya ingin berkongsi dan melaporkan mengenai projek-projek pembangunan yang telah dan sedang dilaksanakan di kawasan DUN Krian sejak tahun 2022 hingga 2026.

PROJEK RTP

Tuan Speaker, kawasan DUN Krian mula menikmati RTP pada 2022. Sehingga kini menerima peruntukan RTP berjumlah RM27,500,000 untuk melaksanakan sebanyak 206 projek iaitu melibatkan 190 buah rumah panjang, 13 buah sekolah, sebuah gereja dan dua buah projek prasarana awam. Kebanyakan projek tersebut sudah siap dan hanya beberapa buah projek bagi tahun 2026 yang masih dalam proses pelaksanaan.

Dari maklum balas yang kita terima, Tuan Speaker, ternyata projek RTP mempunyai impak yang besar dan positif terhadap masyarakat luar bandar. Ianya mampu mempercepatkan proses mentransformasikan sektor luar bandar terutama sekali bagi projek yang berbentuk menaik taraf prasarana yang mampu meningkatkan taraf hidup dan kualiti hidup masyarakat luar bandar. Mewakili rakyat di Krian, saya mengucapkan berbilang terima kasih dan setinggi penghargaan kepada Yang Amat Berhormat Premier serta Kerajaan GPS di atas inisiatif dan keprihatinan membela nasib rakyat.

MRP-PPRMS

Tuan Speaker, Projek Penambahbaikan Rumah Rakyat Miskin Sarawak juga merupakan satu projek ataupun inisiatif Kerajaan GPS untuk membantu golongan kurang berkemampuan untuk membaiki pulih rumah panjang. Sejak tahun 2022 hingga bulan September 2026, kita di Krian telah menerima peruntukan sebanyak RM4,500,000 untuk membantu seramai 700 isi rumah. Ianya melibatkan projek mengganti bumbung ataupun atap rumah, membaiki pulih dinding rumah dan sebagainya. PPRMS benar-benar boleh membantu untuk memberi keselamatan dan keselesaan kepada penerima.

MRP (PROJEK KHAS)

Tuan Speaker, Projek Kecil Luar Bandar ataupun MRP telah dilaksanakan di Sarawak sejak sekian lama. Projek ini merupakan peruntukan kewangan daripada Kerajaan Sarawak yang disalurkan terus kepada akaun penerima seperti JKKK, Biro Wanita, PIBG sekolah, persatuan dan NGOs. Ianya amat signifikan dan popular di kalangan penduduk luar bandar. Di kawasan DUN Krian, dari tahun 2022 hingga 2026 kita telah menyalurkan sebanyak RM11,500,000 kepada 985 penerima yang terdiri daripada JKKK, PIBG, kelab dan persatuan, rumah ibadat dan juga Biro Wanita. Untuk makluman, di DUN Krian terdapat 260 buah rumah panjang, 100 Biro Wanita, 30 buah sekolah, dan tidak kurang dari 10 buah persatuan dan kelab.

BETONG DIVISION DEVELOPMENT AGENCY (BDDA)

Tuan Speaker, kita di bahagian Betong amat berterima kasih kepada Yang Amat Berhormat Premier kerana telah meluluskan peruntukan berjumlah RM1.5 bilion kepada BDDA pada tahun 2023, dan ianya diagihkan secara sama rata di kalangan Ahli Dewan Undangan Negeri dan Parlimen di Bahagian Betong. Setiap ADUN mendapat RM201,500,000. Untuk DUN Krian, kita telah mengenal pasti sebanyak 92 buah projek, dan di antaranya projek menaik taraf infrastruktur seperti jalan dan jambatan dengan bilangan sembilan projek menaik taraf jalan dengan perbelanjaan ataupun kos RM128 juta, 43 jalan ladang (RM14.2 juta), projek bantuan baja kepada 1,683 orang penanam kelapa sawit dan lada (RM4 juta), projek ternakan kepada 100 orang penerima (RM1.2 juta), projek lampu solar kepada 248 penerima (RM2 juta), Menaik taraf Kompleks Sukan Saratok (RM15 juta), Bina Baru Pusat Pembangunan Komuniti dan Warisan Krian (RM15 juta), Naik taraf Pusat Beribadah Wong Klansau (RM5 juta) dan penyediaan infrastruktur di Pusat Perkhidmatan Baru Daerah Kecil Nanga Budu (RM5 juta). Demi memastikan kelangsungan tempo pembangunan, kita mengharapkan peruntukan dalam fasa kedua akan menyusul selepas ini.

PROJEK MESRA RAKYAT (PMR P FEDERAL)

Tuan Speaker, selain itu, kita juga menerima peruntukan daripada Kerajaan Pusat di bawah PMR berjumlah RM525,000 untuk melaksanakan sembilan buah projek infrastruktur. Kita juga menerima RM4 juta daripada Kementerian Ekonomi, Putrajaya untuk melaksanakan lapan buah projek prasarana.

UNIFOR

Kita di Sarawak amat bertuah kerana ada seorang pemimpin yang betul-betul memahami keperluan semua lapisan masyarakat tak kira agama dan kepercayaan. Sarawak adalah merupakan satu-satunya negeri di Malaysia yang ada agensi khas ditubuhkan untuk menjaga kepentingan dan keperluan agama-agama lain. Dalam tempoh lima tahun yang lepas, UNIFOR menyalurkan sebanyak RM3,279,700 kepada 18 rumah ibadat di kawasan DUN Krian.

LEMBAGA KUMPULAN WANG KAWASAN KONSESI HUTAN

Tuan Speaker, salah satu sumber peruntukan untuk melaksanakan beberapa projek infrastruktur di Kawasan DUN Krian ialah daripada Lembaga Kumpulan Wang Kawasan Hutan, Sarawak yang ditubuhkan pada tahun 1980an. Dalam tempoh lima tahun yang lepas, Krian telah menerima dana berjumlah RM17 juta untuk melaksanakan 18 buah projek infrastruktur seperti jambatan, jalan dan dewan orang ramai.

PINJAMAN MEMBAIK PULIH/ MEMBINA RUMAH PANJANG

Tuan Speaker, setakat ini Kawasan DUN Krian telah mendapat pinjaman sebanyak RM9,337,776.50 juta daripada Housing Development Corporation dan terima kasih kepada Pengerusinya termasuk dari Kerajaan Persekutuan melibatkan seramai 253 peminjam dari Kawasan Krian. Program ini amat signifikan dan mempunyai impak yang tinggi kepada penduduk rumah panjang di luar bandar untuk membolehkan mereka membaikpulih atau membina baru rumah panjang yang lebih selesa.

BANTUAN EHSAN KEBAKARAN RUMAH (BEKR)

Tuan Speaker, penduduk yang menghadapi musibah bencana seperti kebakaran juga tidak dilupakan. Kerajaan Sarawak terus prihatin dengan menyalurkan bantuan untuk meringankan bebanan mereka yang ditimpa musibah bencana. Setakat ini, Kerajaan Sarawak melalui Jawatankuasa Pengurusan Bencana Negeri Sarawak (SDMC) sudah menyalurkan sebanyak RM4,340,000.00 kepada empat penerima iaitu seorang individu dan tiga buah rumah panjang yang terlibat dengan bencana kebakaran dalam tempoh tiga tahun yang lalu.

**KERJA-KERJA PENYELENGGARAAN/PROJEK 1B/ PROJEK RMK SEKOLAH-SEKOLAH DAIF
DI DUN KRIAN 2026 (JABATAN PENDIDIKAN NEGERI SARAWAK)**

Tuan Speaker, YAB Premier dan Kerajaan GPS Sarawak amat mengambil berat akan pembangunan pendidikan di Sarawak. Banyak usaha dan inisiatif telah diambil dan akan terus diambil untuk memperkasakan pembangunan dalam sektor ini. Ini terbukti dimana saban tahun bajet untuk sektor ini kian bertambah. Dan dalam perbelanjaan 2027, kerajaan telah menyediakan RM454.34 juta untuk pembangunan pendidikan dan pembangunan bakat di Sarawak. Setakat 2026, usaha untuk memperbaiki fasiliti pendidikan sedia ada di DUN Krian terus dipergiat dimana kerajaan telah memperuntukan RM62,760,000.00 untuk menyelenggara dan membina semula 10 buah sekolah rendah.

BEKALAN AIR BERSIH (JBALB)

Tuan Speaker, bekalan air bersih merupakan keperluan asas yang sangat penting kepada setiap manusia. Air bukan sahaja diperlukan untuk meneruskan kehidupan, malah menjadi asas kepada kesihatan, kebersihan, pendidikan, pembangunan ekonomi dan kesejahteraan masyarakat. Masyarakat di luar bandar, termasuk di rumah panjang dan kampung di pedalaman berhak menikmati kemudahan air bersih yang selamat dan boleh dipercayai. Ianya juga sebagai penentu kepada kualiti hidup yang lebih baik. Untuk DUN Krian, terdapat beberapa kawasan rumah panjang yang masih belum mendapat bekalan air bersih sehingga kini... *(Interruption)*...

Timbalan Speaker: Sila gulung, Yang Berhormat.

YB Dato Friday anak Belik: Namun demikian, kita amat bersyukur dan berterima kasih kepada YAB Premier kerana baru-baru ini telah meluluskan sebanyak RM185 juta ke kawasan Brayang, Ulu Sebetan, Mudong, Tapang Ujan, Kop Ibus dan kawasan-kawasan di sekitar. Kedua, Kerajaan Sarawak juga telah meluluskan sebanyak RM240 juta untuk menaiktaraf Loji Bekalan Air di Kaki Wong yang mampu untuk menghasilkan 60ml air sehari berbanding dengan keadaan sekarang hanya 30ml sehari.

INFRASTRUKTUR TELEKOMUNIKASI DAN LIPUTAN INTERNET

Tuan Speaker, setakat ini di Kawasan DUN Krian boleh dikatakan kebanyakan kawasan dapat dihubungi dengan telefon dan mendapat bekalan liputan internet. Namun demikian ada beberapa kawasan *spot* ataupun *lifeline spot* yang masih apa nama menerima liputan yang kurang memuaskan. Jadi, kita memohon kepada MCMC dan juga SMA supaya melihat kepada perkara ini untuk memperbaiki keadaan liputan di kawasan-kawasan yang tertentu.

Timbalan Speaker: Sila gulung, Yang Berhormat.

YB Dato Friday anak Belik: Sebagai mengakhiri ucapan saya ini Tuan Speaker, saya ingin menyeru kepada semua pihak iaitu pihak kerajaan serta sektor swasta, institusi pendidikan, masyarakat sivil dan rakyat jelata agar bersama-sama memainkan peranan masing-masing. Kerajaan bertanggungjawab mencipta peluang, manakala kita sebagai rakyat Sarawak bertanggungjawab merebut peluang, as in the words of YAB Premier say, "*Budget 2027 is a Budget of Opportunity*". Kejayaan Belanjawan 2027 tidak akan diukur semata-mata melalui angka yang dibentangkan, tetapi melalui sejauh mana setiap peruntukan dapat dilaksanakan dengan cekap, telus dan berkesan demi kesejahteraan rakyat.

Akhir kata, dengan penuh yakin dan harapan, saya menyokong sepenuhnya Belanjawan Sarawak 2027 yang dibentangkan oleh YAB Premier pada 12 Oktober 2026 yang lepas di Dewan yang mulia ini. Semoga dengan setiap langkah yang kita ambil hari ini menjadi asas kepada Sarawak yang lebih makmur, inklusif dan berdaya saing untuk generasi akan datang. Saya juga ingin mengucapkan berbilang terima kasih kepada Tuan Speaker bersama dengan staf DUNS yang telah mengendalikan Persidangan dengan cemerlang. Begitu juga kepada semua anggota kakitangan awam Sarawak yang telah membantu menjayakan persidangan kali ini. Saya mengucapkan selamat menyambut Hari Krismas kepada rakan-rakan yang meraikannya, Selamat Tahun Baru 2027 kepada semua dan selamat berjuang kepada rakan-rakan ADUN semua.

Dengan ini, Tuan Speaker, Krian menyokong Rang Undang-undang Perbekalan (2027), 2026 serta Usul untuk merujuk Resolusi Anggaran Perbelanjaan Pembangunan bagi tahun 2027. Sekian, terima kasih.

Timbalan Speaker: Terima kasih, Yang Berhormat Krian. Seterusnya, Yang Berhormat Pelagus. Silakan.

YB Encik Wilson Nyabong Ijang: Salam Sarawakku Sayang and Salam Segulai Sejalai.

Tuan Speaker, thank you very much for giving me the opportunity to participate in the debate on the Supply (2027) Bill, 2026, tabled by the Right Honourable Premier of Sarawak, YAB Datuk Patinggi Tan Sri (Dr) Abang Haji Abdul Rahman Zohari bin Tun Datuk Abang Haji Openg. I wish to congratulate the Right Honourable Premier for presenting a forward-looking Budget, guided by the theme, "*Together Building Prosperity and Securing Our Futures.*"

With projected revenue of RM15.091 billion, development expenditure of RM10.098 billion and an anticipated surplus of RM246 billion, Budget 2027 amounting to RM14.845 billion, demonstrates Sarawak's capacity to pursue economic growth while maintaining fiscal discipline. I particularly welcome the allocation of RM6.4 billion, representing approximately 64% of development expenditure, for rural development.

For constituencies such as Pelagus, this commitment is especially significant. Our people expect development that improves accessibility, creates economic opportunities and raises their standard of living. In supporting this Bill, I wish to focus on four key areas: infrastructure, education, welfare and agriculture, with particular attention to the development needs of my constituency.

INFRASTRUCTURE: CONNECTIVITY, SAFETY AND ECONOMIC DEVELOPMENT

Tuan Speaker, I welcome the allocation of RM742 million for roads and bridges throughout Sarawak, together with continued investment in water supply, electricity and other essential infrastructure. For rural communities, infrastructure is not a luxury. It is a necessity that determines access to education, healthcare, employment and economic opportunities. Allow me to highlight several infrastructure developments in my constituency N.61 Pelagus, together with matters requiring the government's continued attention.

The Nanga Tulie Ferry Project

I express my sincere appreciation to the Sarawak Government for approving this important project. With construction of the ferry ramp underway, I request JKR Sarawak to ensure that necessary approach road connecting the ferry terminal to the main road at Kampung Sawang, Kapit together with proper road access on the northern side of the river, is provided.

While we await permanent bridges for long-term connectivity, the ferry will serve as an important interim solution for transporting people, vehicles and goods. The ferry is a practical solution for today, but permanent bridge connectivity must remain our long-term objective. It is therefore essential that the connecting roads are completed so that the ferry service can operate effectively from the outset.

Infrastructure Projects Under the Upper Rajang Development Agency (URDA) of RECODA

I wish to express my appreciation to the Sarawak Government and URDA for implementing three important road projects within my constituency.

- (a) The Baleh Bridge-Pelagus Resort Road. Along the right bank of the Batang Rajang travelling upstream from Nanga Baleh. For this project, it is Phase 1, Section 2 has been completed, while Section 1, which was retendered, is nearing completion. However, Phase 2 remains necessary to bridge the missing link between these two sections. I, therefore, request that funding for Phase 2 be expedited to ensure continuous road connectivity;
- (b) In Sungai Sut, Kapit area, the Rumah Taing-Existing Logging Road. While Phase 1 completed, priority should now be given to funding Phase 2, which will extend the road connection to Antaroh junction and link the surrounding communities to the existing tar-sealed road network;

- (c) Sungai Bena Road. New road from Rumah Undi towards Rumah Ai, Antawau Bena. Phase 1 has been completed and early approval for funding the proposed Phase 2 is essential to complete the connection to Rumah Ai.

Tuan Speaker, these projects must not remain as disconnected road sections. I call upon the relevant agencies to expedite the necessary Phase 2 allocations, closely monitor ongoing works and ensure that these roads are completed as continuous, functional connections that deliver meaningful benefits to our rural communities.

The Nanga Tulie-Rumah Bujah Road Project

I am pleased to highlight this construction of the 17.3km road from Nanga Tulie to Rumah Bujah, Nanga Pelagus, implemented under the supervision of JKR Sarawak and funded by the Ministry of Rural Development Malaysia is nearly completion. I commend the government and the implementing agencies for this development. However, Tuan Speaker, our infrastructure ambitions must not stop at Nanga Pelagus.

I strongly call upon the government to prioritise the continuation of road connectivity from Nanga Pelagus through Merit, Anap and Sangan, onwards to Bintulu. This proposed connection must be recognised not merely as a rural road, but as a strategic economic corridor linking Kapit and the interior of Sarawak to Bintulu's industrial and port facilities.

Beyond improving domestic connectivity, this proposed corridor also holds significant potential for regional economic development. With future road connectivity towards Tapak Megah in Kapit and Long Nawang in Kalimantan, Indonesia, it could provide an alternative route linking Sarawak to Nusantara, Indonesia's new capital. Such connectivity would position Kapit as a potential gateway for cross-border trade, investment, tourism and economic cooperation between Sarawak and Kalimantan, Indonesia while opening new markets and opportunities for our rural communities.

Tuan Speaker, Kapit possesses considerable potential in agriculture, agro-processing, livestock, food production and other value-added industries. For many years, timber has contributed significantly to our local economy. However, our future must also be built upon a more diversified and sustainable economic base.

A reliable connection to Bintulu would reduce logistical barriers, improve market access, attract investment and create new business and employment opportunities, particularly for our younger generation. A road is not merely concrete, asphalt and bridges. A road is an economic enabler. It connects farmers to markets, businesses to investors and rural communities to wider economic opportunities. I therefore, propose that this strategic economic corridor be accorded priority in future development planning and budget allocations, supported by a clear and coordinated implementation strategy.

Tuan Speaker, I must also draw the attention of this August House to an urgent matter concerning Jalan Jiwa Murni, connecting Kapit, Baleh, Merit and Belaga. The existing 60km Baleh-Merit stretch and the 130km Merit-Belaga stretch have improved connectivity and opened new socio-economic opportunities.

However, the existing road conditions continue to raise serious safety concerns. Frequent accidents including those resulting in tragic loss of life, demonstrate the need for urgent intervention. In view of those safety concerns, I strongly urge the Public Works Department (JKR) and the Ministry of Defence Malaysia to expedite the formal handover of Jalan Jiwa Murni, so that the necessary upgrading, maintenance and road safety improvements can be undertaken without further delay.

I further request the Sarawak Government to engage closely with the Federal Government to expedite the handover process. This is not merely a matter of an administrative procedure. It is a matter of public safety. Yes, road connectivity is important, but road safety must never be

compromised. We cannot afford to wait for more lives to be lost before the necessary improvements are made.

I also wish to highlight the need for revenue re-engineering to strengthen local authority services in Kapit Division. Kapit Division contributes significantly to Sarawak's economy through its natural resources, including its hydroelectric power. However, its vast geographical area, scattered rural settlements and high service delivery costs continue to pose significant challenges.

I, therefore, propose that the Sarawak Government consider a suitable funding mechanism whereby a portion of the revenue generated from natural resources is channelled back to the contributing regions especially like Kapit, enabling local authorities to improve essential services such as waste management, public lighting, drainage and basic amenities for rural communities. Kapit should not merely contribute to Sarawak's revenue. Its people must also enjoy a fair share of the development and prosperity generated from its resources.

EDUCATION: INVESTING IN SARAWAK'S FUTURE GENERATIONS

Tuan Speaker, my second point concerns education and human capital development. I commend the Sarawak Government for allocating RM200 million for the Free Tertiary Education Scheme (FTES), expected to benefit up to 10,600 students.

This initiative represents a significant investment in our future generation and will reduce the financial burden on many Sarawakian families. I also welcome the allocation of RM30.5 million for the Free Laptop programme. However, access to education extends beyond tuition fees and learning devices. Students from rural areas continue to face additional expenses involving transportation, accommodation and daily living costs. Many also encounter challenges arising from limited internet connectivity.

I call for greater support for rural students, alongside continue collaboration with the Federal Government to improve rural schools, student hostels, teacher's quarters and educational facilities. A child born in a remote area must have the same opportunity to succeed as a child born in the city like Kuching, Sibul, Bintulu and Miri.

I also wish to highlight the important role of *Tabung Ekonomi Gagasan Anak Sarawak* (TEGAS), in supporting digital skills development, technical training, entrepreneurship and youth empowerment. I wish to commend TEGAS for its continued commitment to organising annual education and career outreach programmes in Kapit. Bringing together educational institutions and industry players to provide secondary school student and school leavers with valuable exposure to higher education, technical and vocational training, and career opportunity.

I hope these meaningful initiatives will continue and further strengthened to empower our rural youth with the knowledge, skills and opportunities needed for their future. Our education policies must be aligned with Sarawak's future economic needs, including engineering, renewable energy, agriculture, digital technology and technical and vocational education. We must not merely produce graduates. We must develop skilled, capable and competitive Sarawakians who are ready to contribute to Sarawak's economic transformation.

WELFARE: ENSURING THAT NO SARAWAKIAN IS LEFT BEHIND

Tuan Speaker, my third point concerns the welfare of well-being of *rakyat*. I welcome the allocation of RM650 million for *Sumbangan Keperluan Asas Sarawak* (SKAS), RM45.9 million for welfare assistance programmes and RM50 million for the Senior Citizen Health Benefit.

These initiatives demonstrate the government's commitment to support lower-income households, senior citizens and vulnerable communities. However, many residents in the rural and

interior area continue to face difficulties accessing assistance due to geographical distance, high transportation costs, limited internet connectivity and administrative requirements.

I, therefore, propose that the government strengthen its outreach services and simplify application procedure, particularly for senior citizens, person with disabilities and vulnerable households in remote communities.

In this regard, I commend *program Sarawakku Sayang* for bringing government services closer to the people. I propose that its outreach activities be expanded to more remote settlements, with greater emphasis on on-site welfare applications, consultations and follow-up assistance. government services must reach the *rakyat*, rather than requiring the *rakyat* to overcome unnecessary obstacles to reach the government.

Beyond financial assistance, our welfare initiatives should also promote skills development, entrepreneurship and sustainable income-generating opportunities, empowering vulnerable households to become more economically independent. Ultimately...*(Interruption)*...

Timbalan Speaker: Gulung, gulungkan, Yang Berhormat.

YB Encik Wilson Nyabong anak Ijang: The success of our welfare programmes must be measured by the improvements by bringing to people's lives, improvements they bring to people's lives.

AGRICULTURE: STRENGTHENING FOOD SECURITY AND RURAL INCOMES

Tuan Speaker, I welcome the allocation of RM20.47 million for paddy development, together with the government's broader RM1 billion commitment towards transforming Sarawak's paddy industry. I also acknowledge the allocations of RM24.57 million of livestock development, RM27.75 million for smart agriculture and RM53.4 million for agricultural infrastructure.

These investments are important for strengthening food security and modernising our agricultural sector. However, agricultural transformation must also benefit the rural smallholders, particularly those in the interior who face challenges in accessing machinery, technical assistance, financing and reliable markets.

I, therefore, propose greater emphasis on agricultural extension services, mechanisation support, collection centres and processing facilities, supported by efficient transportation networks to connect rural produces with wider markets. There is little economic benefit in increasing agricultural production if our farmers cannot transport and roll support produce reasonable price. To reinforce the strategic importance of the proposed Kapit-Bintulu economic corridor, which could improve market access and support the development of commercially viable agriculture value-added industries.

At the same time, greater participation among rural youth should be encouraged through modern farming technologies, entrepreneurship programmes and access to agricultural financing. Agriculture must be no longer be viewed merely as a traditional occupation, but as a viable and competitive industry capable of generating sustainable incomes, employment opportunities and economic growth.... *(Interruption)*...

Timbalan Speaker: Please wind up, Yang Berhormat.

YB Encik Wilson Nyabong anak Ijang: Yes. Ya. So, okay Sir. Tuan Speaker, our rural communities.

CONCLUSION: TRANSLATING BUDGET COMMITMENT INTO RESULT

Tuan Speaker, as I conclude, I wish to reiterate my support for the Sarawak Budget 2027 and the development direction outlined by the Yang Amat Berhormat Premier of Sarawak. This Budget provides significant resources for infrastructure, education, welfare and agriculture. However, the true success of a Budget must be measured not merely by the amount allocated, but by the tangible improvements it brings to the lives of our *rakyat*.

As Sarawak advances towards the aspirations of PCDS 2030, we must ensure that rural and interior regions progress alongside our urban centres. Development must not be determined by where person lives, but by the opportunities available by Sarawakian.

I, therefore, call upon all implementing ministries, departments and agencies to ensure that the allocations under Budget 2027 are translated into timely, effective and measurable outcomes for our *rakyat*. Let us ensure that Sarawak's prosperity reaches every division, every district, villages and longhouse.

With these observations and constructive suggestions, I once again congratulate the Right Honourable Premier for presenting this forward-looking budget. Before I take my seat, I wish to record my appreciation to Timbalan Speaker and his staff and also Tuan Speaker, the staff of this august House, government officers and all those involved in the smooth conduct of this sitting. With that Tuan Speaker, I fully support the Sarawak Budget 2027 and the passing of the Supply (2027) Bill, 2026. Thank you, Tuan Speaker.

Timbalan Speaker: Thank you, Yang Berhormat Pelagus. Seterusnya, Yang Berhormat Engkilili. Silakan.

YB Encik Johnichal Rayong anak Ngipa: Good afternoon, Tuan Speaker. Ingin saya mengambil kesempatan ini untuk mengucapkan terima kasih kepada Yang Amat Berhormat Premier Sarawak kerana telah membentangkan Belanjawan Tahun 2027 pada 12 Oktober 2026 yang lepas dan merupakan bajet belanjawan yang berbesar yang pernah dibentangkan di Dewan yang mulia ini sebanyak RM15.091 billion yang mana 64% (RM6.4 billion) daripada peruntukan tersebut adalah untuk pembangunan di kawasan luar bandar termasuk DUN N.33 Engkilili dalam merapatkan jurang pembangunan bandar dan luar bandar.

Yang menarik perhatian kita semua adalah tujuh dalam Belanjawan Sarawak. Di antaranya adalah pembangunan luar bandar, infrastruktur asas, bantuan rakyat, pendidikan dan modal insan, ekonomi digital dan tenaga hijau, kesejahteraan rakyat dan simpanan masa depan. Saya juga ingin merakamkan penghargaan kepada Tuan Residen, Pegawai Daerah, jabatan teknikal, pemimpin masyarakat, Ketua Kaum, Ketua Masyarakat dan penduduk-penduduk keseluruhannya di Kawasan DUN Engkilili kerana sentiasa sejak lima tahun ini ataupun 20 tahun yang lepas kita telah memberi kerjasama untuk membangunkan kawasan kita.

Pembangunan tidak boleh bergantung kepada keputusan di peringkat atasan sahaja dimana ia memerlukan pelaksanaan yang telus, penyelarasan yang berkesan dan maklum balas berterusan terutamanya daripada rakyat tempatan. Sebagai wakil rakyat, saya menjalankan tugas sebagai perancangan dan jambatan daripada rakyat ke agensi-agensi, jabatan-jabatan kerajaan, Kementerian-kementerian dan kepada pucuk pimpinan khasnya kepada Yang Amat Berhormat Premier Sarawak.

Tuan Speaker, salah satu perkara yang sangat penting kepada penduduk ialah usaha menaiktaraf daerah kecil Engkilili kepada sebuah daerah penuh. Bagi saya ingin mengulangi permohonan ini sekali lagi supaya cadangan ini dapat dipertimbangkan oleh pihak kerajaan dengan segera. Saya amatlah menghargai mengenai kelulusan peruntukan berkaitan usaha ini dan berharap segera urusan pentadbiran serta pelaksanaannya dapat dipercepatkan mengikut proses and keputusan pihak berkuasa berkenaan.

Peningkatan status pentadbiran ini bukan semata-mata perubahan nama. Ia diharapkan dapat memperkuat penyampaian perkhidmatan kerajaan, meningkatkan keupayaan penyelarasan pembangunan, memudahkan urusan penduduk dan menjadikan Engkilili pusat perkhidmatan yang lebih berkesan bagi kawasan sekitarnya.

Saya memohon supaya keperluan bangunan, penempatan pegawai, kemudahan kaurters perkhidmatan dan hubungan antara agensi turut diberi perhatian juga. Kita mahu rakyat benar-benar merasai manfaat perubahan ini, khususnya penduduk rumah panjang dan kampung yang perlu melakukan perjalanan jauh untuk mendapatkan perkhidmatan.

Stadium Baharu dan Balai Bomba Engkilili

Tuan Speaker, saya turut menyambut baik perancangan pembinaan stadium baharu di Engkilili yang telah dimaklumkan telah mendapat kelulusan peruntukan. Kemudahan sukan yang baik bukan sekadar tempat pertandingan. Ia juga ruang pembentukan disiplin, perpaduan komuniti, pembangunan bakat belia dan penganjuran program masyarakat.

Saya berharap reka bentuk dan pengurusan stadium ini mengambil kira kegunaan pelbagai lapisan masyarakat, kemudahan asas, keselamatan, penyelenggaraan serta akses golongan orang kurang upaya. Dengan perancangan yang baik, stadium ini boleh menjadi kebanggaan Engkilili dan kawasan sekitarnya.

Dalam masa yang sama, saya mengalu-alukan cadangan pembinaan Balai Bomba Engkilili yang dimaklumkan telah diluluskan peruntukannya. Bagi kawasan yang mempunyai penempatan berselerak, kehadiran kemudahan bomba dan penyelamat yang lebih dekat amat penting untuk meningkatkan kesiapsiagaan menghadapi kebakaran, kemalangan serta bencana.

Saya memohon agar jadual pelaksanaan, penyediaan tapak, keperluan tenaga kerja dan kelengkapan operasi diberi perhatian sewajarnya supaya manfaat projek ini dapat dinikmati secepat mungkin. Keselamatan rakyat hendaklah sentiasa menjadi keutamaan kita.

Jalan raya dan Hubungan Luar Bandar

Tuan Speaker, rangkaian jalan raya merupakan nadi pembangunan luar bandar Di DUN.33 Engkilili. Masih terdapat keperluan untuk meningkatkan mutu jalan penghubung antara pekan, kampung, rumah panjang, kawasan pertanian dan kemudahan awam.

Terima kasih kepada Yang Berhormat Timbalan Premier Sarawak, yang merangkap sebagai Menteri Kewangan dan Ekonomi Baru Kedua dan Menteri Infrastruktur dan Pembangunan Pelabuhan dan pihak JKR kerana telah mengadakan Program XPDC 3.0 ke kawasan-kawasan bekas jalan balak di Ulu Skrang di DUN N.33 Engkilili pada 12 Ogos 2026 yang lalu. Dalam XPDC ini masalah-masalah jalan raya tersebut termasuk beberapa jambatan, *slope* dan parit jalan dapat diselesaikan hasil daripada program *walkabout* XPDC 3.0 tersebut.

Saya menghargai juga kerja-kerja jalan yang telah disiapkan dan usaha projek seterusnya dilakukan. Namun, saya juga ingin memohon supaya penilaian keutamaan dibuat berdasarkan keadaan sebenar di lapangan, termasuk jalan yang kerap rosak, sistem saliran yang tidak memadai, risiko tanah runtuh, jambatan dan laluan yang menjadi sukar ketika musim hujan.

Jalan yang baik mengurangkan kos pengangkutan hasil pertanian, memudahkan murid hadir ke sekolah, mempercepatkan perjalanan pesakit mendapatkan rawatan dan membuka ruang aktiviti ekonomi. Justeru, saya mencadangkan agar pemantauan mutu kerja, penyelenggaraan berkala dan penyelarasan antara agensi diperkukuh. Saya juga berharap projek yang masih dalam perancangan dapat diberikan garis masa yang jelas setelah proses teknikal dan kelulusan dimuktamadkan. Penduduk perlu mendapat maklumat yang tepat supaya harapan mereka dapat diurus dengan bertanggungjawab.

Bekalan Air Bersih dan Elektrik Luar Bandar

Tuan Speaker, saya ingin merakamkan penghargaan kepada Kerajaan Sarawak atas pelaksanaan Projek Loji Air Rawatan Baharu Engkilili yang bernilai RM312.97 juta dengan kapasiti 7,000 liter juta sehari, kalau sudah siap nanti. Projek ini amat penting dalam usaha memastikan rakyat di kawasan Engkilili dan sekitarnya mendapat bekalan air bersih yang stabil, mencukupi dan berkualiti. Saya juga ingin mengucapkan terima kasih pada kerajaan kerana telah membina Projek San Semanju HLT yang dilaporkan telah siap sepenuhnya pada Mei 2026. Dengan operasinya HLT ini, akan memberi manfaat pada penduduk San Semanju, Sebilau, kawasan Setenggin, Sedarat dan kawasan-kawasan yang sekitarnya.

Keperluan asas yang terus menjadi perhatian saya ialah bekalan air bersih yang stabil dan bekalan elektrik yang selamat serta boleh dipercayai. Walaupun pelbagai kemajuan telah dicapai, cabaran di sesetengah kawasan luar bandar masih memerlukan tindakan susulan. Saya memohon agar kerja menaik taraf sistem bekalan air seluruh kawasan saya, sambungan ke penempatan yang belum mendapat liputan memuaskan, pengurangan gangguan bekalan dan penyelenggaraan infrastruktur diberi keutamaan di masa depan. Bekalan air bersih berkait secara langsung dengan kesihatan, dan juga kebersihan serta kesejahteraan keluarga.

Bagi elektrik luar bandar pula, usaha penyambungan, pengukuhan rangkaian dan penyelesaian masalah gangguan bekalan perlu diteruskan. Dalam ekonomi moden, elektrik yang stabil bukan sahaja diperlukan untuk pencahayaan, tetapi juga pembelajaran digital, perusahaan kecil, pemprosesan makanan dan aktiviti-aktiviti perniagaan.

Saya mencadangkan satu mekanisme pemantauan bersepadu di peringkat kawasan, supaya aduan rakyat dapat direkodkan, disalurkan kepada agensi yang berkaitan dan diberikan maklum balas tentang status penyelesaian. Saya memohon sekali lagi supaya penyambungan api letrik daripada Rumah Panau Enteberu kawasan DUN Meluan disambung kepada kawasan Sungai Paya dan kawasan-kawasan Lepong Kepayang di kawasan DUN Engkilili Ulu Skrang untuk dipercepatkan.

Pendidikan, Modal Insan dan Peluang Anak Luar Bandar

Tuan Speaker, pendidikan amatlah menyentuhi hati sanubari saya. Pendidikan adalah kunci kejayaan masa depan untuk memajukan sebuah wilayah Sarawak maju, aman damai dan stabil serta mencapai wilayah yang maju menjelang tahun 2030. Terima kasih kepada Yang Amat Berhormat Premier kerana beliau mempunyai visi yang jauh dan amatlah mementingkan pendidikan untuk rakyat Sarawak.

Sarawak adalah satu-satunya negeri di Malaysia dan satu-satunya Kerajaan GPS yang memberikan berbagai-bagai bantuan dan pendidikan percuma untuk anak-anak Sarawak baik di peringkat tadika dan ke peringkat universiti. Di antara bantuan adalah seperti *Free Tertiary Education Scheme* atau FTES, kepada semua anak-anak Sarawak yang belajar di empat universiti tempatan. *Sarawak Owned Universities* dan juga *Free Laptop Programme*, *Free Book Voucher Programme*, *Special Pocket Money*, menolong anak-anak membayar PTPTN yang telah membayar sebanyak 30% daripada jumlah pinjaman, Inisiatif Graduan Pulang Sarawak (i-GPS), Biasiswa Pinjaman Negeri Sarawak dan Tuanku Abdul Rahman dan *Local Scholarship Loan* diberi oleh Yayasan Sarawak dan banyak lagi diberi oleh bantuan oleh Kerajaan GPS untuk anak-anak kita di Sarawak ini. Kita cukup bertuah kerana kita mempunyai sebuah kerajaan di bawah Yang Amat Berhormat Premier kita.

Saya menyokong aspirasi Kerajaan Sarawak untuk menjadikan negeri ini sebuah hub pendidikan serantau yang menarik pelajar serta bakat dari dalam dan luar negara. Pembangunan pendidikan tinggi dan pendidikan antarabangsa akan meningkatkan daya saing Sarawak serta membantu membentuk tenaga kerja yang berpengetahuan. Namun, dalam mengejar kecemerlangan antarabangsa, kita hendaklah memastikan anak-anak luar bandar tidak tertinggal.

Pelajar dari Engkilili perlu mempunyai akses yang adil kepada pendidikan berkualiti, bantuan pembelajaran, maklumat biasiswa, latihan kemahiran dan peluang melanjutkan pengajian.

Saya mengesyorkan program bimbingan kerjaya dan pendidikan tinggi yang lebih tersusun di sekolah-sekolah luar bandar, di samping pengukuhan capaian internet dan kemudahan pembelajaran digital. Perhatian juga perlu diberikan kepada latihan teknikal dan vokasional yang relevan dengan keperluan industri Sarawak. Setiap anak Sarawak, tanpa mengira tempat lahir, wajar diberikan peluang untuk menyumbang kepada masa depan negeri dan ini adalah polisi yang terbaik oleh Kerajaan GPS di bawah kepimpinan Yang Amat Berhormat Premier.

Ekonomi Desa, Pertanian dan Keusahawanan

Seterusnya Tuan Speaker, berkenaan dengan ekonomi desa, pertanian dan keusahawanan. Pembangunan infrastruktur perlu disertai langkah yang mampu meningkatkan pendapatan isi rumah. Di Engkilili, pertanian, perniagaan kecil, perkhidmatan dan perusahaan komuniti mempunyai potensi yang boleh diperkukuh melalui latihan, akses pasaran dan kemudahan sokongan.

Saya mencadangkan pendekatan yang menghubungkan pembaikan jalan ladang, kemudahan pengumpulan hasil, penggunaan teknologi bersesuaian, pembangunan produk tempatan serta sokongan keusahawanan belia dan wanita. Bantuan hendaklah bukan sahaja berbentuk peralatan tetapi juga latihan pengurusan, pemasaran dan bimbingan berterusan. Terima kasih juga kepada pihak Kementerian Industri Makanan, Komoditi dan Pembangunan Wilayah Sarawak dan Jabatan Pertanian Sarawak khasnya di Engkilili kerana telah mengadakan beberapa siri program AgriCOP di kawasan saya dan semoga ini diteruskan di masa-masa yang akan datang.

EKONOMI HIJAU, PASARAN KARBON DAN KELESTARIAN

Tuan Speaker, saya turut menyokong Teras Strategik Keempat Belanjawan Sarawak 2027 iaitu melindungi dan memelihara sumber asli. Inisiatif mengoperasikan pasaran karbon dan memperkukuh tadbir urus iklim memperlihatkan kesungguhan Sarawak untuk bergerak ke arah ekonomi rendah karbon serta menyokong sasaran pelepasan bersih sifar negara menjelang 2050.

Usaha ini perlu dilihat bukan sahaja sebagai agenda alam sekitar, tetapi juga sebagai peluang pertumbuhan ekonomi, daya tahan dan kemakmuran. Walau bagaimanapun, penglibatan komuniti luar bandar mestilah berasaskan penerangan yang jelas, perlindungan hak serta perkongsian manfaat yang adil. Saya berharap kerajaan dapat memperluas program kesedaran mengenai pemeliharaan hutan, pengurusan sumber secara lestari, adaptasi perubahan iklim dan peluang ekonomi hijau yang sesuai dengan keperluan masyarakat setempat. Pembangunan hari ini tidak boleh mengorbankan kesejahteraan generasi yang akan datang.

TADBIR URUS, PELAKSANAAN DAN AKAUNTABILITI

Tuan Speaker, saya ingin menyentuh berkenaan dengan tadbir urus, pelaksanaan dan akauntabiliti. Belanjawan yang baik memerlukan pelaksanaan yang baik. Saya ingin mencadangkan supaya projek-projek yang telah diluluskan dipantau melalui penyelarasan tetap antara agensi pelaksana, wakil rakyat dan kepimpinan tempatan. Maklumat kemajuan projek hendaklah dikemas kini secara berkala, termasuk isu tapak, reka bentuk, perolehan dan penyelenggaraan.

Pendekatan ini dapat mengurangkan kelewatan, mengelakkan pertindihan dan memastikan wang awam menghasilkan manfaat yang nyata. Dalam konteks program pembangunan luar bandar, kepimpinan berkesan mesti diterjemahkan kepada keupayaan menyampaikan hasil, bukan sekadar membuat pengumuman.

KEPIMPINAN SARAWAK, KESTABILAN POLITIK DAN PRN13

Tuan Speaker, kepimpinan Sarawak, kestabilan politik dan PRN13 yang akan datang. Saya ingin menyentuh tentang kepentingan kepimpinan, perpaduan dan kestabilan politik dalam menentukan masa depan Sarawak. Saya merakamkan penghargaan kepada YAB Premier Sarawak, Datuk Patinggi Tan Sri (Dr) Abang Abdul Rahman Zohari Tun Datuk Abang Haji Openg, bersama barisan kepimpinan Gabungan Parti Sarawak (GPS) atas dasar pembangunan yang telah digerakkan. Pada pandangan saya, kepimpinan yang berwawasan perlu dinilai melalui dasar yang jelas, pengurusan kewangan yang berhemah dan hasil yang benar-benar dirasakan rakyat seperti yang kita nikmati sekarang.

Sarawak telah menetapkan aspirasi besar melalui Strategi Pembangunan Pasca COVID-19 2030 untuk mencapai ekonomi maju, berpendapatan tinggi, inklusif dan mampan. Sasaran ini bukan sekadar slogan. Ia menuntut pelaburan dalam infrastruktur, pendidikan, ekonomi digital, tenaga hijau, peluang pekerjaan dan peningkatan pendapatan isi rumah. Saya menyokong usaha Kerajaan Negeri melaksanakan agenda tersebut sambil menegaskan bahawa Masyarakat pedalaman termasuk di kawasan Engkilili mesti turut menikmati hasil kemajuan tersebut.

Saya juga menghargai sumbangan para pemimpin parti-parti komponen GPS iaitu PBB, SUPP, PRS dan PDP serta anggota pentadbiran dan pejawat awam yang melaksanakan dasar di lapangan. Kerjasama antara kepimpinan politik, agensi kerajaan dan masyarakat amat penting untuk memastikan pembangunan tidak terhenti pada peringkat pengumuman sahaja. Kestabilan politik memberikan ruang untuk perancangan jangka panjang tetapi kestabilan itu mesti sentiasa disertai akauntabiliti, ketelusan dan kesediaan mendengar suara rakyat.

Menjelang Pilihan Raya Negeri Sarawak Ke-13, *anytime from now I think*, soal masa depan negeri sudah tentu akan mendapat perhatian. Pada masa ini, DUN Sarawak mempunyai 82 kerusi, manakala cadangan penambahan kepada 99 kerusi masih tertakluk kepada proses yang berkaitan. Terdapat pemimpin GPS yang menyatakan keyakinan terhadap kemampuan gabungan ini mencapai keputusan yang sangat kukuh termasuk hasrat memenangi kesemua 82 kerusi, sekiranya pilihan raya menggunakan jumlah kerusi yang ada.

Namun, keputusan pilihan raya tetap berada di tangan rakyat. Tanggungjawab kita adalah menunjukkan rekod perkhidmatan, menjelaskan dasar secara terbuka dan menghormati proses demokrasi seperti yang diamalkan oleh GPS. Mandat yang bakal diberikan oleh rakyat Sarawak nanti adalah untuk mengekalkan keharmonian, perpaduan, *segulai sejalai* dalam mempertahankan hak Sarawak dan meneruskan dasar-dasar pembangunan dari setiap sudut.

Tuan Speaker, saya yakin GPS akan menang 82 kerusi akan datang. Ini ramalan saya. Saya berharap pilihan raya (PRN 13) yang bakal akan datang berlangsung secara aman dan matang serta memberikan asas pentadbiran yang stabil untuk meneruskan agenda Sarawak Maju Makmur menjelang 2030 di bawah pimpinan Yang Amat Berhormat Premier.

PENUTUP

Tuan Speaker, sebagai penutup, saya sekali lagi merakamkan penghargaan kepada YAB Premier Sarawak dan Kerajaan GPS atas komitmen berterusan untuk membangunkan Sarawak. Saya berharap projek-projek yang dirancang dan telah diluluskan bagi kawasan Engkilili dapat diteruskan dengan teratur mengikut prosedur dan kemampuan pelaksanaan yang ditetapkan.

Harapan rakyat Engkilili adalah besar. Jalan yang baik, air bersih, elektrik yang stabil, keselamatan yang terjamin, peluang pendidikan untuk anak-anak dan ekonomi keluarga hendaklah sentiasa kukuh. Saya akan terus memainkan peranan sebagai penghubung antara rakyat, sebagai jambatan dengan kerajaan, menyampaikan keperluan di peringkat akar umbi serta memastikan pembangunan yang dilaksanakan memberi manfaat kepada semua lapisan masyarakat kita.

Ingin saya merakamkan ucapan setinggi-tinggi terima kasih kepada Tuan Speaker, Timbalan Speaker, Setiausaha DUN dan pegawai-pegawai DUN dan pegawai-pegawai kerajaan, baik secara langsung dan tidak langsung kerana telah berjaya mengendalikan perjalanan persidangan DUN dengan lancar dan licin pada kali ini. Dengan semangat kerjasama, tanggungjawab dan keyakinan terhadap masa depan Sarawak, saya menyokong penuh Belanjawan Sarawak 2027 untuk pertimbangan Dewan yang mulia ini. Sebelum duduk, saya minta awal untuk mengucapkan Selamat Hari Krismas kepada semua yang merayakan dan Selamat Tahun Baharu yang akan datang dan selamat menghadapi pilihan raya yang akan datang untuk GPS semua. Sekian, terima kasih Tuan Speaker.

Timbalan Speaker: Terima kasih, Yang Berhormat Engkilili. Seterusnya, saya mempersilakan, Yang Berhormat Tupong. Silakan.

YB Dato Fazzrudin bin Haji Abdul Rahman: Terima kasih, Tuan Speaker atas peluang yang diberikan bagi saya membahas Rang Undang-Undang Perbekalan (2027), 2026 yang telah dibentangkan oleh Yang Amat Berhormat Datuk Patinggi Tan Sri (Dr) Abang Haji Abdul Rahman Zohari bin Tun Datuk Abang Haji Openg, Premier Sarawak merangkap ADUN Gedong.

Tuan Speaker, apabila kita membahaskan belanjawan, kita sering bercakap tentang angka yang besar-besar. Berbillion ringgit hasil negeri, billion ringgit diperuntukkan kepada pembangunan dan pelbagai dasar ekonomi. Tetapi bagi rakyat biasa, angka billion ringgit ini kadang-kadang sukar untuk dibayangkan. Seorang ibu di kampung mungkin lebih memikirkan berapa baki wangnya untuk membeli barang dapur, atau seorang bapa memikirkan bagaimana hendak membayar kos pengajian anaknya, dan seorang anak muda pula mungkin sedang memikirkan bagaimana hendak mendapat pekerjaan yang lebih baik dan gaji yang mencukupi.

Justeru, pada hari ini, saya ingin mengajak Dewan yang mulia ini untuk melihat Belanjawan Sarawak 2027 dari satu sudut yang lebih dekat dengan kehidupan kita. Saya sering menggunakan analogi, Tuan Speaker. Jadi bayangkan Sarawak ini sebuah rumah yang besar dan seluruh rakyat Sarawak ialah ahli keluarga di dalam rumah tersebut. Dalam sebuah keluarga, ibu bapa yang bertanggungjawab perlu melakukan beberapa perkara:

- (a) Mencari pendapatan untuk menyara keluarga;
- (b) Memastikan ahli keluarga cukup makan dan keperluan asasnya terjaga;
- (c) Memberi pendidikan yang terbaik kepada anak-anak;
- (d) Membaiki rumah dan menyediakan kemudahan supaya kehidupan keluarga lebih selesa; dan
- (e) Menyimpan serta melabur supaya anak-anak cucu esok tidak susah pada masa hadapan.

Jadi, inilah sebenarnya pendekatan pembangunan Kerajaan GPS di bawah kepimpinan Yang Amat Berhormat Premier kita. Pertamanya, kita membina kekuatan kewangan Sarawak.

MENCARI PENDAPATAN – MEMBINA KEKUATAN KEWANGAN SARAWAK

Dalam sebuah keluarga kalau pendapatan kita kecil, banyak perkara yang ingin kita lakukan tetapi tidak mampu. *Nok nganta* anak belajar, membaiki rumah, membuat simpanan, semua tidak dapat dilaksanakan kerana tidak cukup kewangan.

Jadi apakah tindakan seorang ketua keluarga yang bijak? Dia bukan sahaja memikirkan bagaimana hendak berjimat, tetapi juga memikirkan bagaimana hendak menambah pendapatan. Jadi inilah pendekatan yang dilakukan oleh pemimpin-pemimpin kita. Kita tidak boleh selamanya bergantung kepada sumber pendapatan tradisional.

Sebab itulah kita melihat usaha pelaburan dalam pegangan AFFIN, memperkukuh peranan PETROS, membangunkan industri tenaga, menarik pelaburan baharu, memperluaskan ekonomi digital, dan meneroka dalam ekonomi hijau dan banyak lagi pendekatan lain. Kejayaan sebenar

bukan apabila kerajaan mempunyai banyak wang, tetapi kejayaan sebenar adalah wang itu akhirnya dapat dimanfaatkan rakyat.

MENJAGA KEPERLUAN KELUARGA MELALUI SKAS

Di mana-mana pun keluarga, sebelum kita bercakap tentang pelaburan besar ataupun membeli rumah baru, kita kena pastikan ahli keluarga cukup makan. Tidak ada gunanya sebuah keluarga mempunyai simpanan yang banyak kalau anak-anak di rumah tidak mempunyai makanan yang mencukupi.

Sebab itulah saya melihat inisiatif Sumbangan Keperluan Asas Sarawak adalah satu pendekatan yang amat penting sekali di mana RM650 juta diperuntukkan untuk tahun 2027. Bagi sesetengah orang, mungkin bantuan itu bukanlah jumlah yang besar, tetapi bagi seorang ibu yang sedang mengira perbelanjaan dapur, wang tersebut amatlah bermakna. Dalam sebuah keluarga, kita tidak boleh membiarkan ada ahli keluarga yang tertinggal ketika yang lain semakin maju.

PENDIDIKAN ANAK-ANAK – PELABURAN TERBAIK SEBUAH KELUARGA

Saya percaya hampir semua ibu bapa dan penjaga di Sarawak ini mempunyai satu impian yang sama, iaitu untuk melihat anak mereka menjalani kehidupan yang lebih baik daripada mereka. Seorang petani mungkin mahu anaknya menjadi jurutera ataupun petani moden, seorang nelayan mungkin mahu anaknya menjadi doktor ataupun pengusaha bot nelayan yang lebih moden.

Kita semua tahu, kos pendidikan bukanlah suatu yang kecil, dan sebab itulah saya melihat tiga inisiatif Kerajaan Sarawak sebagai sesuatu yang saling melengkapi. *Free Tertiary Education*, bukan tiga, minta maaf Tuan Speaker. Ada banyak inisiatif Kerajaan Sarawak yang menyumbang kepada pembangunan ini.

Free Tertiary Education, Bantuan Saku RM1,200, iGPS, laptop percuma, baucar buku, pinjaman dan biasiswa, pembangunan TVET, *Early Childhood Education Grant*, *free school bus*, dan banyak lagi. Dan sejumlah RM850 juta telah, *has been allocated for education-related development*. This really shows GPS commitment to ensure the future of our younger generation is secure.

MEMPERBAIKI RUMAH-JAMBATAN DAN INFRASTRUKTUR

Dalam sebuah keluarga yang besar, kita mahu melihat semua ahli keluarga dapat berhubung dengan mudah. Bayangkan rumah kita mempunyai bahagian yang dipisahkan oleh sungai. Untuk pergi dari satu bahagian ke bahagian lain, kita terpaksa menunggu perahu ataupun feri. Perjalanan menjadi panjang, kos yang meningkat, dan kita perlu mencari jalan untuk menyambung hubungan ini.

Kita telah melihat kejayaan Kerajaan Sarawak membina banyak jambatan di Sarawak, seperti Jambatan Marudi, Muara Lassa, Jambatan Batang Saribas, Jambatan Sebauh, Jambatan Lingga. Namun bagi saya, kita tidak sepatutnya melihat jambatan hanya berdasarkan panjangnya ataupun kos pembinaannya.

Bagi seorang petani, jambatan bermaksud hasil pertaniannya dapat dibawa di pasaran dengan lebih mudah. Bagi seorang peniaga, jambatan bermaksud pelanggan dan pasaran yang lebih luas, dan mungkin bagi seorang ibu, jambatan bermaksud perjalanan membawa anak ke sekolah ataupun hospital adalah lebih mudah. Kita bukan sekadar membina jambatan merentasi sungai, kita sedang membina jambatan daripada keterasingan kepada peluang ekonomi.

AIRBORNEO – JAMBATAN DI UDARA

Tuan Speaker, tadi saya bercakap bagaimana Kerajaan Sarawak membina jambatan untuk menghubungkan masyarakat yang dipisah oleh sungai tetapi Sarawak mempunyai satu lagi cabaran yang besar. Kita dipisahkan daripada Semenanjung Malaysia oleh Laut China Selatan. Kalau sungai, kita boleh rentasi dengan jambatan dan bagaimana pula dengan laut yang begitu luas?

Di sinilah saya melihat kebijaksanaan Yang Amat Berhormat Premier kita, melalui kewujudannya AirBorneo. AirBorneo bukan sekadar syarikat penerbangan, AirBorneo adalah jambatan kita di udara. Apabila kerajaan membina jambatan, kita tidak semata-mata mengira berapa banyak keuntungan yang diperoleh daripada jambatan tersebut.

Tetapi kita melihat berapa banyak masa perjalanan dapat dijimatkan, berapa banyak peluang perniagaan dapat diwujudkan dan berapa ramai rakyat mendapat manfaat. Begitu juga dengan AirBorneo, kita tidak hanya boleh melihat kejayaannya berdasarkan keuntungan syarikat penerbangan semata-mata. Kita mesti melihat sumbangannya kepada ekonomi Sarawak secara keseluruhannya.

Bayangkan seorang pelabur yang ingin membuka kilang di Sarawak. Adakah beliau akan melabur jika perjalanan ke Sarawak sukar dan sambungan penerbangannya terhad? Ataupun seorang pelancong yang ingin datang daripada luar negara ke Sarawak. Adakah beliau akan memilih Sarawak jika perjalanannya terlalu rumit? Maka model AirBorneo yang diperkenalkan oleh Yang Amat Berhormat Premier kita sangat menarik.

Kerajaan boleh menyumbang kepada sebahagian kos tetapi sebagai pelaburan dalam kemudahan perhubungan awam manakala operasi penerbangan perlu diuruskan secara komersial. Ini bukan bermaksud kita mahu membiayai kerugian tanpa had. Ini bermaksud kita memahami bahawa ada infrastruktur yang manfaat ekonominya jauh lebih besar daripada keuntungan langsung pengendalinya. Jambatan di darat menghubungkan kampung dengan bandar. Jambatan di udara menghubungkan Sarawak dengan dunia.

MEMODENKAN RUMAH – TEKNOLOGI DAN PELABURAN ANTARABANGSA

Tuan Speaker, apabila pendapatan sebuah keluarga bertambah, kita mula memikirkan bagaimana hendak menjadikan rumah kita lebih moden dan kehidupan lebih produktif. Dulu kita membasuh pakaian menggunakan tangan dan bertukar kepada *washing machine*. *Yalah the evolution of technology* yang membantu kita dalam satu-satu *household*.

Kerana teknologi menjimatkan masa, mengurangkan kos dan meningkatkan produktiviti. Begitu juga dengan Sarawak, Premier kita memahami bahawa Sarawak tidak boleh hanya bergantung kepada cara lama untuk membangunkan ekonomi sebab itulah beliau memberi penekanan kepada pendigitalan, AI, *automation* dan teknologi moden.

Baru-baru ini, Tuan Speaker, kita telah menyaksikan satu perkembangan yang amat menarik sekali. SoftBank Group di mana pengerusi dan CEOnya Masayoshi Son daripada Jepun dan Grab Holding dengan CEO, Anthony Tan telah datang ke Sarawak berjumpa dengan Yang Amat Berhormat Premier kita dan telah menandatangani perjanjian rangka kerja untuk meneroka pembangunan infrastruktur AI dan ekosistem digital di Sarawak bersama-sama dengan PETROS.

Tuan Speaker, SoftBank bukanlah satu syarikat yang kecil. Ia merupakan kumpulan pelaburan dan teknologi antarabangsa yang mempunyai pengaruh besar dalam industri teknologi global. Grab pula antara nama teknologi paling terkenal di Asia Tenggara. Mengapa syarikat-syarikat ini berminat untuk meneroka peluang di Sarawak? Kerana Sarawak mempunyai potensi tenaga, hala tuju pembangunan dan peluang dalam ekonomi digital.

HIDROGEN – PELABURAN MASA DEPAN DAN CALCULATED RISK

Dalam analogi sebuah keluarga, dahulu mungkin kita terpaksa keluar mencari orang untuk menawarkan peluang perniagaan. Hari ini, nama Sarawak semakin dikenali sehingga pemain industri antarabangsa datang meneroka peluang kerjasama bersama-sama dengan kita. Tetapi kejayaan sebenar mesti diukur melalui pelaburan yang direalisasikan, pekerjaan yang diwujudkan dan teknologi yang dipindahkan kepada rakyat. Kita tidak mahu anak Sarawak hanya menjadi pengguna teknologi. Kita mahu mereka menjadi pencipta, pembangun dan pemilik kepakaran teknologi.

Tuan Speaker, kita mendengar rakan saya daripada Pending mengkritik pembangunan hidrogen yang dilaksanakan oleh Kerajaan Sarawak. Tuan Speaker, dalam sebuah keluarga yang mempunyai wawasan, ibu bapa bukan saja memikirkan bagaimana hendak membelanjakan pendapatan hari ini, mereka juga memikirkan apakah pelaburan yang boleh memberikan pulangan kepada anak-anak pada masa depan. Kadang-kadang kita perlu berani melabur dalam sesuatu yang baru tetapi keberanian itu mesti disertai ilmu, kajian dan penghitungan.

There is a fundamental difference between taking a reckless gamble and taking a calculated risk. A reckless gamble is driven by hope. A calculated risk is driven by research, sound economic reasoning and understanding the future of opportunities. This is how we should evaluate Sarawak's decision to venture into the hydrogen economy or any other venture for that matter. The first question that we need to answer is, why hydrogen?

Seluruh dunia Tuan Speaker, mengakui bahawa pembangunan hidrogen ini akan menyelesaikan tiga cabaran global yang utama, iaitu:

- (a) Energy security;
- (b) Industrial decarbonisation;
- (c) The need for clean energy.

Seluruh dunia mengakui perkara ini. Maka seluruh dunia memulakan *the race to be the first one to produce and* mengedarkan hidrogen di seluruh dunia. Tidak dinafikan sekarang ini memang masih mahal lagi, tetapi pelbagai teknologi yang diperkenalkan di seluruh dunia di mana ianya akan menurunkan harga untuk menghasilkan 1kg of hydrogen.

Proton Exchange Membrane technology ataupun (PEM) is being improved to reduce the use of expensive materials. Anion Exchange Membrane technology offers the potential to use cheaper catalyst components. Solid Oxide Electrolysis Cell or (SOEC) can utilise industrial heat to reduce the amount of electricity required to produce hydrogen.

Ada banyak lagi Tuan Speaker, teknologi-teknologi yang dibangunkan oleh negara-negara di dunia ini yang dapat menyumbang kepada penghasilan hidrogen yang lebih murah. Why is it important for Sarawak? We, because we have an advantage in energy resources, particularly hydropower, but cheap electricity alone is not sufficient.

We also need efficient technology, reliable buyers, competitive financing, appropriate infrastructure and commercially viable business model. The success of hydrogen will not depend on one technological breakthrough alone. It will depend on bringing down the total cost of production, storage and delivery. That is where the calculated risk becomes important. We must not assume that every hydrogen project will succeed immediately. We must evaluate each investment based on its commercial viability, technological readiness and the potential economic growth. But neither should we ignore an emerging industry simply because it cost remains high today.

Should Sarawak wait until the technology is fully mature, only to become a buyer of technology developed elsewhere? Or should we begin developing our own capabilities, expertise and industrial ecosystem while carefully managing the risks? The greatest risk is not always investing too early.

Sometimes, it is failing to prepare for the future. Namun, kita mesti memastikan keberanian ini sentiasa diiringi disiplin kewangan dan penelitian yang rapi kerana seperti sebuah keluarga yang bijak melabur, kita mahu mengambil peluang untuk membina kekayaan masa depan tanpa mengabaikan tanggungjawab.

Tuan Speaker, kita mendengar Sarawak telah dianugerahkan, telah dikenali sebagai *high-income State* beberapa tahun yang lepas. Kita sering juga mendengar Yang Amat Berhormat Premier selalu mengatakan sekarang tiba masanya untuk kita menurunkan *the income state, the income* tersebut yang perlu dirasakan oleh masyarakat di Sarawak.

Maka sebab itulah inisiatif-inisiatif yang diumumkan oleh Yang Amat Berhormat Premier melangkah ke 2030 adalah untuk memastikan setiap rakyat Sarawak merasai *the increase of our income. Tapi mun kita nak bagi duit ya sama rata sik juak logik* Tuan Speaker, seperti kita sebagai ibu bapa di rumah, *income* kita tidak lah kita dapat bahagikan sama rata kepada anak-anak kita, tetapi melihat kepada keperluan semasa.

Tuan Speaker, saya juga ingin mengambil kesempatan untuk mengucapkan terima kasih kepada seluruh agensi-agensi kerajaan dan kementerian-kementerian yang telah banyak membantu di kawasan N.6 Tupong. Saya ingin mengucapkan terima kasih kepada Kementerian Infrastruktur dan Pembangunan Pelabuhan, *jalan di Matang udah siap, udah sik jem gilak, ada juak jem di bulatan Emart ya* dan saya mohon DBKU, DBKU sudah meletakkan *traffic warden* dan saya mohon MPP untuk turut meletakkan *traffic warden* agar *it can ease the congestion especially in the morning*.

Saya juga ingin mengucapkan terima kasih kepada *The Department of Veterinary Sarawak* dan SSPA. Pada awal tahun ini, kita telah mengadakan *Oral Rabies Vaccination*, Tuan Speaker. It's very interesting. *Nya ada satu makanan yang kita lemparkan yang dimakan oleh anjing, sik perlu kita injection*. Amat mudah sekali untuk memastikan anjing tersebut mendapat *vaccination rabies* dan kita telah melaksanakan di keseluruhan zon di kawasan N.6 Tupong.

Jadi saya ingin mohon kerajaan juga untuk mempertimbangkan, memperkukuhkan pengurusan haiwan terbiar kita untuk bekerjasama dengan SSPA, mungkin membentuk satu jawatankuasa di mana kita dapat mengurus haiwan terbiar kerana ini merupakan cabaran di kawasan bandar Tuan Speaker, banyak haiwan-haiwan yang terbiar yang kadang-kadang boleh mengakibatkan penyakit, membawa penyakit kepada masyarakat kita.

Saya juga ingin mengucapkan terima kasih kepada Yang Amat Berhormat Premier, baru-baru ini beliau mengumumkan bahawa kerajaan mempertimbangkan untuk membangunkan model baharu perumahan mampu milik yang dikhaskan kepada golongan M40. Saya telah membawa isu ini di sidang yang lepas dan kita sedar bahawa golongan pertengahan ini selalu terlepas daripada bantuan-bantuan yang disediakan daripada *sidak* B40. Saya tahu Tuan Speaker, saya akan menutup.

Tuan Speaker, saya ingin mengakhiri perbahasan ini dengan kembali lagi kepada analogi sebuah keluarga. Keluarga yang berjaya bukanlah keluarga yang tidak pernah menghadapi kesusahan, tetapi keluarga yang mempunyai kepimpinan, perancangan dan keberanian untuk mengubah nasibnya. Begitu juga dengan Sarawak, kita mungkin belum sempurna, masih ada jalan yang perlu dibina, masih ada keluarga yang perlu dibantu, masih ada anak muda yang memerlukan pekerjaan dengan pendapatan yang lebih baik, tetapi kita tidak boleh menafikan sejauh mana Sarawak telah melangkah.

Sarawak yang hebat bukan hanya Sarawak yang kaya hasilnya. Sarawak yang hebat ialah Sarawak yang makmur rakyatnya dan perjuangan membina Sarawak ini belum selesai. Masih banyak yang perlu kita usahakan, masih banyak impian yang perlu kita tunaikan, tetapi satu perkara sudah jelas. Sarawak mempunyai hala tuju, Sarawak mempunyai kemampuan dan Sarawak mempunyai masa depan yang cerah.

Kita orang Sarawak, Sarawak tok rumah kita. Kita jagalah rumah kita. Kita bina masa depan kita dan kita pastikan anak cucu kita mewarisi Sarawak yang lebih hebat daripada hari ini. Agi Idup, Agi Ngelaban. Dengan penuh keyakinan terhadap masa depan negeri yang kita cintai ini, saya menyokong Belanjawan Sarawak 2027. Terima kasih, Tuan Speaker... *(Applause)*...

Timbalan Speaker: Terima kasih, Yang Berhormat Tupong. Saya persilakan seterusnya, Yang Berhormat Bukit Begunan, silakan.

YB Datuk Mong anak Dagang: Thank you, Tuan Speaker. Thank you for giving me the opportunity to rise and participate in debate on the Supply (2027) Bill, 2026, themed, *“Together Building Prosperity and Securing Our futures”*, which was tabled by Yang Amat Berhormat the Premier on 12th October 2026. I wish to congratulate Yang Amat Berhormat Premier for delivering and presenting a historic budget, the biggest ever budget presented in this Dewan. The budget is forward-looking, expansionary with expenditure estimated at RM14.8 billion and revenue of RM15.091 billion, thus generating surplus of about RM246 million. It is a development biased and people-centric in which RM10 billion is allocated for development purposes.

As we debate the Supply (2027), 2026 Bill, we need to look back and reflect on the State financial performance in the past years. As we all know, under the leadership of Yang Amat Berhormat Premier, Sarawak has had surplus budget for the past many years which helps strengthen the state financial position. The State strong financial position is decades of prudent fiscal stewardship, financial engineering and bold economic reform and sovereignty. The budget also provides substantial sums of money to further diversify and expand the economic base of the State through intensifying research and development and innovation through global partnership, development of AI infrastructure and green energy, and so on. These will drive Sarawak future development towards high income economy as plan in the Post COVID Development Strategy 2030.

Expansion of Sarawak Water Grid

Tuan Speaker, I applaud the State Government unwavering commitment to improve and providing basic rural utilities such as roads, clean water and electricity. Substantial sum of RM454 million is allocated for water supply facilities, including treatment plant expansions throughout the state. This is testimony that the State Government through the Ministry of Public Utilities and Telecommunication is intensifying effort to provide clean, treated water into remote longhouses and villages.

Proposed Pekan Lachau Water Booster Station

Tuan Speaker, in this regard, I would like to bring to the attention of this august House the persistent plight of the residents and business owners in Pekan Lachau. As a notable pit stop for both local and tourist, and trading centre along Pan Borneo Highway, located not far from Indonesian border, Pekan Lachau is expanding fast. However, the community is facing perennial low water pressure and frequent supply interruptions. During peak hours, businesses struggle and homes on higher ground receive barely a trickle of water.

Therefore, as interim solution to overcome this distribution bottleneck, I propose that a dedicated Water Booster Pump Station to be constructed specifically for Pekan Lachau. Localised booster facilities have successfully resolved water delivery stresses in other parts of Sarawak including at Bandar Simanggang. I believe, implementing similar facility will stabilise and ensure consistent flow and finally end the daily hardships faced by the local community.

Uplifting the Pekan Lachau Community

A holistic approach to development involves upgrading physical infrastructure while simultaneously investing in the social and cultural fabric of our growing semi-urban hubs. So, Pekan Lachau a vibrant economic and cultural melting pot, yet it currently lacks the physical infrastructure

to host major socio-culture events, community engagements and local festivals. There is no public open space to hold events and festivals. Therefore, I wish to propose that the State Government to consider and undertake development of a dedicated Pekan Lachau open square and modern Community Hall.

An open square will provide a structured space to host seasonal cultural festivals, food bazaars and agricultural expo, safely without disrupting highway traffic. Meanwhile, a community hall will allow local events and festival, even training workshops and indoor markets. Together, these facilities will transform Pekan Lachau from a brief highway pit stop into attractive economic and tourist landmark.

Pantu, Keranggas, Engkeranji Road

Tuan Speaker, under 2027 budget, substantial amount of fund is allocated for construction of roads and bridges. Thus, shows that the GPS Government is well aware that many areas in rural areas are yet to be connected with good infrastructure network. Therefore, I would like to bring to attention of this august House one particular road project that is Pantu, Keranggas, Engkeranji road project. Now, this particular road project is under Federal Government funded that is under Kementerian Kemajuan Desa dan Wilayah. Tender for this project was called in 2024. However, during briefing by JKR Sarawak in early 2026, I was informed the project was cancelled

Tuan Speaker, I wish to emphasize here that, the proposed Pantu - Kerangas - Keranji Road serves a vital link to 15 longhouses and two primary schools and Gunung Lesong National Park. Gunung Lesong National Park and surrounding area has the potential to become an important tourist's attraction and distinction having diverse flora and fauna including the present of *orang utan*. Sri Aman Development Agency allocated fund to has develop comprehensive tourism complex at Gunung Lesong National Park. So, in view of the above, I would like to propose for the State Government to take over the construction of Pantu-Kerangas-Keranji Road because we don't know whether the Federal Government will continue with the project, as it has been cancelled by them. Accessibility is one of the important factors for an area to be developed and cancellation of proposed road may jeopardize plan to develop area as one of the tourist destinations in *bahagian* Sri Aman.

Tuan Speaker, on another matter, the development-oriented budget has enabled the State Government to establish or set up various regional development agencies such as Sri Aman Development Agencies which amongst others is set to accelerate rural development. Tuan Speaker, I am pleased to report Sri Aman Development Agencies that the various infrastructure project was approved and implemented in Bukit Begunan. Now, ongoing projects are Banting-Gunung Lesong in Keranji Road which is about RM80 million, upgrading of Melugu Dau-Batu Besai-Panggau-Pakit Road, Stirau-Bakong Bypass in Lingga, these are ongoing projects. And projects being tendered and awaiting decision is Menangkin-Menuang Road and Engkeranji-Kerepok Road which about RM57 million. Now projects at various planning stages; New Road Link from Selanjan Angkong to Enciap and number two is flood mitigation work at Stirau and Bakong area in Lingga.

In addition to the above, a new primary school, SK Bakong was completed to replace the old, delegated school and new school block plus dormitories for SK Melugu was also completed. Now on another note Tuan Speaker, under Rural Transformation Project at total of schools, provide gravity feed water system and so on. RTP has greatly improved the general wellbeing of the local communities. Once all those infrastructure projects I had mentioned earlier were completed, all longhouses in *kampung* in Bukit Begunan will be able to enjoy good road connection to all towns and cities in Sarawak. This shows that the State government walk the talk and trying it's very best to reduce the development gap between the rural and the urban areas.

Human Capital Development

Tuan Speaker, substantial fund is budgeted for human capital development. In my opinion, investment in human capital development which among others involves training of work force, quality

education for younger generation in various professional fields, acquire technical vocational education is one of the paramount importance for a country to progress and developed. A skilled, healthy workforce drives higher business revenue, innovation and national competitiveness. In addition, investing in people opens up better career path, reduces inequality and build resilient communities. So, in this contact Tuan Speaker, I would urge the State Government to consider building permanent campus for Sarawak Skills at Bandar Simanggang. At the moment, Sarawak Skills is occupying rented shophouses, thus limit its capacity to expand courses and increase student intake. By having permanent campus, Sarawak Skills could upgrade courses offered and increase students in enrolment.

Proposed New Level Three Sanitary Landfill for Sri Aman

Tuan Speaker, I was informed that the State Government has approved a new sanitary landfill project for Sri Aman set to replace the existing sanitary landfill at Entulang area, Sri Aman. On behalf of the residents at Entulang area, that is nine longhouses, I wish to express sincere appreciation and gratitude to the State Government under leadership of YAB Premier for listening to people's voice in the commitment in approving The Proposed New Level 3 Sanitary Landfill in Sri Aman at estimated cost of RM30 million under the 13th Malaysia Plan. Present sanitary landfill at Entulang could no longer accommodate waste generated from Sri Aman town and the surrounding areas which keep on increasing. The people at Entulang area have to bear the pungent smell emitted from the current sanitary landfill for decades. At long last, my request and proposal made in this august House was given due consideration by the relevant Ministry and the State Government. Thank you, Yang Amat Berhormat Premier.

The proposed project is an important initiative towards strengthening solid waste management infrastructure in Sri Aman. The proposed landfill is expected to support a more systematic and efficient waste disposal practices which contributing to the protection of public health, environment sustainability and overall wellbeing of the local community. Therefore, it is my fervent hope that necessary preparatory work should proceed in timely and efficient manner to facilitate the project's progress and speedy implementation for the benefit of the people of Sri Aman.

Agriculture Development (Paddy Cultivation)

The State Government commitment of RM1 billion to transform Sarawak paddy industry and targeted 14,000 hectares for paddy cultivation is indeed step to increase rice self-sufficiency level. In view of this, I would like to suggest to the Ministry to look into the possibility of developing two areas in my constituency into a commercial paddy cultivation. These two areas were once cultivated under Department of Agriculture paddy planting scheme. And these areas are:

- (a) Bankong and Kubau in Pantu; and
- (b) Gua area in Sri Aman.

Tuan Speaker, as we draw near to the end of DUN term, I would like to take this opportunity to thank Yang Amat Berhormat Premier and all his Cabinet Ministers for the dedication and commitment and far-sighted policy to develop and bring Sarawak to what it is today and now among the developed region in Malaysia. Syabas, Yang Amat Berhormat Premier.

So, Tuan Speaker, Yang Amat Berhormat Premier leadership is exemplary. Under his stewardship Sarawak enjoyed greater political stability which led to political unity and political certainty thus, enhance confidence among the business community and potential investors. Therefore, I would like to call upon all Sarawakian to stand behind Yang Amat Berhormat Premier in the coming state election for continuous development and prosperity. Before I conclude, I would also like to express my sincere thanks and appreciation to Tuan Speaker, Deputy Speaker, all Heads of Department and all those involve in the smooth running of this august House.

Christmas is approaching, there is about more than month from now and new year is also approaching. May I wish all Christian friends Merry Christmas and to all in this Dewan and outside of this Dewan a very Happy New Year 2027. With the above, I fully supported the Supply (2027) Bill, 2026. Thank you.

Timbalan Speaker: Thank you, Yang Berhormat Bukit Begunan. I think on my list last speaker will be Yang Berhormat Batu Danau or why don't you press the mic Yang Berhormat? Today we have list, Kabong and Beting Maro. So, we have three last speakers. Silakan, Batu Danau. Please Yang Berhormat.

YB Dato Palu @ Paulus Palu anak Gumbang: Terima kasih, Tuan Speaker. Terima kasih kerana telah memberi peluang kepada saya untuk mengambil bahagian dalam menyokong Rang Undang-undang Perbekalan (2027), 2026 yang telah dibentangkan oleh Yang Amat Berhormat Premier, Menteri Kewangan dan Ekonomi Baru, Menteri Sumber Asli dan Pembangunan Bandar, Menteri Tenaga dan Kelestarian Alam Sekitar dan Ahli Dewan Undangan Negeri bagi N.26 Gedong pada 12 Oktober yang lalu.

Tuan Speaker, sebelum saya meneruskan perbahasan saya ingin mengambil kesempatan ini untuk mengucapkan setinggi-tinggi tahniah kepada Yang Berhormat Timbalan Speaker kerana telah dianugerahkan Darjah Utama Yang Amat Mulia Bintang Kenyalang Sarawak Panglima Gemilang Bintang Kenyalang yang membawa gelaran "*Datuk*" bersempena dengan Sambutan Perayaan Hari Lahir...(Applause)...

Timbalan Speaker: Terima kasih ...(Interruption)...

YB Dato Palu @ Paulus Palu anak Gumbang: Sambutan Perayaan Hari Lahir...(Interruption)...

Timbalan Speaker: Terima kasih Yang Berhormat...(Interruption)...

YB Dato Palu @ Paulus Palu anak Gumbang: Sambutan Perayaan Hari Lahir Ke-80 Tuan Yang Terutama Yang di-Pertua Negeri Sarawak pada 10 Oktober 2026. Tahniah juga disampaikan kepada Yang Berhormat Datuk Sebastian Ting Chiew Yew, ADUN N.73 Piasau yang dianugerahkan dengan darjah yang sama. Ucapan tahniah juga saya sampaikan kepada Yang Berhormat Dato Friday Belik, Ahli Dewan Undangan Negeri bagi N.39 Krian yang dianugerahkan dengan Darjah Utama Yang Amat Mulia Bintang Sarawak Panglima Setia Bintang Sarawak (P.S.B.S) yang membawa juga gelaran "*Dato*". Tahniah juga disampaikan kepada Yang Berhormat Dato Haji Mohamad bin Duri, N.38 Kalaka yang dianugerahkan Johan Bintang Sarawak (J.B.S) dan Yang Berhormat Encik Anyi anak Jana, ADUN N.49 Ngemah yang dianugerahkan Pingat Bintang Sarawak (P.B.S).

My heartiest Tuan Speaker, my heartiest congratulation to Yang Amat Berhormat Premier for once again successfully tabling a rural focused and development biased budget allocating RM10.098 billion for 64% for development purposes out of the total RM15.85 billion budget for 2027. More importantly, RM6.4 billion was dedicated towards rural development.

This budget is indeed a reflection of the State Government's continued success in the revenue engineering, far sightedness and prudent financial management. The 2027 Budget, the highest in the state's history with the theme, "*Together Building Prosperity and Securing Our Futures*" must be lauded as this is a clear manifestation of the GPS Government under the leadership of Yang Amat Berhormat Premier sincere and continuous effort in giving every opportunities to all Sarawakians of all ages and walks of life regardless of ethnicity, racial and religious backgrounds, to move forward and being able to enjoy basic amenities, affordable decent life, gaining meaningful employment and receiving a good education regardless of their origin.

Jumlah yang begitu besar untuk tujuan pembangunan sekali lagi adalah cerminan kepada keprihatinan dan kepedulian Kerajaan GPS yang dipimpin oleh Yang Amat Berhormat Premier

terhadap masyarakat keseluruhannya dan rakyat luar bandar khususnya. Saya penuh yakin peruntukan yang sedemikian sudah tentu akan mempunyai impak positif di dalam membantu masyarakat luar bandar untuk mencapai satu tahap pembangunan yang lebih mampan serta dapat memenuhi keperluan asas yang amat diperlukan seperti jalan perhubungan desa, jalan pertanian, bekalan elektrik dan bekalan air bersih. Sebagai contoh, peruntukan untuk pelaksanaan *Rural Transformation Projects* (RTP) telah dapat membantu mempercepatkan Pembangunan luar bandar.

Oleh yang demikian, saya bagi pihak rakyat kawasan Batu Danau berterima kasih kepada Yang Amat Berhormat Premier kerana telah memperuntukkan RM350 juta untuk meneruskan program ini pada tahun 2027. Saya juga menyambut baik inisiatif Kerajaan Negeri untuk terus membantu rakyat dengan meneruskan Program Bantuan Bersasar termasuk Sumbangan Keperluan Asas Sarawak (SKAS) dengan memberi bantuan kewangan kepada isi rumah B40, warga emas dan bujang yang layak.

SARAWAK-SABAH LINK ROAD 2 (SLLR2) DAN NORTHERN COASTAL HIGHWAY

Tuan Speaker, Sir, I would like to take this opportunity to thank the State Government in allocating a sum of RM700 million under alternative funding for the continued implementation of the Northern Coastal Highway. For the information of this August House, the Northern Coastal Highway which was launched by Yang Amat Berhormat Premier on 1st November 2025 passes through Tedungan and end a number of other settlements in DUN Batu Danau.

I would like to express my gratitude to YAB Premier and the GPS State Government for the construction of the dual-carriage road linking Nanga Medamit to Kampung Pulau Brunei which is currently under construction with funding under the Northern Region Development Authority. These road will eventually be connected to the Sarawak-Sabah Link Road 2 (SSLR2).

Tuan Speaker, I am also happy to note that a sum of RM742 million has also been set aside for the construction of roads and bridges throughout the state next year. These amount is over and above is RM2.27 billion under the Alternative Funding to fund a number of major core transport backbone currently under construction.

Oleh yang demikian, saya berharap sebahagian daripada peruntukan ini dapat digunakan untuk pembaikan dan naik taraf beberapa batang jalan termasuk bekas jalan balak di kawasan Batu Danau yang sebahagian daripadanya sudah tidak dapat dilalui dengan kenderaan terutamanya yang menghubungkan 11 buah Kampung Penan di kawasan Ulu Limbang. Kampung-kampung yang dimaksudkan ialah:

- (a) Kampung Kartadem;
- (b) Long Sebayang;
- (c) Long Tegan;
- (d) Long Kapon;
- (e) Long Sulung;
- (f) Long Rayeh;
- (g) Long Keneng;
- (h) Long Persek;
- (i) Long Adang;
- (j) Long Gita dan
- (k) Ba Nyakit.

Keadaan sebahagian daripada jalan kepada penempatan di atas adalah sangat daif kerana sudah lama tidak diselenggara selepas syarikat pembalakan tidak lagi beroperasi ke kawasan berkenaan. Keadaan jalan yang daif dan sukar dilalui ini telah memberi kesan langsung kepada penduduk dari kampung-kampung yang dinyatakan. Khususnya dalam mendapatkan akses pendidikan, perkhidmatan kesihatan serta keperluan asas harian.

Naik Taraf Jalan

Selain daripada jalan yang disenaraikan tadi, terdapat juga jalan-jalan utama di kawasan Batu Danau yang perlu dinaik taraf. Antaranya adalah:

- (a) Jalan Bawang Ubor ke Tanah Merah; dan
- (b) Jalan Simpang Kubong/Ulu Pandaruan, Nanga Medamit.

Untuk makluman Dewan yang mulia ini, Jalan Ulu Tubai ini nanti akan berhubung ataupun bersambung dengan Jalan Mentawai menuju ke Gunung Buda. Saya juga memohon pembinaan jalan ke Rumah Jampong, Melaban dan Rumah Lembong, Kampung Entakong. Pada masa ini, penghuni dari dua buah rumah panjang ini menggunakan bekas jalan balak yang keadaan nya juga adalah sangat daif.

Bekalan Air Bersih

Tuan Speaker, *on water supply* saya mengucapkan terima kasih kepada Yang Amat Berhormat Premier kerana sekali lagi telah memperuntukkan sebanyak RM183 juta bagi pelaksanaan Sarawak Water Supply Grid dan RM225 juta di bawah cadangan Belanjawan 2027 dan sejumlah RM454 juta lagi di bawah *Alternative Funding* untuk pelaksanaan pelbagai Projek Bekalan Air termasuk Program Penggantian Paip.

Sehubungan dengan itu, saya sekali lagi ingin mengambil kesempatan ini untuk memohon dua Projek Bekalan Air dilaksanakan di kawasan Batu Danau. Dua projek yang dimaksudkan adalah:

- (a) Dari Simpang Sagan ke Ulu Lubai yang meliputi empat buah rumah panjang, dua buah sekolah rendah dan sebuah klinik kesihatan;
- (b) Daripada Nanga Medamit melalui Jalan Simpang Semena ke Kuala Medalam yang meliputi lima buah rumah panjang, sebuah sekolah dan sebuah klinik kesihatan.

Saya berharap kedua-dua projek ini dapat dimasukkan dalam mana-mana program samaada di bawah *Sarawak Waters* ataupun Kementerian Kemajuan Desa dan Wilayah. Saya juga ingin mengambil kesempatan ini untuk memohon supaya kerja-kerja penggantian '*aging pipes*' dilaksanakan di Limbang amnya dan kawasan Batu Danau khasnya. Kita mengambil maklum bahawa beberapa buah kampung seperti Tedungan, Kampung Anak Bukit, Kuala Awang dan kawasan lain sekitarnya sering menghadapi masalah tekanan rendah bekalan air yang disebabkan oleh tekanan rendah. Kita difahamkan bahawa pihak *Sarawak Waters* tidak dapat meningkatkan tekanan kerana '*aging pipe*' yang sedia ada tidak dapat menampung kenaikan tekanan dan mengakibatkan paip pecah setiap kali ianya dilakukan.

Program Bekalan Elektrik Luar Bandar

Tuan Speaker, I am happy to note that a sum of RM50 million under Alternative Funding had been allocated for the implementation of ongoing Rural Electrification Projects in 2027 with another RM63.5 million for the replacement of battery and grid extention. While RM6 million was allotted for the connection under the Connection Charges Government Financial Assistance (CCGFA) Programme.

Oleh yang demikian saya berharap kerja-kerja penggantian terhadap bateri dan komponen lain (SARES) bagi beberapa perkampungan Penan seperti Long Rayeh, Long Sulong, Kampung Kartadem, Pa Adang dan lain-lain perkampungan masyarakat Penan di Ulu Limbang dapat diteruskan pelaksanaannya. Saya juga berharap sebahagian daripada peruntukan ini juga dapat disalurkan ke kawasan Batu Danau bagi membantu mereka yang memohon di bawah Program ALAF kerana saya difahamkan senarai menunggu bagi permohonan penyambungan elektrik di bawah program ini masih ramai.

Program FTES dan Bantuan Pendidikan Lain

Tuan Speaker, I wish to take this opportunity to congratulate the State Government in its continuous efforts in uplifting the quality of education and human capital through the implementation of various strategic thrust which included among others the Free Education for Sarawak students, the development of Sarawak International Schools, strengthening of early childhood education and the enabling equitable learning opportunities.

Saya amat berterima kasih kepada Yang Amat Berhormat Premier dan kerajaan GPS kerana telah memperuntukkan sebanyak RM200 juta bagi tujuan membantu anak-anak Sarawak mendapatkan pendidikan percuma di empat buah Universiti kepunyaan negeri pada tahun hadapan. Jumlah ini dijangka dapat dimanfaatkan oleh seramai 10,600 pelajar yang mengikuti 64 jenis kursus terpilih.

Tuan Speaker, kewujudan skim FTES ini merupakan yang terbaik bagi anak-anak Sarawak untuk menyiapkan diri bukan sahaja menghadapi masa hadapan yang lebih mencabar di masa yang akan datang. Tetapi juga membolehkan mereka mengambil bahagian dalam apa jua peluang yang akan wujud hasil daripada perancangan kerajaan di masa-masa yang akan datang.

Tidak kurang pentingnya ialah skim ini telah membuka peluang kepada anak-anak Sarawak terutamanya daripada keluarga yang kurang berkemampuan untuk meneruskan pengajian ke menara gading tanpa perlu risau kepada beban kewangan yang akan ditanggung oleh kedua ibu bapa masing-masing. Dengan kata lain FTES telah membuka pintu peluang kepada sebahagian besar anak-anak Sarawak yang sebelum ini tidak mempunyai keupayaan untuk meneruskan pengajian mereka.

Sehubungan itu, saya juga ingin mengambil peluang ini untuk menyampaikan penghargaan kepada Yang Amat Berhormat Premier kerana meneruskan pelbagai bantuan lain bertujuan memberikan kesaksamaan dan akses pendidikan serta kebajikan kepada pelajar. Antara lain ialah *Free Laptop Program* kepada pelajar tahun pertama peringkat diploma dan ijazah, baucar buku, subsidi pembayaran balik pinjaman PTPTN serta bantuan yang lain seperti *special pocket money* kepada semua pelajar dalam program diploma dan ijazah di institusi pengajian tinggi yang diiktiraf di seluruh negara. Bantuan-bantuan ini sudah tentu dapat meringankan beban kewangan kepada pelajar-pelajar anak Sarawak yang menuntut di pelbagai Institusi Pengajian Tinggi di seluruh negara.

Tuan Speaker, sekali lagi saya berterima kasih juga kepada Kerajaan GPS negeri kerana mengambil langkah untuk menaik taraf *regional and rural airport* bagi meningkatkan keselamatan dan *reliable connectivity*, sorry. I am happy to know that a sum of RM25 million has been set aside in the 2027 budget for the extension of the Limbang Airport Runway to 1,790 meters. I hope with this extension the airport in future could accommodate bigger aircraft. However, before this happens, I would like to request the State Government to seriously consider adding another daily direct flight for the Limbang - Kuching and vice-versa sector in addition to the present daily direct flight to cater for the current need.

Untuk makluman Dewan yang mulia ini sambutan kepada perkhidmatan AirBorneo terutamanya penerbangan terus Limbang-Kuching-Limbang telah menerima sambutan yang amat baik dan sering kali *fully booked* dan sukar untuk mendapat *seats*.

Klinik Long Napir

Tuan Speaker, projek Klinik Kesihatan Long Napir jenis 6. Ini telah kerap saya kemukakan pada sesi Dewan Undangan Negeri sejak 2006 dan sehinggalah ianya dilulus dalam Rancangan Malaysia Ke-10 dengan kos lebih RM3 juta di bawah Kementerian Kesihatan Malaysia pada ketika itu. Kerja-kerja pembinaan klinik kesihatan ini telah di mulakan pada tarikh pemilikan tapak iaitu 3 Oktober 2016 dan dijangka siap pada 2 Januari 2018.

Bagaimanapun pihak kontraktor tidak dapat menyiapkan projek dalam tempoh yang ditetapkan mengakibatkan penamatan kontraktor tersebut pada 12 Jun tahun yang sama. Projek tersebut ditender semula pada Februari 2020 namun proses tender tidak berjaya memandangkan harga tender daripada pihak kontraktor melebihi kos siling yang ditetapkan iaitu RM7.3 juta. *Since then, we have not heard of any further development on this project.* Sehubungan itu, saya ingin mengetahui apakah status terkini bagi projek tersebut dan bilakah kerja-kerja pembinaannya disambung semula?

Tuan Speaker, kemudahan kesihatan ini amat penting bagi masyarakat Kelabit dan Penan yang menetap di sekitar kawasan tersebut. Memandangkan mereka terpaksa mengeluarkan kos yang tinggi untuk pergi dan balik bagi perbelanjaan pengangkutan untuk mendapat rawatan ke Hospital Limbang yang memakan masa perjalanan tidak kurang tiga jam setengah hingga empat jam menggunakan kenderaan pacuan empat roda. Jadi, saya berharap klinik ini dibina secepat mungkin.

Kawasan Limbang Sebagai Hub Pengeluaran Padi

Tuan Speaker, saya juga mengucapkan tahniah kepada Kerajaan Negeri kerana mempunyai perancangan yang menyeluruh dalam usaha untuk mencapai 100% *Self Sufficiency Level* pengeluaran beras bagi menampung keperluan negeri Sarawak. Sehubungan itu, sukacita sekiranya Dewan yang mulia ini dapat diberi maklum status terkini bagi program ini khususnya bagi kawasan-kawasan yang telah dikenal pasti untuk dibangunkan di Limbang amnya dan Batu Danau khasnya.

Selain daripada itu saya juga ingin mengambil kesempatan ini untuk memohon supaya lebih banyak lagi *Agriculture Facilitation Fund* (AFF) bukan sahaja untuk pelaksanaan projek pertanian yang baru tetapi juga bertujuan pembaikan infrastruktur yang sedia ada seperti sistem perparitan di setengah-setengah kawasan perkebunan yang sudah lama tidak diselenggara untuk meningkatkan pengeluaran hasil...*(Interruption)*...

Timbalan Speaker: Sila gulung Yang Berhormat.

YB Dato Palu @ Paulus Palu anak Gumbang: Ya. Pada masa yang sama saya juga memohon apa kiranya peruntukkan secukupnya juga disediakan untuk penyelenggaraan jalan ladang yang amat diperlukan bagi meringankan beban pekebun kecil seperti penanaman sawit di kawasan Batu Danau.

Penutup

Tuan Speaker, sebelum saya duduk saya ingin mengambil kesempatan ini untuk mengucapkan tahniah dan terima kasih kepada pegawai dan staf Dewan Undangan Negeri serta semua anggota perkhidmatan awam Negeri dan Persekutuan yang telah bekerja keras bagi menjayakan persidangan kali ini.

Saya juga ingin merakamkan penghargaan dan ucapan tahniah kepada Tuan Speaker dan juga Timbalan Speaker kerana telah mengendalikan perjalanan prosiding Dewan yang mulia ini dengan cemerlang. Akhir sekali saya ingin mengambil kesempatan ini untuk mengucapkan Selamat Menyambut Hari Krismas kepada rakan-rakan yang beragama kristian dan Selamat Menyambut Tahun Baru 2027 kepada kita semua. Dengan ini saya menyokong sepenuhnya Rang Undang-Undang Perbekalan (2027), 2026. Sekian, terima kasih.

Timbalan Speaker: Terima kasih, Yang Berhormat Batu Danau. Seterusnya, Yang Berhormat Kabong. Silakan.

YB Dato Mohd Chee bin Kadir: Terima kasih, Tuan Speaker. Assalamualaikum W.B.T. Salam sejahtera. Terlebih dahulu saya ingin merakamkan tahniah dan syabas kepada Tuan Speaker atas

penganugerahan Panglima Gemilang Bintang Kenyalang, baru-baru ini. Tidak lupa juga atas pengurniaan pingat Jasa Pahlawan Sarawak oleh Tuan Yang Terutama pada 6 Ogos tahun ini untuk mengiktirafkan perkhidmatan pegawai keselamatan ketika konfrontasi Indonesia dan komunis insurgensi. Tahniah, Tuan Speaker.

Timbalan Speaker: Terima kasih juga kepada Yang Berhormat Dato yang juga dikurniakan pingat yang sama. Terima kasih.

YB Dato Mohd Chee bin Kadir: Terima kasih Tuan Speaker. Terlebih dahulu saya ingin merakamkan penghargaan kepada Yang Amat Berhormat Premier Sarawak atas pembentangan Belanjawan Sarawak 2027 yang bertemakan, "*Bersama Membina Kemakmuran dan Menjamin Masa Depan Kita*". Saya melihat tema ini sebagai satu komitmen yang jelas daripada Kerajaan Sarawak untuk terus memperkukuh pembangunan negeri, meningkatkan kesejahteraan rakyat serta memastikan kemakmuran yang dicapai dapat dinikmati secara menyeluruh oleh semua lapisan masyarakat, termasuk penduduk di kawasan luar bandar.

Tuan Speaker, Belanjawan Sarawak 2027 yang berteraskan sembilan teras strategik mencerminkan pendekatan pembangunan yang menyeluruh dan berpandangan jauh. Antara fokus utamanya termasuklah mentransformasikan dan mempelbagaikan ekonomi Sarawak. Menggalakkan pelaburan dalam industri strategik, membina pendidikan dan modul insan berkualiti tinggi serta menjamin kebajikan dan kesejahteraan rakyat.

Selain itu, penekanan terhadap pembangunan luar bandar, pemerkasaan belia, penyelidikan dan inovasi, kelestarian alam sekitar serta pengukuhan institusi kerajaan merupakan langkah penting bagi memastikan Sarawak terus maju, berdaya saing dan berdaya tahan dalam menghadapi cabaran masa depan. Sehubungan itu, dalam perbahasan Belanjawan Sarawak 2027 ini, saya ingin memberikan perhatian khusus kepada bagaimana dasar, peruntukan dan sembilan teras strategik yang digariskan dapat diterjemahkan kepada pelaksanaan projek serta manfaat yang nyata kepada rakyat khususnya di kawasan Dewan Undangan Negeri N.40 Kabong.

*Pencapaian Pembangunan Di Kawasan DUN N.40 Kabong
Menerusi Projek dan Inisiatif Kerajaan Sarawak*

Tuan Speaker, terlebih dahulu saya merakamkan penghargaan kepada Kerajaan Sarawak di bawah kepimpinan Premier Sarawak atas komitmen berterusan dalam melaksanakan projek pembangunan dan pelbagai inisiatif demi kesejahteraan rakyat termasuk penduduk di kawasan DUN N.40 Kabong.

Berdasarkan rekod, sebanyak 110 projek pembangunan bernilai RM206.11 juta telah dikenal pasti di bawah Agensi Pembangunan Bahagian Betong (BDDA). Daripada jumlah tersebut 10 projek telah siap, 10 mengikut jadual, dua mendahului jadual, satu lewat jadual kritikal dan 57 masih dalam perancangan. Saya menghargai usaha kerajaan ini. Namun demikian, saya berharap projek yang masih dalam perancangan dapat dipercepatkan supaya manfaat pembangunan dapat dinikmati rakyat tanpa kelewatan yang tidak sepatutnya.

Tuan Speaker,

Isu Bekalan Air dan Cadangan Menaikkan Paras Weir

Saya ingin membangkitkan isu gangguan bekalan air yang berlaku baru-baru ini dan menjejaskan penduduk Kabong serta kawasan sekitarnya akibat kemarau yang berpanjangan. Untuk penjelasan, Loji Rawatan Air Lichok mempunyai kapasiti pemprosesan sebanyak 25 juta sehari (25 MLD) yang pada asasnya mencukupi untuk memenuhi keperluan penduduk di Kabong dan kawasan sekitarnya.

Oleh itu, saya ingin menegaskan bahawa isu yang dibangkitkan bukanlah masalah kapasiti atau keupayaan loji rawatan air tersebut. Masalah sebenarnya ialah kekurangan air mentah akibat kemarau berpanjangan, sehingga bekalan air untuk diproses tidak mencukupi. Persoalannya, apakah langkah jangka panjang yang telah dirancang bagi memastikan sumber air mentah sentiasa mencukupi khususnya apabila kita berdepan dengan musim kemarau yang berpanjangan.

Tuan Speaker, saya mengulangi cadangan supaya pihak Kementerian dan agensi teknikal menjalankan kajian untuk menaikkan paras *weir* bagi membantu mengekalkan aras air dan meningkatkan simpanan air mentah untuk LRA Lichok ketika musim kemarau. Jika cadangan ini didapati sesuai dari segi teknikal, kos dan impak alam sekitar, saya berharap tindakan susulan dapat dilaksanakan dengan segera. Sehubungan itu, saya ingin meminta penjelasan daripada pihak Kementerian mengenai tiga perkara:

- (a) Adakah kajian teknikal untuk menaikkan paras *weir* bagi memastikan bekalan air mentah ke loji rawatan Lichok mencukupi telah dijalankan? Jika belum, bilakah kajian tersebut akan dimulakan?;
- (b) Apakah langkah konkrit yang dirancang untuk memastikan bekalan air mentah kekal mencukupi apabila berlaku kemarau berpanjangan? Supaya masalah gangguan bekalan air tidak berulang;
- (c) Apakah garis masa yang ditetapkan oleh Kementerian untuk melaksanakan penyelesaian jangka panjang ini sekiranya cadangan tersebut didapati berdaya maju?

Tuan Speaker, saya ingin menegaskan bahawa kita tidak boleh hanya bergantung kepada penghantaran air menggunakan lori tangki setiap kali berlaku gangguan bekalan. Kaedah itu mungkin membantu untuk sementara waktu, tetapi tidak menyelesaikan punca sebenar masalah. Kita sudah mempunyai loji rawatan air berkapasiti 25 MLD. Apa yang perlu diberi perhatian sekarang ialah jaminan bekalan air mentah yang mencukupi untuk membolehkan loji tersebut beroperasi secara optimum.

Justeru, saya berharap pihak Kementerian dan agensi berkaitan dapat memberikan perhatian serius kepada cadangan ini serta mengambil tindakan proaktif sebelum kemarau panjang. Jangan tunggu sehingga rakyat sekali lagi mengalami kesukaran mendapat air bersih, barulah tindakan diambil. Perancangan awal dan penyelesaian yang mampan amat penting demi kesejahteraan penduduk dan kawasan sekitarnya.

Tuan Speaker, pembangunan Kabong tidak seharusnya tertumpu kepada infrastruktur semata-mata, malah perlu merangkumi pengukuhan ekonomi dan peluang pekerjaan. Bantuan agro pertanian, peralatan kepada pekebun kecil nipah, serta pembiayaan dan bimbingan kepada petani, nelayan dan usahawan tempatan perlu dipertingkatkan.

Pada masa yang sama, inisiatif meringankan kos sara hidup seperti diskaun bil elektrik, program air percuma dan SKAS hendaklah terus dimanfaatkan oleh rakyat yang layak. Saya juga berpandangan bahawa potensi pelancongan Pantai Tanjung Kembang perlu diberikan perhatian melalui cadangan naik taraf kawasan pantai, pembangunan *food court*, dan kemudahan *homestay*. Usaha ini berpotensi merancakkan ekonomi setempat, membuka peluang perniagaan dan mewujudkan pekerjaan kepada penduduk Kabong.

Mempercepatkan Perluasan Liputan Internet dan Telekomunikasi di Kawasan Kabong

Dalam era digital masa kini, capaian internet bukan lagi kehendak semata-mata, sebaliknya merupakan satu keperluan asas. Internet memainkan peranan penting dalam memastikan anak-anak mendapat akses kepada pendidikan digital, membantu aktiviti ekonomi penduduk serta memudahkan urusan komunikasi dan akses kepada perkhidmatan kerajaan secara dalam talian.

Sehubungan itu, saya ingin menggesa pihak kerajaan agar mempercepatkan usaha memperluas liputan telekomunikasi serta meningkatkan kestabilan rangkaian internet di kawasan yang masih mengalami masalah capaian. Saya berharap isu ini diberikan perhatian sewajarnya supaya penduduk Kabong turut menikmati kemudahan digital yang berkualiti dan tidak ketinggalan dalam arus pembangunan negara. Jangan biarkan keterbatasan capaian internet menjadi penghalang kepada pendidikan, peluang ekonomi dan kesejahteraan rakyat.

Status Pelaksanaan Projek Bekalan Air Luar Bandar (BALB) Ulu Roban dan Gerigat

Tuan Speaker, seterusnya saya ingin membangkitkan sekali lagi mengenai status pelaksanaan Projek Bekalan Air Luar Bandar Ulu Roban yang amat penting dalam usaha meningkatkan kemudahan asas serta kesejahteraan penduduk di kawasan berkenaan. Saya amat berharap agar Projek Bekalan Air Luar Bandar Ulu Roban ini diberi perhatian sewajarnya memandangkan bekalan air bersih merupakan keperluan asas rakyat dan amat penting untuk meningkatkan kualiti hidup penduduk di kawasan luar bandar. Rakyat Ulu Roban masih tertunggu-tunggu akan projek yang telah dilulus beberapa tahun yang lalu. Saya juga ingin mengetahui status Projek Bekalan Air Kampung Gerigat. Harap ada pencerahan dari Kementerian Utiliti.

Pemeriksaan Kepimpinan Akar Umbi (Usulan Jawatan Pemanca)

Kerajaan Sarawak terus mengiktiraf peranan Ketua Masyarakat dan Ketua Kaum (KMKK) sebagai penghubung penting antara kerajaan dengan rakyat dalam menyampaikan dasar, program pembangunan serta menangani keperluan masyarakat di peringkat akar umbi. Perkara tersebut dinyatakan oleh Timbalan Menteri Pembangunan Wanita, Kanak-Kanak dan Kesejahteraan Komuniti Sarawak, ADUN N.35 Saribas, ketika menyampaikan ucapan alu-aluan pada Majlis Makan Tengah Hari Pemimpin Bersama Ketua Masyarakat dan Ketua Kaum yang turut dihadiri oleh Yang Amat Berhormat Premier sempena Program Sarawakku Sayang peringkat Bahagian Betong 2026 pada 26 September yang lepas.

Sehubungan itu, bagi kawasan DUN N.40 Kabong yang telah dinaik taraf ke daerah penuh sejak tahun 2015, telah mencapai 11 tahun, cadangan mewujudkan jawatan Pemanca wajar dipertimbangkan selaras dengan keperluan memperkukuh struktur kepimpinan masyarakat dan penyelarasan tugas KMKK. Pewujudan jawatan ini berpotensi membantu menyelaraskan peranan Penghulu dan Ketua Kaum, selain memastikan isu, aduan serta aspirasi rakyat dapat disalurkan kepada pihak kerajaan dengan lebih teratur dan berkesan. Saya mohon perkara ini diambil perhatian oleh pihak kerajaan.

Cadangan Pembinaan Stesen Minyak PETROS di Pekan Kabong

Tuan Speaker, saya ingin menegaskan kepada Kerajaan Sarawak dan pihak PETROS bahawa pembinaan stesen minyak PETROS di pekan Kabong merupakan satu keperluan yang wajar diberi perhatian segera. Kabong ialah pusat kegiatan ekonomi bagi penduduk serta kawasan sekitarnya termasuk pekebun kecil, nelayan, petani dan peniaga. Ketiadaan kemudahan stesen minyak yang mudah diakses bukan sahaja menyukarkan urusan harian rakyat, malah boleh menjejaskan kelancaran aktiviti ekonomi setempat.

Sehubungan itu, saya merayu agar PETROS segera menjalankan kajian kebolehlaksanaan, manakala pihak kerajaan hendaklah memberi sokongan dan mempercepatkan perancangan serta pelaksanaan projek ini. Saya ingin menegaskan bahawa pembangunan luar bandar haruslah dipertingkatkan di mana rakyat berhak menikmati kemudahan awam yang baik, munasabah dan setanding dengan kawasan bandar. Saya berharap cadangan ini tidak berakhir sebagai sekadar perhatian di atas kertas. Kerajaan dan PETROS perlu memberi maklum balas yang jelas serta mengambil tindakan susulan yang konkrit demi kepentingan rakyat Kabong.

Timbalan Speaker: Sila gulung, Yang Berhormat.

YB Dato Mohd Chee bin Kadir: Ya, hampir habis Tuan Speaker.

Timbalan Speaker: Terima kasih.

Status Pelaksanaan Projek Pembangunan di Kawasan DUN N.40 Kabong

Mohon pihak kerajaan menyatakan status terkini pelaksanaan, punca kelewatan serta jangkaan tarikh penyiapan bagi projek-projek di kawasan DUN N.40 Kabong, khususnya projek bina baharu SK Abang Leman, Kabong, mohon maklum balas dari Kementerian Pendidikan, Inovasi dan Pembangunan Bakat Sarawak, pembinaan masjid baharu di Kampung Sesang, mohon maklum balas dari Kementerian Sumber Asli dan Pembangunan Bandar Kedua, pembinaan Balai Bomba dan Penyelamat yang kini telah hilang daripada radar, mohon respon dari Kementerian Kesihatan Awam Perumahan dan Kerajaan Tempatan Sarawak dan Projek Anjung Usahawan, mohon respon dari Kementerian Perdagangan Antarabangsa, Industri dan Pelaburan Sarawak serta apakah tindakan susulan yang diambil bagi memastikan projek-projek tersebut dapat disiapkan mengikut perancangan?

Status Projek Ban Pecah di Sungai Benang, Kabong

Saya ingin membangkitkan persoalan berhubung status projek ban pecah di Sungai Benang, Kabong. Perkara ini telah beberapa kali saya bangkitkan di Dewan ini di setiap persidangan. Setelah beberapa tahun berlalu, namun projek ini belum lagi bermula hingga ke hari ini. Saya amat hairan bin ajaib kenapa agensi pelaksana memakan masa yang begitu lama untuk memulakan pelaksanaan projek ini. Pada kesempatan ini, saya mohon pihak JPS agar melihat projek ini sebagai *lifeline* bagi petani-petani yang terjejas dan bukannya untuk sewenang-wenangnya dilengah-lengahkan.

Isu Kelewatan Pembayaran kepada Kontraktor

Saya ingin membangkitkan isu kelewatan pembayaran kepada kontraktor-kontraktor tempatan khususnya di daerah Kabong yang telah menyiapkan projek mengikut skop kerja dan syarat kontrak yang ditetapkan. Saya mohon agar semua agensi pelaksana mengambil serius tentang perkara ini. Kontraktor telah menjalankan tanggungjawab mereka, maka kerajaan juga perlu menunaikan tanggungjawab untuk membuat pembayaran dalam tempoh yang munasabah. Kelewatan pembayaran bukan saja menjejaskan aliran tunai kontraktor, malah menyukarkan mereka untuk membayar gaji pekerja, pembekal bahan binaan dan komitmen kewangan lain. Keadaan ini lebih membebankan kontraktor kecil dan sederhana yang menjadi tulang belakang pembangunan di luar bandar... (*Interruption*)...

Timbalan Speaker: Sila gulung, Yang Berhormat.

YB Dato Mohd Chee bin Kadir: Last matter, Tuan Speaker.

Penanaman Kelapa di Tanjung Empiong dan Tanaman Pisang di Kampung Empelam

Tuan Speaker, sementara kebanyakan orang sibuk menanam kelapa sawit, saya ingin mencadangkan agar Kerajaan Sarawak memberi perhatian kepada potensi pertanian di kawasan Kabong khususnya penanaman kelapa di Tanjung Empiong dan tanaman pisang di Kampung Empelam. Kedua-dua kawasan ini berpotensi dibangunkan sebagai kawasan pengeluaran pertanian yang dapat meningkatkan pendapatan penduduk setempat, membuka peluang pekerjaan dan menjana ekonomi luar bandar.

Oleh itu, saya berharap kerajaan dapat mempertimbangkan bantuan dari segi benih berkualiti, khidmat nasihat teknikal, kemudahan infrastruktur pertanian serta jaminan pasaran kepada para petani. Jangan biarkan potensi tanah kita terbiar tanpa dimanfaatkan. Jadikan pertanian sebagai sumber pendapatan yang mampan kepada rakyat Kabong... (*Interruption*)...

Timbalan Speaker: Yang Berhormat, please close.

YB Dato Mohd Chee bin Kadir: Ya, *about to*, Tuan Speaker.

Timbalan Speaker: ... (*Laughter*)...

YB Dato Mohd Chee bin Kadir: Just one minute, Tuan Speaker.

Timbalan Speaker: Okay, one minute.

YB Dato Mohd Chee bin Kadir: One minute.

Keperluan Pusat Latihan Kemahiran di Daerah Kabong

Saya ingin mencadangkan agar Kerajaan Sarawak mempertimbangkan penubuhan pusat latihan kemahiran di kawasan DUN N.40 Kabong khususnya untuk belia-belia dan lepasan sekolah. Pusat ini dapat menyediakan latihan teknikal dan vokasional dalam bidang yang memenuhi keperluan industri, sekali gus meningkatkan peluang pekerjaan dan membantu golongan belia menjana pendapatan sendiri. Janganlah anak-anak muda di kawasan luar bandar ketinggalan hanya kerana kekangan jarak dan kos untuk mengikuti latihan di bandar. Saya berharap kerajaan dapat memberikan perhatian serius terhadap cadangan ini demi masa depan belia dan ekonomi kawasan Kabong.

Tuan Speaker, sebagai penutup, dengan harapan agar Bajet Sarawak 2027 membawa kemakmuran yang lebih menyeluruh dan adil kepada seluruh rakyat Sarawak khususnya penduduk luar bandar, saya menyokong Rang Undang-Undang Perbekalan (2027). Sekian, terima kasih.

Timbalan Speaker: Terima kasih, Yang Berhormat Kabong. I think you have exceeded the time *ya* more than anybody else but just because, just because you gave me a congratulation in your opening speech... (*Laughter*)... I dare not stop you abruptly. Anyway, Yang Berhormat, thank you for your speech. Yang Berhormat Beting Maro, please. Silakan.

YB Dato Haji Razaili bin Haji Gapor: Terima kasih, Tuan Speaker. Bismillahirrahmanirrahim. Assalamualaikum W.B.T., salam Sarawak Maju dan Makmur dan *salam Segulai Sejalai*. Tuan Speaker. Terlebih dahulu izinkan saya merakamkan setinggi-tinggi penghargaan dan tahniah kepada Yang Amat Berhormat Premier Sarawak merangkap Menteri Kewangan dan Ekonomi Baru atas pembentangan Belanjawan Sarawak 2027 di Dewan yang mulia ini pada 12 Oktober yang lalu.

Belanjawan 2027 mengunjurkan hasil RM15.091 bilion, perbelanjaan pembangunan RM10.098 bilion dan dijangkakan menjana lebih RM246 juta. Belanjawan yang bertemakan "*Bersama Membina Kemakmuran dan Menjamin Masa Depan Kita*" ialah belanjawan yang berorientasikan pembangunan dan berfokuskan luar bandar, *people-centric* dan inklusif. Peruntukan RM9.4 bilion untuk pembangunan luar bandar amat penting bagi kawasan pilihan raya luar bandar, di mana infrastruktur dan peluang ekonomi kekal penting untuk membaiki mata pencarian komuniti luar bandar.

Pembentangan Belanjawan 2027 Sarawak ini mencerminkan tekad Sarawak untuk memperkukuhkan kedudukan kewangannya, mempercepat pertumbuhan ekonomi dan meningkatkan kesejahteraan rakyat. Objektif utama bukan sekadar mencapai lebih bajet tetapi membina Sarawak yang lebih kukuh dan berdikari, di mana pembangunan sampai ke setiap komuniti dan kemakmuran dikongsi oleh semua rakyat. Kekuatan fiskal memberi Sarawak keupayaan untuk menentukan keutamaan sendiri dan memastikan kemajuan sampai ke daerah, pekan serta kawasan luar bandar. N.29 Beting Maro merupakan antara kawasan yang menerima manfaat nyata daripada pendekatan tersebut.

Tuan Speaker, walaupun kita mengakui pencapaian kerajaan dan mengalu-alukan hala tuju yang ditetapkan oleh bajet ini, kita juga mesti mengakui bahawa kejayaan sebenar mana-mana belanjawan tidak diukur hanya melalui saiz peruntukannya, tetapi melalui sejauh mana keberkesanan peruntukan tersebut diterjemahkan kepada projek yang telah selesai, manfaat ekonomi yang nyata dan kualiti hidup yang lebih baik dan mewujudkan masa depan yang lebih makmur untuk generasi akan datang.

Oleh itu, adalah penting pihak berkuasa berkaitan untuk memberi tumpuan kepada bagaimana kita boleh memperkukuh pembangunan luar bandar, mengatasi kesesakan pentadbiran dalam pelaksanaan projek, memperluaskan pengeluaran pertanian dan ternakan, meningkatkan keselamatan makanan dan mewujudkan peluang ekonomi lestari untuk rakyat Sarawak.

Beting Maro: Jaringan yang Mengubah Kawasan

Tuan Speaker, izinkan saya berkongsi pencapaian pembangunan di N.29 Beting Maro sepanjang sedekad yang lalu dan visi hala tuju ke depan. Bagi pihak rakyat Beting Maro, saya ingin merakamkan penghargaan kepada Yang Amat Berhormat Premier dan kerajaan atas komitmen berterusan dalam membawa pembangunan lebih dekat kepada rakyat, khususnya di kawasan luar bandar seperti Beting Maro.

Dalam tempoh sedekad yang lalu, Beting Maro telah berkembang pesat. Usaha kerajaan yang dilaksanakan secara berterusan telah mengubah sebuah kawasan luar bandar pesisir yang suatu ketika dahulu berhadapan dengan kekangan jarak, sungai dan keterbatasan infrastruktur kepada sebuah kawasan yang semakin terhubung, mudah dicapai dan mempunyai kemudahan yang semakin lengkap.

Perubahan paling nyata adalah dari segi infrastruktur perhubungan. Siapnya Jambatan Batang Saribas 1 sepanjang 1.55km bernilai RM375.5 juta telah menghubungkan Pekan Pusa dengan Beladin dan menamatkan kebergantungan perjalanan menggunakan feri yang sebelum ini boleh mengambil masa sekitar 30 minit.

Hari ini, pergerakan rakyat ke sekolah, klinik, pejabat kerajaan dan pusat perdagangan menjadi lebih mudah, termasuk pergerakan hasil pertanian, perikanan dan barangan. Jaringan antara Jambatan Tandang Sari Pusa, Jambatan Batang Krian dan Jambatan Batang Lupar 1 bakal diperkukuh melalui siapnya nanti Jambatan Batang Saribas 2 bernilai RM385 juta dan Pakej A5 Jalan Pesisir sepanjang kira-kira 29.5km yang menghubungkan kawasan ini dengan persimpangan Roban dan Lebuhraya Pan Borneo.

Di peringkat tempatan, Pusa Outer Link Road bernilai RM50 juta, jalan penghubung Batang Maro-Pusa RM117 juta dan Jalan Beladin-Buda RM385 juta akan memperkukuhkan jaringan dalaman apabila dilaksanakan sepenuhnya. Apabila jalan pesisir *Second Trunk Road* dan Lebuhraya Pan Borneo ini disambungkan, Beting Maro tidak lagi dilihat sebagai sebuah kawasan yang terpisah daripada rangkaian jaringan utama, tetapi menjadi sebahagian daripada jaringan perhubungan yang lebih luas dan strategik dengan pusat-pusat pertumbuhan utama Sarawak yang jaraknya cuma satu jam perjalanan.

Tuan Speaker, kemajuan yang sama dilihat pada kemudahan utiliti. Beting Maro kini mencapai akses *electricity* isi rumah 100%, manakala bekalan air terawat telah meliputi hampir keseluruhan Beting Maro. Pelaksanaan bekalan air di Kampung Batang Maro perlu disempurnakan sebagai *the final mile* kepada liputan air bersih di Beting Maro. Dalam aspek telekomunikasi, pembangunan menara, penaiktarafan sistem pemancar, gentian optik dan peningkatan kapasiti rangkaian terus giat dilaksanakan bagi memperluas liputan dan capaian internet. Kemudahan digital di empat pusat NADI pula membawa akses kepada perkhidmatan serta teknologi digital lebih dekat kepada masyarakat. Hari ini, perhubungan tidak lagi hanya bermaksud jalan dan jambatan. Jalan menghubungkan masyarakat dengan tempat. Jaringan digital menghubungkan masyarakat dengan maklumat, teknologi dan pasaran.

Visi Masa Depan

Tuan Speaker, Beting Maro berazam menjadi untuk kawasan yang maju makmur, berpendapatan tinggi menjelang 2030 seiring dengan aspirasi Sarawak sepertimana yang dinyatakan dalam Strategi PCDS 2030. Saya percaya, Beting Maro mempunyai potensi yang besar untuk berkembang melebihi ekonomi luar bandar tradisinya. Di bawah Betong Divisional Development Agency (BDDA) dengan peruntukan RM205 juta, sebanyak 40 projek telah diluluskan dan dalam pelaksanaan. BDDA telah mempercepatkan penyediaan infrastruktur jalan, kemudahan sokongan pertanian, perikanan, akuakultur, penternakan, pelancongan, premis perniagaan, kemudahan sukan dan rekreasi termasuk CPPC.

Terima kasih kepada Yang Amat Berhormat Premier dan Timbalan Premier, Datuk Amar Douglas Uggah selaku Pengerusi BDDA kerana memberi kebebasan kepada saya dan Ahli-ahli Dewan Undangan Negeri di Bahagian Betong merancang dan membangunkan projek-projek di DUN masing-masing dan terima kasih juga kepada staf BDDA dan agensi pelaksana atas kerjasama dan komitmen.

Tuan Speaker, Beting Maro akan dibangunkan sebagai hab pengeluaran makanan yang berdaya tahan, mampan dan menyumbang kepada keterjaminan makanan. Kampung Tambak dibangun sebagai Hab Industri Nipah Sarawak dan diiktirafkan sebagai pengeluar gula apong bermutu dan terbesar di Malaysia. Nipah apong bukan sekadar tanaman tradisi, tetapi aset ekonomi berdaya maju yang sesuai dengan ekologi pesisir dan mempunyai permintaan pasaran yang kukuh, bukan sahaja di Sarawak tetapi juga di peringkat antarabangsa.

Beting Maro kini sedang membangunkan dua ladang nipah komersial dan membina sebuah Pusat Pengumpulan, Pemprosesan dan Pembungkusan (CPPC) gula apong yang pertama di Sarawak. Yang Amat Berhormat Premier Sarawak sendiri telah mengumumkan hasrat kerajaan untuk membangunkan jenama aiskrim gula apong Sarawak untuk pasaran eksport. Lembaga Pembangunan Sagu dan Nipah (SNDB) akan mengetuai usaha ini termasuk kajian penjenamaan dan pembangunan produk nilai tambah daripada nipah.

Di samping nipah, Beting Maro sedang membangun ladang komersial nanas, kelapa, dan pisang. Aktiviti penternakan lembu, kambing, ayam kampung dan itik serta ternakan udang juga sedang diusahakan. Agropark Sebulin pula membuka ruang kepada tanaman bernilai tinggi seperti *vanilla*, kunyit hitam dan *sacha inchi* dengan potensi untuk dikembangkan bersama elemen demonstrasi pertanian, pembangunan produk dan agropelancongan.

Tuan Speaker, di Beladin, *Precision Discipline Agriculture Facility* ataupun PDAF akan dibangunkan bersama SDEC yang akan menggunakan *Internet of Things*, peranti *sensor*, data dan teknologi digital. PDAF ini membolehkan kerajaan untuk membawa teknologi digital ke dalam sektor pertanian khususnya di luar bandar sekali gus akan dapat mengupayakan petani-petani di kawasan Beting Maro.

Kejayaan PDAF dapat diterjemahkan apabila hasil boleh diukur melalui peningkatan produktiviti, penggunaan input yang lebih cekap, pengeluaran yang lebih konsisten dan peningkatan pendapatan petani. Nilai teknologi akhirnya terletak pada sejauh mana data yang dikumpul mampu memperbaiki hasil di ladang justeru meningkatkan hasil dan pendapatan.

MEMPROSES HASIL, MENINGKATKAN NILAI

Tuan Speaker, bagi menambah nilai kepada hasil pengeluaran ladang nanas, kelapa, pisang dan nira nipah, Pusat Pengumpulan, Pemprosesan dan Pembungkusan (CPPC) dirancang dibina di Beting Maro. Dua pusat CPPC kelapa telah dibina dan telah beroperasi di Spinang dan Beting Maro. Sementara, CPPC Nanas Stirah dan CPPC Gula Apong sedang dalam pelaksanaan.

Dalam masa yang sama, empat pusat *Halal Kitchen Community* sedang dalam pembinaan di Beladin, Semarang, Spinang dan Tambak. Sementara dua pusat *Rest, Recreation and Commercial Centre* (RRCC) akan dibangunkan di Spinang & RRC Beladin bagi membuka pintu pasaran untuk produk-produk premium dari Beting Maro. Dengan CPPC, nira nipah dan gula apong boleh dikembangkan sebagai produk premium. Kelapa boleh menghasilkan VCO, santan, kerisik, *cocopeat* dan *biochar*. Nanas boleh digerakkan kepada pelbagai produk makanan dan minuman, manakala hasil perikanan boleh diperkukuh melalui pemprosesan, pembungkusan dan produk sejuk beku.

Tuan Speaker, semakin banyak aktiviti pemprosesan dan nilai tambah dilaksanakan di Beting Maro, semakin besarlah manfaat ekonomi yang dapat dinikmati oleh pengusaha dan masyarakat tempatan. Justeru, CPPC dan *Halal Kitchen* dan RICC selain menyediakan ruang pengkomersialan produk nilai tinggi yang memenuhi *standard global*, CPPC dan *Halal Kitchen* dan RICC ini juga tempat melahirkan usahawan agromakanan di kalangan warga Beting Maro sekali gus mewujudkan pekerjaan dan peluang menambah pendapatan.

Public Sector Partnership dengan koperasi dan persatuan yang mewakili komuniti tani berperanan penting di dalam rantai nilai dan bekalan terutamanya bagi memastikan kecekapan pengeluaran dan jaminan pasaran. Kerjasama Syarikat Ning Planters Sdn. Bhd. bersama dengan Koperasi Kol Ladi Beladin dalam pembangunan nanas memberi contoh bagaimana usaha tempatan boleh disambungkan dengan kepakaran, pemprosesan serta pasaran domestik dan eksport.

Peningkatan pengeluaran di Beting Maro perlu disokong oleh rantai nilai yang lebih besar daripada pengumpulan dan pemprosesan hingga ke kemudahan logistik, pemasaran dan kapasiti pasaran. Dalam konteks yang lebih luas, *Agropark Bebuling*, CPPC Spaoh dan *STOLport Bebuling* di DUN Bukit Saban, Betong bersama platform STATOS di Singapura, STATOS di Brunei dan Kuala Lumpur dapat membantu memperluaskan laluan produk premium tempatan ke pasaran yang lebih besar.

Tuan Speaker, pertumbuhan ekonomi memerlukan rakyat yang mempunyai ilmu dan kemahiran untuk menggerakkannya. Saya menyambut baik peruntukan RM454.34 juta bagi pendidikan dan pembangunan bakat dalam Belanjawan 2027. Generasi muda Beting Maro perlu terus didedahkan kepada *TVET*, *STEM*, teknologi digital, pertanian pintar, pemprosesan makanan, keusahawanan dan kemahiran industri supaya mereka mempunyai keupayaan untuk mengambil bahagian dalam ekonomi yang sedang berkembang.

Dalam masa yang sama, pembangunan tidak harus menghilangkan identiti masyarakat. Songket, Keringkam, Batik Linut dan Pua Kumbu membawa bersama ilmu, kemahiran dan warisan tempatan. Pusat Kraf Warisan di Beladin dan di Pusa boleh memperluaskan latihan, pembangunan produk, keusahawanan dan pemasaran supaya kemahiran ini terus mempunyai tempat dalam ekonomi semasa.

Tuan Speaker, sebelum saya mengakhiri ucapan, izinkan saya mengucapkan selamat menyambut Deepavali kepada masyarakat Hindu, Selamat Hari Natal kepada masyarakat Kristian, Selamat Tahun Baru 2027 kepada seluruh rakyat Sarawak, Selamat Tahun Baru Cina kepada masyarakat Tionghoa serta Selamat Hari Raya Aidilfitri kepada seluruh umat Islam.

Semoga setiap perayaan terus diraikan dalam suasana aman, harmoni dan penuh muhibah selaras dengan semangat perpaduan yang menjadi kekuatan Sarawak. Sebagai penutup, izinkan saya menyampaikan tiga rangkap pantun:

*Padi menguning di hujung bendang,
Nipah subur di tepi tebingan muara,
Pengeluaran meningkat, ekonomi berkembang,
Sarawak makmur, Beting Maro sejahtera. ... (Applause)...*

*Bunga Melur harum mewangi,
Burung tempua terbang sekawan,
Premier memimpin ibu pertiwi,
PCDS 2030 menuju kemakmuran.*

*Negeri Sarawak ibu pertiwi,
Tandang Sari indah berseri,
Tuan Speaker, Datuk Speaker tegas bijak bestari,
Belanjawan disokong setulus hati.*

Dengan itu, Tuan Speaker, *I beg to support*. Sekian, Wabillahitaufik Walhidayah. Assalamualaikum W.B.T. ...*(Applause)*...

Timbalan Speaker: Waalaikumusalam, terima kasih Yang Berhormat, Beting Maro. I think we have come to close of the debate of the budget speech. There's one *pantun* before we close.

*Terbang tinggi si ayam jantan,
Singgah berehat di pohon kari;
Mesyuarat ditangguh ke minggu depan,
Semua Ahli Yang Berhormat dimohon hadir
... (Applause)...*

Timbalan Speaker: Ahli-ahli Yang Berhormat, the sitting is now adjourned, and the House shall resume its sitting on Monday, 9:00 a.m., 19 October 2026. *Insya-Allah*. Thank you.

(Mesyuarat ditangguhkan pada jam 5:57 petang)